

פרק חמשה עשר

aa"c 1234567

יבאר בו ענין קדשת האכילה והנהגות האדם בפעולה

ה כסלו

(א) אחר שבפרקים הקודמים אמרנו, כי בענין הדבור תלוי הפה", רצוננו לדבר ולסמך לענין זה קדשת האכילה, התלויה בפה. שהרי שלמה המלך עליו השלום הזכיר שמירת הפה באמרו (משלי כה, כג): "שמר פיו ולשונו, שמר מצרות נפשו", ופרשו בפרשת שמיני (מל, ב), והעמקנו לשונו בפרק אחד עשר (אום ג), ש'פיו' רוצה לומר שמירת פיו מהמאכלים הטמאים. ובעזר האל נבאר חלקי קדשת האכילה במה שהתר, כפי הנמצא בדברי רשב"י עליו השלום ובדברי רבותינו ז"ל ודברי המפרשים.

(*א) כמו שהזכירה תורתנו הקדושה מלת קדשה בעריות (ויקרא כ, טו), וכן בציצית (נמדנר טו, מ) ובשאר מקומות, כמו שבארנו בריש שער זה (ב, ב), כן הזכירה אותה בענין המאכלים. ולכן בסוף פרשת שמיני, שהזכירה המאכלים המתרים והאסורים, אמרו שם (ויקרא יא, מד): "והתקדשתם והייתם קדשים, ולא תשקצו את נפשתיכם". ופרשו בזהר (שמיני מל, ג) פרוש בענין זה, כי המאכלים הטמאים שהזהירה לנו התורה מהם שורה עליהם רוח חיצוני וטמא, ולכן האוכל מאותם הדברים – מטמא נפשו, ומראה על עצמו שאין לו [חלק] בקדשה ולא באלהי ישראל. כי הדבר הטמא נעשה חלק איבר בעצם האדם, והנפש מתלבשת שם, נמצא שהוא מטמא נפשו ומטמא הנפש המתלבשת בגוף. ובהו מדקדק לשון הזהר, שאמר: כל מאן דאכל מאנון מאכלין דאסירי – אתדבק כל האוכל מאותם המאכלים האסורים – בסטרא אחרא, וגעל נפשה וגרמה, ורוח מתדבק בצד האחר, ומזהם נפשו ועצמו, ורוח מסאב שריא עלוי. ואמרו 'נפשה וגרמה' טמא שורה עליו.

הורה על מה שבארנו. ועוד האריכו לקמיה בענש.

(ב) אין האוכל אכילתו לשם שמים, כמו שיתבאר, ומהדברים שהתירה התורה, שעליהם שורה רוח צד הקדשה והטהרה – הנפש נהנית מהאכילה ההיא מצד הקדשה שבה. והינו (משלי יג, כה): "צדיק אכל לשבע נפשו". כי לפי פשוטו של מקרא קשה: מאי 'לשבע נפשו'? שהרי הנפש היא רוחנית וקדושה, ואינה שבעה באכילה הגשמית הזו, אלא באכילת התורה. וכן פרשו בזהר (נשלט סג, ג), ש'שבע נפשו' היא האכילה הרוחנית, שהיא אכילת התורה. זה לשונו: אמר שם, שאין לאדם לאכל עד שיתפלל על מזונו. ואמר, זה לשונו: רבי יצחק אמר מהכא: "צדיק אכל לשבע נפשו" – בחר דשבע נפשה מלצלי רבי יצחק אומר מכאן: "צדיק אכל לשבע נפשו" וילמקרי באורייתא. עד כאן לשונו. הרי – אחר שנפשו שבעה מלהתפלל ולקרא בתורה.

[א] כי בענין הריבור תלוי הפה בד"מ: כי ענין הריבור, תלוי בפה. [ב] ולא תשקצו בפסוק: ולא חטמאו,

שָׁאֵמַר 'שְׁבַע נִפְשׁוֹ' כְּפִי הָאֵמֶת, דְּהֵינּוּ הַשְּׁבִיעָה הַרוּחָנִית הַמְתַיַחֶסֶת לְנַפְשׁ. אֲמַנְסָ בְּמָה שְׁבַאֲרֵנוּ, שְׁבַאֲכִילָה עֲצָמָה יֵשׁ בָּהּ צַד קְדֻשָּׁה – מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה הַהִיא הַנֶּפֶשׁ שְׁבַעָהּ.¹

(ג) וְלִבְנֵי רְאוּי לְהַחְמִיר הָאֲדָם עַל עֲצָמוֹ בַּמֶּאֱכָל עֲצָמוֹ, שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ צַד אֲסוּר כָּלֵל. שְׁהָרִי יִחְזַקְאֵל הַנְּבִיא הָיָה מְשַׁבַּח עֲצָמוֹ שְׁלֹא אָכַל מִהַבְּהֵמָה שְׁהוֹרָה בָּהּ חֶכֶם, אֲפֵלוֹ שְׁהִיא מְתַרְת, כִּיּוֹן שְׁנַפֵּל בָּהּ סִפֵּק אֲסוּר, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ ז"ל בְּפָרָק אֱלוֹ טְרֵפוֹת (מַלְיוֹן מֵה, ג) עַל פְּסוּק (יִחְזַקְאֵל ד, י): "וְלֹא בָּא בְּפִי בֶּשֶׂר פְּגוּל"; כֹּל שְׁכָן אִם יִהְיֶה בַּמֶּאֱכָל עֲצָמוֹ צַד אֲסוּר, שְׁרְאוּי לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ. וְהָרִי יֵשׁ בְּמָה דְבָרִים שְׁנַפֵּל מִחֲלָקַת בֵּין הַפּוֹסְקִים הָאֲחֵרוּנִים הַלְכָה כְּדַבְּרֵי מִי, זֶה אוֹסֵר וְזֶה מְתִיר; וּבְנֹדָאֵי שְׁיִחְזַקְאֵל הַנְּבִיא עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּדָבָר זֶה לֹא הָיָה אוֹכֵל, שְׁהָרִי אוֹתוֹ הָאוֹסֵר שׁוֹיָה לְגַבְהַ חֲתִיכָה דְאֲסוּרָא, וְהוּא חֲמוּר יוֹתֵר מִהוֹרָה בָּהּ חֶכֶם.² וְכָתַב בְּעַל "חֻבַּת הַלְּבָבוֹת" (טַעֲרֵי הַמַּסְנוֹה פִּיק ה), שְׁהַחֲסִידִים הָיוּ פּוֹרְשִׁים מִשְׁבָּעִים שְׁעַר מִשְׁעָרֵי הַמֶּתֶר, מִירְאָתָם שְׁעַר אֶחָד aa"q 1234567
מִשְׁעָרֵי הָאֲסוּרָה.

(ד) וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה צְרִיף לְזֶה־ר בְּכִמָּה דְבָרִים אַחֲרִים, שְׁלֹא לְקַנּוֹת דְבָרִים שְׁיֵשׁ בָּהֶם חֲשֵׁשׁ אֲסוּר אֲלֵא מִיהוּדֵי הַכָּשֶׁר הַמְדַקְדָּק בּוֹ כְּרְאוּי; שְׁאִם חֲשׂוֹד עָלָיו – אִינוֹ נֶאֱמָן. כְּדַתְנֵן בְּסוּף פָּרָק (חֲמִישִׁי) [רְבִיעִי] דְּכַוּרוֹת (ג, א): זֶה הַכָּלֵל: כֹּל הַחֲשׂוֹד עַל הַדְּבָר – לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוּ. וְדָבָר זֶה יֵשׁ בּוֹ בְּפָרָט בְּלַחֵם וּבִיַּיִן וּבְכָשֶׁר וּבְחֶלֶב וּבְגַבְיָנָה וּבְדָבָשׁ עֲנָבִים, וְכֹל דְּבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם בְּשׂוּלֵי נְכָרִים אֲלֵא שְׁהַתֵּר בְּפִי הַפּוֹסְקִים.

(ה) וְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל פָּרְשׁוּ בְּמִדְרַשׁ מְשָׁלִי (יג, ד; פַּסְדֵר"כ י, ע"א; יִלְקוּט מַשְׁלֵי מַמְקַנ) בְּפְסוּק "צִדִּיק אָכַל לְשֶׁבַע נִפְשׁוֹ" (מַשְׁלֵי יג, כה) בְּמָה פְּרוּשִׁים, כֹּלָם בָּאִים לְדַרְךְ אֶחָד. זֶה לְשׁוֹנוֹ: דְּבָר אַחֵר: "צִדִּיק אָכַל לְשֶׁבַע נִפְשׁוֹ" – זֶה אֲלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, שְׁאָמַר

[ג] מִצַּד הַקְּדוּשָׁה וְכוּ' וְדָבָר זֶה מִצַּתִּי יוֹתֵר מִכּוּאֵר כֶּשֶׁם הָאֱלֹהִי הָאֲרִיזוֹל, שְׁפִירֵשׁ אֶת הַפְּסוּק (דְּבָרִים ח, ג): "כִּי לֹא עַל הַלַּחֵם לִבְדּוֹ יַחִיֵּה הָאָדָם, כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יַחִיֵּה הָאָדָם". כִּבֵּר חֲקֵרוֹ הַפִּילוֹסוּפִים לִידַע סִיבַת חִיבוּר הַנֶּפֶשׁ כַּגּוּף, ע"י אֲכִילָה, וְכִי הַנֶּשְׁמָה בַת אֲכִילָה הִיא? וְלֹא עֲלֵתָה בִידָם לִידַע סִבָּה. אֲכַל הָרַב ז"ל הִנֵּל אִמַּר: אִיִן לֶךְ דְּבַר שְׁאִין בּוֹ צַד קְדוּשָׁה כַּמֶּשׁ תּוֹז"ל (ב"ר י, ו): אִיִן לֶךְ עֲשֵׁב מִלְמַטָּה שְׁאִין לוֹ מוֹל מִלְמַעֲלָה הַמַּכָּה בּוֹ, רְאוּמֵר לוֹ: גְּדַל! הַכוּוּנָה, כַּח הַהֲשַׁפְעָה הַבְּאֵה מִלְמַעֲלָה, כַּמֶּשׁ (הוֹשַׁע ב, כג): "נִאֵם ה' אֲעַנֶּה אֶת הַשְּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנוּ אֶת הָאָרֶץ". נִמְצָא כָּל מֵאֲכָל בַּעוֹלָם, הוּא מְעוּרָב כַּגּוּף וְנַפְשׁ. הַמֵּאֲכָל הַנִּגְלָה הוּא גּוּף וְקְדוּשַׁת הַהֲשַׁפְעָה מִלְמַעֲלָה שְׁמַכָּה בּוֹ לְאִמֵּר גְּדַל, זֶהוּ הַנֶּפֶשׁ שְׁלוֹ. וְכַשֶּׁהאוֹכֵל אוֹכְלוֹ, אוֹ עַל יַדֵי הָאֲכִילָה נִשְׂאָר גּוּף וְנַפְשׁ שְׁלוֹ מִחוּבְרִים, כִּי הַנֶּפֶשׁ נִהְנָה מִהַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַמֵּאֲכָל, וְהַגּוּף מִהַגּוּף. וְזֶה־שׁ: "כִּי לֹא עַל הַלַּחֵם לִבְדּוֹ" ר"ל, עַל הַלַּחֵם לִבְדּוֹ הַנִּגְלָה לָנוּ "יַחִיֵּה אָדָם" דּוּחַ אִינוֹ, דֹּחַ כִּי מֵה תוֹעֵלַת לְהַנֶּפֶשׁ מוֹה, כִּי "עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה'" ר"ל שֵׁשׁ לְמוֹצֵא הַלַּחֵם פִּי ה' דְּהֵינּוּ הַהֲשַׁפְעָה שְׁמַכָּה בּוֹ וְאוּמֵר לוֹ שִׁיֵּצֵא לַחֲרָץ וִיגְדַל, עַל זֶה יַחִיֵּה הָאָדָם. וְזֶה הַפִּירוּשׁ הוּא פִירוּשׁ מוֹפְלָא [שְׁלֵה"ק שְׁעַר הַאֲמוּמִיּוֹת לוֹט ק - קְדוּשָׁה]. [ד] יֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים וְכוּ' רֵאֵה עַד הֵיכַן קְדוּשַׁת הַמֵּאֲכָל. וְהִנֵּה רֵאִיתִי בְנֵי עֲלִיָה, וְהֵנָּם מוֹעֲטִים, אֲפִשֵׁר אֲפִי שְׁנַיִם כְּדוּר אִינָם שְׁלֹא לְאֲכוֹל מִדְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ מִחֲלוּקוֹת, אִף דְּנִהַג בְּעֵלְמָא וּפְסָקוֹ כַּהַמְחִיר וְכוּ' עֵי"שׁ [שְׁלֵה"ק שְׁעַר הַאֲמוּמִיּוֹת לוֹט ק - קְדוּשָׁה]. [ה] מִירְאָתָם מִירְאָתָם שִׁיעֲבְרוּ עַל שְׁעַר אַחַד שֶׁל אִיסוּר, הָיוּ מִחְמִירִין עֲלֵיהֶם וּפּוֹרְשִׁים מִשְׁבָּעִים שְׁעָרֵי הַיִּתֵּר. כַּעֲנִין מֵה

לֹא־מָנוּ רַבָּקָה (נלאטיס כה, יז): "הַגְּמִיאִנִּי נָא מֵעַט מִיַּם מִפְּדֹךְ" – גְּמִיאָה אַחַת; "וּבִטָּן רְשָׁעִים תַּחֲסֹר" (משלי סט) – זֶה עָשׂוּ הַרְשָׁע, שֶׁאָמַר לִיעֶקֶב אֲבִינוּ (נלאטיס כה, ל): "הַלְעִיטָנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה". פָּעַר פִּיּוֹ אוֹתוֹ רְשָׁע כְּגַמְלָא וְאָמַר: פִּתְחֹא פְּמִי וּתְהָא מְשַׁלַּח וְאֹזֶל; פִּנְגָּה הַקְּדָרָה כְּלָה לְתוֹכוֹ. כְּהָדָא דְתַנְיִנָן (שנמ קנה, ט): "אֵין אוֹבְסִין אֶת הַגְּמָל וְלֹא דוֹרְסִין, אֲכָל מְלַעִיטִין. דְּבַר אַחַר: "צַדִּיק אֲכָל לְשֶׁבַע נִפְשׁוֹ" – זו רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה; דְּכַתִּיב (רוּת ג, ז): "וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתִּתֵּר". אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֶת שְׂמֵעַת מִנְּהַ תַּרְתִּין: אוֹ בְּרָכָה שְׁרָתָה בְּיָדוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק, אוֹ בְּרָכָה שְׁרָתָה בְּמַעֲיָהּ שֶׁל צַדִּיקָתָה. מִמָּה דְּכַתִּיב: "וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתִּתֵּר", נִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהַבְּרָכָה שְׁרָתָה בְּמַעֲיָהּ שֶׁל צַדִּיקָתָה. "וּבִטָּן רְשָׁעִים תַּחֲסֹר" – אֵלוֹ אֲמוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים וְכוּ'.

ה*) דְּבַר אַחַר: "צַדִּיק אֲכָל לְשֶׁבַע נִפְשׁוֹ" – זֶה חֲזַקְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה. אָמְרוּ עָלָיו עַל חֲזַקְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁהָיָה אוֹכֵל שְׁתֵּי אֲגָדוֹת שֶׁל יֶרֶק, וְלִטְרָא אַחַת שֶׁל בָּשָׂר הָיוּ מַעֲלִין לְפָנָיו בְּכָל יוֹם. וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְלִיזִין עָלָיו וְאוֹמְרִים: זֶה מֶלֶךְ, וְרָצִין מֶלֶךְ; מְשׁוֹשׁ וּמְלָכוֹת רְאוּיָה לְרָצִין בֶּן רְמַלְיָהוּ. הָדָא הוּא דְּכַתִּיב (ישעיה מ, ו): "יֵעַן כִּי מָאֵס הָעַם הַזֶּה אֶת מִי הַשְּׁלַח הַהֵלְכִים לְאֵט" – זֶה חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁהָיָה מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל בְּמַקְוֵה שֶׁל אַרְבָּעִים סָאָה¹, כְּמִנְיָן לֹא ט. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אַתֶּם מַעֲלִין אֲכָלִין וּשְׁבָעִים, וְלִכֵּן הִנֵּה ה' מַעֲלָה עֲלֵיכֶם אֶת מִי הַנֶּהָר (סס ט, ו). "וּבִטָּן רְשָׁעִים תַּחֲסֹר" – זֶה מִישַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב, שֶׁהָיָה נוֹקֵד. וּמָהוּ נוֹקֵד? רוּעָה. שְׁנֵאמַר (מ"ז ג, ד): "וּמִישַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב הָיָה נֹקֵד" וְגוֹמַר'. וּבִילְקוּט (משלי סמק) הִבִּיאוּ בְּאִפְּן אַחַר: "צַדִּיק אֲכָל לְשֶׁבַע נִפְשׁוֹ" – זֶה חֲזַקְיָה, כְּאִמּוֹר. "וּבִטָּן רְשָׁעִים תַּחֲסֹר" – זֶה פִּקַּח בֶּן רְמַלְיָהוּ, שֶׁהָיָה אוֹכֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גּוֹזְלוֹת בְּקִנּוּחַ סְעֻדָּה. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

ו) דְּבַר אַחַר: "צַדִּיק אֲכָל לְשֶׁבַע נִפְשׁוֹ" – אֵלוֹ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵית דָּוִד; "וּבִטָּן רְשָׁעִים תַּחֲסֹר" – אֵלוֹ מַלְכֵי מְזֻרְחִים. מֵאָה צֵאֵן הָיָה עוֹלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. דְּבַר אַחַר: "צַדִּיק אֲכָל לְשֶׁבַע נִפְשׁוֹ" – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל:

עַל דְּבַר שֶׁהוּא חֲשׂוֹד עָלָיו. [ז] פִּתְחֹא פְּמוֹי וְכוּ' בִילְקוּט: אֲנֵא פִתְחֹא וְאֵת מְשַׁלַּח וְאֹזֶל פִּנְגָּה הַקְּדָרָה כוֹלָה לְתוֹכָהּ וְכוּ'. וּבְמַדְמ"ש הַגִּי': אֲנֵא פִתְחֵי לְפּוֹמִי וְתֵהָא מְשַׁלַּח וְאֹזֶל. פִּי': אֲנִי אִפְתַּח אֶת פִּי וְאִתָּה תִּשְׁפּוֹךְ, תּוֹרִיק אֶת כָּל הַקְּדִירָה לְתוֹךְ פִּי. [ח] שֶׁהָיָה מְטַהֵר וְכוּ' כְּלוֹמַר, שֶׁהָיָה מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ מְקוֹה שְׂמִטָּה רַת אֶת הָאָדָם בְּמִ סָאָה, וּכְמִ"ש ז"ל (סנהדרין צד, ב): שְׁבִימִי לֹא מִצְאוּ תִינוּק וְתִינוּקָתָה, אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁלֹּא הָיוּ בְקִיָּאִין בְּהַלְכוֹת טוֹמָאָה וְטַהֲרָה וְכוּ' שֶׁלֹּא מִצְאוּ עִם הָאָרֶץ מִגְבַּת וְעַד אֲנִטִּיפֶרֶס. [ט] אַתֶּם מַעֲלִין וְכוּ' בְּמַדְמ"ש: אַתֶּם אוֹכְלִים וּשְׁבָעִים. בְּפִסְדֵר"כ: אוֹכְלִים אַתֶּם בְּעִי, לִכֵּן הִנֵּנִי מַעֲלָה אֶתְכֶם. וְהַכוּוֹנָה אַתֶּם הַעֲדַפְתֶּם מֶלֶךְ כְּמוֹ רָצִין שְׂאוֹכֵל הַרְבֵּה, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גּוֹזְלוֹת לְקִינוּחַ סְעוּדָה כְּדַלְקָמֵן (אוֹת ו), וְאִינוּ מִסְתַּפֵּק בְּמִיעוּט כְּמוֹ חֲזַקְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה, לִכֵּן "הִנֵּה ה' מַעֲלָה עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַנְּהָר הַעֲצוּמִים וְכוּ'". וְלִדְעַת רִש"ב מָה שֶׁאִמַּר בְּמַדְרַשׁ מְשַׁלִּי "וּשְׁבָעִים" הוּא טַעוּתוֹ שֶׁל הַמַּעֲתִיק וְהַגִּי' הַנִּכּוֹנָה הוּא כְּמִ"ש בְּפִסְדֵר"כ. [י] וּמִישַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב הָיָה נוֹקֵד וְהִשִּׁיב לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (שִׁילֵם מִס), מֵאָה אֶלֶף כְּרִים וּמֵאָה אֶלֶף אִילִים צִמַר (כָּל שָׁנָה). [יא] מַלְכֵי מְזֻרְחִים מַלְכֵי אוֹה"ע. וּבִילְקוּט הַגִּי': אֵלוֹ מַלְכֵי מְזֻרְחִים וּמַעֲרֹב. [יב] לְכָל אֶחָד וְכוּ' בְּמַדְמ"ש וְכוּ' בְּפִסְדֵר"כ: לְכָל אֶחָד וְאֶחָד

בני, מפל הקרבנות שאתם מקריבין לפני, כלום אני נהנה מהם, אלא ריח ניחוחי.¹
עד כאן לשונו.

(ו) הרי נראה מהמאמר הזה מעלת הצדיקים שהם מסתפקים במועט, והרשעים שאינם מסתפקים במועט. והטעם: מפני שבטנם חסרה, שלא יספיק כל העולם למלאת בטנם, ויראה בעיניהם שלעולם בטנם אינו מלא. וכאשר יראה האדם, שכל מה שהוא מרבה באכילה – מרבה בשר לרמה (אבות ב, ו), שזהו אחריתו, ודאי שראוי להתרחק מאכילה המרבה, אלא בשבתות וימים טובים בפרט. כי המתענג בששת ימי החל באכילה ובשתיה יותר מן הראוי לקיום נפשו וגופו – הוא נענש. ועליהם נאמר (מלאכי ג, ג): "וזריתי פרש על פניכם", פרש חגיכם". ופרשו במסכת שבת (קנא, ג) על פסוק זה: אמר רב הונא: אלו שמניחין דברי תורה, ועושין כל ימיהם כחגים. ופרשו בזהר (ויקרא קט, ג), והעתקנו לשונו בשער היראה פרק שנים עשר (אבות כט), שלאחר שלשה ימים פרסו נבקעת, וזרקין הפרש על פניו ואומרים לו: טל מה שבחרת ועשית כל ימך כחגים וכמועדים. עין שם.

1 כסל

(ח) ועוד אמרו בזהר (מרומה קמא, א), זה לשונו: גופיהון דצדיקיא, דלא אתמשכו בהאי עולמא בטר הנאין דההיא קלפה תקיפא, לא שלטא עליהו רוח מסאבא כלל, דהא לא אשתתפו אבתרה כלום בהאי עולמא.² בטר ההיא קלפה תקיפא והנאין וענוגין דילה ומתקנין³ דילה, הכי אסתאב בטר דנפקא נשמתה מנה. גופיהון דצדיקיא, דלא מתענגי בהאי עולמא אלא מתענוגי דמצוה וסעודתי שבתין וחגין וזמנין, והוא רוח מסאבא לא יכל לשלטא עליהו, דהא לא אתענגו מדילה כלום. הואיל ולא נטלו מדילה, לית לה רשו עליהון כלל. זכאה איהו מאן דלא אתהני מדילה כלום. עד כאן לשונו. הרי מבאר, כי כל המתענג מסעדות שאינם משבתות וימים טובים – הוא מתענג מהקלפה, והקלפה שולטת עליו במיתתו.

[ג] אלא ריח ניחוחי במדמ"ש וכן בפסדר"כ: אלא הריח, שנאמר (במדבר כח, ב): "ריח ניחוח חשמרו להקריב לי במועדו". [ד] זריתי פרש וכו', אפזר את הזבל על פניכם [מנ"ד]. ומדכפול לשון פרש, הוא ללמד הן על הפורשים עצמן מד"ת והן לאלו שעושין כל ימיהם כחגים, דהיינו חגיכם ולא חגי ה' [מהרש"א מ"א]. [טו] בטר ההיא וכו', בור"ש מוסיף: כמה דגופא דרשיעיא אתמשך בהאי עולמא בטר ההיא קליפה

(ט) וְהַקְלִפָּה הַזֹּאת הִיא קְלֶפֶת הָאֲגוּז הַקָּשָׁה, שֶׁהִיא הַקְלִפָּה הַשְּׂנִיָּה, וְלִכְךָ קָרָאָה קְלִפָּה תְּקִיפָא, כַּמְבָאָר לְעִיל מִזֶּה שֶׁהַקְלִפָּה הַרְאִישׁוֹנָה מִהָאֲגוּז הִיא רַבָּה.

וְטַעַם הַיּוֹת הַתְּעוּנֻגִים בַּקְלִפָּה זֶה הַקָּשָׁה: מִפְּנֵי שֶׁכָּל מֵה שְׂאָדָם אוֹכֵל יוֹתֵר מִקִּיּוֹם הַנֶּפֶשׁ הוּא תְּעוּנוֹג, וְהוּא מְרַבֵּה בְּשָׂר בְּגוּפוֹ לְרַמָּה. וְהַטַּעַם: כִּי כָּפִי מֵה שְׂנִמְשֵׁךְ אַחֵר הַרַמָּה, שֶׁהִיא הַקְלִפָּה, הַקְלִפָּה תִשְׁלַט עָלָיו. כִּי בְּשָׂר הַגּוּף בְּאָדָם נִמְשָׁךְ מֵעוֹר הַנְּחָשׁ, כַּדְּפָרְשׁוֹ בַתְּקוּנִים (מִקּוּן כ"א; מ"ט, ז), זֶה לְשׁוֹנוֹ: דִּבְהֵיא זְמַנָּא דְנִגְעָה בֵּיה בֵּית פְּרַעָה פְּרַחָה

כִּי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׂנִגְעָה בּוֹ (בַּמִּשָּׁה) בֵּית פְּרַעָה פְּרַחָה הַשְּׂכִינָה מִמֶּנּוּ. וְלִפְיֵכֶךָ, כֹּאֲשֶׁר רָצָה לְקַרֵּב אֵלֶיהָ בְּסִנְהָ, אָמְרָה לוֹ: "אַל תִּקְרַב הַלֵּם", עַד שִׁיתְּפֹשֵׁט מִן הַגּוּף הַהוּא שְׂנִגְעָה בּוֹ בֵּית פְּרַעָה. שֵׁם הַרָאָה לוֹ, כִּי גוּפוֹ שֶׁל אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא צָרַעַת מֵעוֹר הַנְּחָשׁ. לְאַחֵר שֶׁהוּא מִתְּפַשֵּׁט מִמֶּנּוּ וְחוֹזֵר לְגוֹן עֵדוֹ, הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף הַקְּדוֹשׁ שֶׁלוֹ. וְזֵהוּ: "וְהִנֵּה שָׁבָה כַּבְּשָׂרוֹ".

שְׂכִינְתָא מִנָּה. וּבְגִין דָּא, כִּד בְּעָא לְקַרְבָּא לְגַבְיָהּ בְּסִנְהָ, אָמְרָה לֵיה (שְׁמוֹת ג', ה): "אַל תִּקְרַב הַלֵּם", עַד דִּיתְּפֹשֵׁט מִהָהוּא גּוּפָא דְנִגְעַת בֵּיה בֵּית פְּרַעָה. תַּמָּן אַחֲזִי לֵיה, דְּגוּפָא דְבַר נֶשׁ בְּהֵאִי עֲלָמָא אִיהוּ צָרַעַת מִמְּשָׁכָא דְחוּיָא. לְבַתֵּר דִּיתְּפֹשֵׁט מִנָּה וְהוֹדֵר לְגִנְתָא דְעֵדָן, אַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּפָא קַדִּישָׁא

דִּלֵּיה. וְהָא אִיהוּ (ש"ס ז, ו): "וְהִנֵּה שָׁבָה כַּבְּשָׂרוֹ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ לְעַנְיָנֵנוּ.

(י) וְאִין כְּנִיסָה לְחִיצוֹנֵי בְּאָדָם לְהַחֲטִיאוֹ אֶלָּא מִצַּד הַמֵּאֲכָל. שְׁהֵרִי סַמְא"ל וְכַתּוּמֵי רִוְחָנִים הֵם, וְהָאָדָם גְּשָׁמִי, וְאִין לֵהֶם כְּנִיסָה וַיְחוּס לְהַקְשֶׁר בּוֹ; וְכֹאֲשֶׁר הָאָדָם נִמְשָׁךְ אַחֵר תְּאֻתּוֹ – הָרִי נוֹתֵן חֶלֶק לְבְּשָׂרוֹ, שְׂנַעֲשֵׂת מִטְּפָה סְרוּחָה, שֶׁהִיא מִהַקְלִפָּה, וְעַל יְדֵי כֶּךָ מִחֲטִיאוֹ. וְכִמוֹ שְׂאָמְרוּ בַתְּקוּנִים (מִקּוּן כ"א; נ"ג, ז), דְּכָל חוּבִין אֲנוּן מְאִיבְרִין דְּטְפָה סְרוּחָה. וְאָמְרוּ שֵׁם, שֶׁהַטְּפָה סְרוּחָה הִיא שְׂפָחָה בִּישָׂא. וְלִכֵּן אָמַר בְּסִפְרֵי (דְנִרִים ט"ח), כִּמוֹ שְׂנַעֲתִיק לְשׁוֹנוֹ לְקַמֵּן (לוח טו), שְׂאִין אָדָם מוֹרַד אֶלָּא מִתּוֹךְ אֲכִילָה וְשִׁתְיָה.

(יא) וְעוֹד אָמְרוּ ו'ל בְּכַרְכוֹת (כ"ט, ז): אָמַר לֵיה אֵלֶיהוּ לְרַב יְהוּדָה אַחוּהָ דְרַב סְלָא": לֹא תִרְתַּח וְלֹא תִחְטֵא", לֹא תִרְוִי וְלֹא תִחְטֵא. פִּרְשׁוּ תַלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה: לֹא תִרְוִי וְלֹא תִחְטֵא – כְּלוֹמַר: לֹא תִשָּׁבַע, כְּדִי שֶׁלֹּא תִבּוֹא לִידֵי חֲטָא. כִּי כִשְׁהָאָדָם שָׁבַע וְנִמְשָׁךְ אַחֵר תְּעוּנֻגֵי, שׁוֹכַח עֲנִינֵי הַבוֹרָא יִתְעַלָּה. וְרַש"י ו'ל פִּרְשׁ: לֹא תִרְוִי – לֹא תִשְׁתַּכַּר בַּיַּיִן. וְהַדִּין עִמּוֹ. כִּי תַרְגּוּם "וַיִּשְׁתֶּן מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר" (נְרַשְׁיִת ט, כ"א): "וַיִּשְׁתֵּי מִן חֲמֵרָא וְרִוִי". וְכֵן שְׁכּוֹר יַיִן – מְרִוִי חֲמֵרָא. אֶלָּא שֵׁישׁ לִישָׁב גַּם כֵּן פְּרוּשׁ תַלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה, שֶׁעַל הַסֵּתֶם אִין אָדָם מִשְׁתַּכַּר אֶלָּא בְּרַב אֲכִילָה כִּשְׁהוּא שָׁבַע. וּבְזֵה צְדָקוֹ שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים.

(יב) וְעוֹד אָמַר בְּבְרָאשִׁית רַבָּה (ל"ז, ז) בְּעַנְיַן דְּוֹר הַפְּלָגָה, זֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ: בְּכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא נַחַת רוּחַ, הַשָּׁטָן מְקַטְרֵג. אָמַר רַבִּי לִוִי: בְּכָל מְקוֹם

[ז] אַחוּהָ דְרַב סְלָא כַּגַּמ' שֶׁלְּפִנֵּינוּ: אַחוּהָ דְרַב סְלָא חֲסִידָא. [יז] לֹא תִרְתַּח וְכוּ' לֹא תִכְעוֹס, שְׂמִתּוֹךְ הַכַּעַס

שאמה מוצא אכילה ושתייה, השטן מקטרג. עד כאן לשונו. ובמדרש הנעלם (סי שרה קט, ב) אמר בענין תחית המתים, בענין (נלשית מ, ו) "ולקחת אשה לבני משם": אמר רבי יצחק: אותו הגוף שנצטער עמי באותו העולם, ולא היה לו הנאה וכסוף בו מפני יראת קונו, אותו הגוף תקח ליצחק. עד כאן לשונו לענינו.

יג) ומפני נראה בפרוש, כי מי שהוא מצטער ומרחיק עצמו מן התענוגים, הוא ירא את השם, כמו שאמר: מפני יראת קונו. והפונה: כי אינו רוצה להנות, כדי שלא יבוא לידי חטא. כי התענוג מביא לידי חטא, כמו שבארנו ונבאר עוד בעזר האל.

יד) ראה גם ראה כמה צריך להתרחק מקלפת התענוגים ולהכניעה. ובסוף המאמר (לעיל אות ח) אמר: זכאה איהו מאן דלא אתהני מדילה כלום. שנה בלשונו, כי למעלה אמר: דלא אתענגו מדילה, וכאן אמר: דלא אתהני מדילה. והפונה הוא להודיענו, שיש לו מעלה נוספת למי שאין לו אפלו הנאה מועטת מהקלפה, כל שכן התענוג. וזהו טבע לשון 'זכאה איהו', רוצה לומר: מעלה נוספת יותר. ודרך זה דרך מורי עליו השלום בכל מקום שאומר בזהר 'זכאה איהו', שיהיה משבח מהקודם. ופרוש שאין לו הנאה, שהוא ההסתפקות בדבר מועט לקיום הנפש. והינו מזון תלמיד חכם, שפרש הרשב"י עליו השלום (וזהר נשלם סג, ב), והעתקנו לשונו (לעיל) [לקמן]

(אות נג): זכאה חלקא דגופא דיכל לאתזנא
במזונא דנפשא. ונראה לי, שהפונה היא, אשרי חלקו של גוף היכול להזון במזון הנפש.

שלא תשלט עליו ההיא קלפה, שהיא קלפת הרמה. לכן יש לו לאדם להתרחק מהקלפה הקשה הזו, שהיא העושה שירדף האדם אחר האכילה ושתייה.

טו) וכתב הרב יצחק אביהב בעל "מנורת המאור" (נר ב, חלק ב, כלל ב, פרק ב), זה לשונו: ש'לפחיתות שמו נקרא הרשע הרודף אחר אכילה ושתייה 'אוויל'. נוטריקון: "אכול ושתה יאמר לך" (משלי כג, ו). כי חושב, שלא נברא העולם הזה אלא לאכילה ושתייה. והרודפים אחר תאוותם, היום משביעים עצמם מהתר ומחר באסור. וכשאינם יכולין להשיגו משלהם, גוזלים משל אחרים. ועל זה צותה התורה ענין בן סורר ומורה, שיהרג אם ראה אביו אותו שאכל תרטימר של בשר וחצי לג של יין האיטלקי, שפיון שהתחיל ברדיפת הנאות יבוא לכלות נכסי אביו, ואם לא ימצא – יבוא ללסטם הבריות, ומוטב שימות זכאי ואל ימות חייב. כן אמרו בפרק סורר ומורה

(סנהדרין עא, ב).

טז) לכן צריך לזהר מלרדף אחר המותרות. כי האכילה המיתרת היא המביאה לאדם

ממקמה), זה לשונו: "וישמן ישרון ויבעט" (דברים לג, טו) - לפי השבע הן מורדין". וכן את מוצא בדור המבול, שלא מרדו לפני המקום אלא מתוך מאכל ומתוך משקה ומתוך שלנה. "מה נאמר בהם (נראה יא, ב): "ויהי כל הארץ שפה אחת". וכן מצינו באנשי מגדל, שלא מרדו לפני המקום וכו'. וכן הוא אומר (יחזקאל טו, מח): "חי אני נאם ה' אם עשתה סדם אחותך היא ובנותיה כאשר עשית". את מוצא באנשי דור המדבר, שלא מרדו לפני המקום אלא מתוך מאכל; שנאמר (שמוס לג, ו): "וישב העם לאכל ושתו"; מה נאמר בהם (שס טז, ט): "סרו מהר מן הדרך". אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: אמר להן לישראל: כשאתם נכנסים לארץ, אין אתם עתידין למרד בי אלא מתוך אכילה ושתיה; שנאמר (דברים לא, כ): "כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבתיו זבת חלב ודבש, ואכל ושבע ודשן, ופנה אל אלהים אחרים". אמר להם משה לישראל: כשאתם נכנסין לארץ, אין אתם עתידין למרד אלא מתוך אכילה ושתיה; שנאמר (שס ט, יג): "פן תאכל ושבעת, ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרה וצאנה ירבין"; מה נאמר בהם (שס טז, ז): "ורם לבבך, ושכחת את יי אלהיך". וכן את מוצא בבניו ובנותיו של איוב, שלא באת עליהם פרענות אלא מתוך אכילה ושתיה ומתוך שלנה; שנאמר (איוב א, יח): "עוד זה מדבר וזה בא ויאמר, בניך ובנותיך אכלים ושתים יין, והנה רוח גדולה". וכן את מוצא בעשרה שבטים, שלא גלו אלא מתוך אכילה ושתיה ומתוך שלנה; שנאמר (עמוס ו, ד): "השכבים על מטות שן, השתים במזרקי יין, לכן עתה יגלו בראש גלים". ועוד האריכו שם. עד כאן לשונו לענינו.

(ח) ובתוספתא דסוטה פרק שלישי (הלכה ג) הוכיח כל אלו מפסוקי אנשי מגדל. שנאמר (נראה יא, ב): "ויהי בנסעם מקדם, וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם"; ואין ישיבה אלא אכילה ושתיה, שנאמר (שמוס לג, ו): "וישב העם לאכל ושתו". היא גרמה להם (נראה יא, ד): "ויאמרו" וגומר. אנשי סדם לא נתגאו לפני המקום אלא מתוך הטובה שהשפיע להם; שנאמר (איוב כח, ה): "ארץ ממנה יצא לחם" וגומר. "מקום ספיר אבניה" וגומר. "נתיב לא ידעו עיט". אנשי סדם אמרו: הואיל ומזון יוצא מארצנו, כסף וזהב יוצא מארצנו, ואבנים טובות ומרגליות יוצאות מארצנו, אין אנו צריכין שיבואו בני אדם עלינו אלא לחסרנו, נעמד ונשבית את הרגל מבינותינו. אמר להם הקדוש ברוך הוא: כשהטיבותי לכם אתם מבקשים לשבח את הרגל מבינותיכם; אני אשפית רגל מביניכם, ואשפית אתכם מן העולם. מהו אומר:

(יח) לפי השבע וכו' כן גי' הילקוט, אבל בספרי: לפי שבען מורדין. [יט] מה נאמר בהם וכו' בילקוט וכן בספרי: מה נאמר בהם (איוב כא, ט): "בתיהם שלום מפחד וגו'". וכן מצינו באנשי מגדל, שלא מרדו לפני המקום אלא מתוך מאכל ומתוך משקה ומתוך שלנה. מה נאמר בהם: "ויהי כל הארץ שפה אחת וגו'".

"פָּרִץ נַחַל מַעַם גָּר, הַנִּשְׁפָּחִים מִנִּי רָגֵל" וגומר (שם טז, ז); "יִשְׁלִי אֶהְלִים לְשׁוּדָדִים" (שם י, ו). וכן הוא אומר (יחזקאל טו, מחמט): "חִי אָנֹכִי נְאֻם ה' אִם עָשִׂתָּה סֶדֶם אַחֻתְךָ" וגומר. "הִנֵּה זֶה הִיָּה עֲוֹן סֶדֶם אַחֻתְךָ, גָּאוֹן שִׁבְעַת לֶחֶם" וגומר. עד כאן לשונו.

aa"y 1234567

ז כסל

יח) וּכְמוֹ שְׂצָרִיף לְזָהָר מֵרַבּוּי הָאֲכִילָה, כֵּן צָרִיף לְזָהָר מֵרַבּוּי הַיַּיִן. כִּי הַמַּעַט מִמֶּנּוּ מוֹעִיל לְתַקֵּן הָאֲצֻטּוּמָא, וְהוּא מִפְקָח, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ ז"ל (סנהדרין ע, ב): חִמְרָא וְרִיחָנִי פְקַחִין כ"י; אֲבָל הַמִּשְׁתַּכֵּר מִמֶּנּוּ – מִפְסִיד גּוֹפּוֹ, וּמֵאֲבֵד שְׁכָלוֹ, וְגוֹרֵם לוֹ כָּל רְעוּת שְׁבַעוּלָם. כְּמוֹ שְׂמַצִּינוּ בְּנַח, שְׁגָרָם לוֹ רָעָה וְקָלוֹן, וְהִיָּתָה לוֹ סִבָּה לְקַלֵּל וְרַעוּ. כַּדְגָרְסִינָן בְּסִנְהֶדְרִין (שם): דְּרַשׁ עוֹבֵד כ"י גְּלִילָאָה: י"ג כ"י וַיִּין נֶאֱמָרוּ בֵּינָן (בראשית ט, כ"ד): "וַיִּחַל נַח אִישׁ הָאֲדָמָה, וַיִּטַּע כָּרֶם. וַיִּשֶׂת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר, וַיִּתְגַּל. וַיֵּרָא חָם, וַיַּגִּד לְשָׂנֵי אָחִיו בַּחוּץ. וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת, וַיְשִׁימוּ עַל שְׂכָם שְׁנֵיהֶם, וַיִּלְכוּ וַיִּכְסּוּ. וַיִּיקַץ נַח מִיַּינוֹ, וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן". עד כאן לשונו.

יט) וְנִרְאָה לִי, שֶׁהַכֹּנֵה בִּי"ג וַיִּין אֵלּוּ: מִפְּנֵי שְׁכָלָם בּוֹ"י, לְהוֹרוֹת: אוֹי וַי. וְהֵם י"ג, לְהוֹרוֹת שְׁפָגָם בְּאֲחֻדוֹת, שְׂאֲחָד' עוֹלָה י"ג. וְעוֹד: י"ג פְּעָמִים ו' עוֹלָה ע"ח, כְּמִנְיַן שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת: "יִי מֶלֶךְ, יִי" וגומר. וַיֵּשׁ הַכֶּרֶח לְזָהָ, מִמָּה שְׂאֵמְרָ שָׁם: אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַח: לֹא הִיָּה לָךְ לְלַמֵּד מֵאָדָם הָרֵאשׁוֹן, שְׁלֹא גָרָם לוֹ אֶלָּא יַיִן. כְּמוֹ שְׂאֵמְרָ בַּמִּדְרָשׁ כ"י: אוֹתוֹ אֵילָן שְׂאֲכָל מִמֶּנּוּ אָדָם הָרֵאשׁוֹן גִּפֶּן הִיָּה; שְׂאֵיִן לָךְ שְׂמַבִּיא יִלְלָה בְּעוֹלָם עַל הָאָדָם אֶלָּא יַיִן. עד כאן לשונו. הֵרִי שְׂאֵמְרָ, שֶׁהִיָּה בּוֹ חֻטָּא אָדָם הָרֵאשׁוֹן. וְאָמְרוּ ז"ל (ע"י סנהדרין לט, ב), שְׂאָדָם הָרֵאשׁוֹן שְׂמִץ פְּסוּל כ"י נִזְרָקָה בּוֹ בַּחֻטָּא הַהוּא. וְאָמַר: שְׂאֵיִן לָךְ שְׂמַבִּיא יִלְלָה, לְדַקְדַּק עַל לְשׁוֹן וַי.

כ) וְעוֹד אֲמַרְיָן הֵתָם (סנהדרין ע, ב): אָמַר רַבִּי חֲנַן: לֹא נִכְרָא יַיִן בְּעוֹלָם הִיָּה אֶלָּא לְנַחֵם אַבְלִים כ"י וְלִשְׁלֹם שְׂכָר לְרִשְׁעִים כ"י; שְׂנֶאֱמַר (משלי לא, ו): "תָּנוּ שְׂכָר לְאוֹבֵד, וַיַּיִן לְמַרִי נִפְשׁ". אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מֵאִי דְכִתִּיב (שם כג, א): "אֵל תֵּרָא יַיִן כִּי יִתְאָדָם, כִּי יִתֵּן בְּכּוֹס עֵינָיו"? אֵל תֵּרָא יַיִן שְׂמַאָדִים פְּנִיָּהֶם שֶׁל רִשְׁעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה; לְסוּף מִלְּבִין פְּנִיָּהֶם לְעוֹלָם הַבָּא. רַבָּא אָמַר: "אֵל תֵּרָא יַיִן כ"י כִּי יִתְאָדָם" – שְׂאֲחֻרִיתוֹ דָּם כ"י. רַב כְּהֵנָא רַמִּי: כְּתִיב (ספלים קד, טו): "יִשְׂמַח', וְקָרִי: 'יִשְׂמַח'. זָכָה – מְשַׁמְחוֹ, לֹא זָכָה – מְשַׁמְמוֹ. וְהֵינּוּ דְאָמַר רַבָּא: חִמְרָא וְרִיחָנִי פְקַחִין. עד כאן לשונו.

[כא] חמרא וריחני וכו' היין ששתיתי, והבשמים שהרחתי עשאוני פקח. [כב] עובד בגמ': עובר, וכן הוא בד"מ. [כג] י"ג ווי"ן והוא לשון אוי וי [כט"י]. וע' ילקוט (נח, סא) שכתב י"ד. [כד] במדרש ברכות מ, א; סנהדרין ע, א. [כה] שמץ פסול נראה, שהיינו מינות וכמ"ש ז"ל בסנהדרין, ולשונינו לשון מושאל הוא, כי לא מצינו כן במדרש. [כו] לנחם אבלים כדי לפקח אותם מצערותם [כט"י]. [כז] ולשלם שכר לרשעים שיהיו ששים ושמחים ויקבלו את עולמם בחייהם. והיינו שאמר הפסוק: "תנו שכר לאובד", שהוא הרשע שאכד מעוה"ב [כט"י]. [כח] אל תרא יין אל תתן עיניך, למשוך אחריו [כט"י]. [כט] שאחריתו דם סופו

(כ) עוד אמרו במדרש משלי (כג, ג) על פסוק (משלי כג, כט) "למי אוי למי אבוי": אמר רבי סימון: בוא וראה כמה קשה יין, שיי"ג ויין נאמר ביין מתחלה וכו', בנדרש. ואמר אחר כך: בא שלמה ופרש בחכמתו: "למי אוי למי אבוי" – זה שנשתפר וי לו ולאבותיו^א; כמה דאת אמר (דברים כה, יח): "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה". "למי מדנים" – מתוך שמשתפר בינו הוא מגלה סוד^ב שבין אדם לחברו והוא משלח מדנים. "למי שיח" – מתוך שנשתפר בינו הוא מוציא שיח ביותר. "למי פצעים חנם" – שמתוך שמשתפר בינו הוא הולך ועושה פצע וחבורה. "חנם" – למה? מפני שאין לו דין^ג. "למי חכללות עינים" – ששתה כדי צרכו^ד. הדא הוא דכתיב (נחמיה מט, יג): "חכלילי עינים מיין, ולבן שנים מחלב". אמר רבי ירמיה: אל תקרי 'ולבן שנים', אלא 'לבן שנים'; מה חלב זה מרצה דעתו של תינוק, כך היין משיב דעתו של זקן. מה כתיב אחריו (משלי כג, ט): "למאחרים על-היין, לבאים לחקור ממסך". אמר רבי אלעזר: אוי לזה שמניח דברי תורה ומשכים על היין. מה כתיב אחריו (פסוק לט): "אל תרא יין כי יתאדם, כי יתן בכוס עינו". אמר רבי יוחנן: 'בפיס' כתיב, וקרנין 'בכוס'. ולמה זה? קונה הוא נותן עינו בכוס, ומוכר הוא נותן עינו בפיס. ובריקרא רבה (יג, ט) אמר בפרוש תשלום הפסוק: "יתהלך במישרים" – סוף דהוא עבד ביתה מישרא. מן הדין קדרא סוף שהוא עושה את ביתו מישור. כי אומר: מה דנחשא עבד, קדרא דחספא עבדא. מזבן שעושה קדרה זו של נחשת, עושה כמו כן קדרה ליה, ושתי חמרא בטומתה. עד כאן לשונו.

מה כתיב אחריו (פסוק לז): "אחריתו כנחש ישה, וכצפעני יפרש". מה הנחש נושף וממית^ה ומפריש בין מיתה לחיים, אף היין מפריש בין מיתה לחיים. עד כאן לשונו.

(כג) עוד אמרו (ויק"ר יג, ה; ילקוט משלי ממקמד): "פן ישתה וישכח מחקק" (משלי לט, ט) – 'מחקק' עולה רמ"ח. פרוש, שעל ידי שתית היין ישכח מלקיים רמ"ח מצות עשה. זה לשונם: "פן ישתה וישכח מחקק" – כל השותה יין הרבה, סוף שהוא שוכח ברמ"ח איברים שבו. הדא הוא דכתיב: "פן ישתה וישכח מחקק". 'מחקק' כתיב, ואנון רמ"ח. רבי חנינא בר פפא אמר: אמר הקדוש ברוך הוא: בית גדול הגה לי, ולא החרבתיו אלא מפני היין^ו. ורבנן אמרי: שני רזזנים היו לי, ולא מתו אלא

לבו, וקרנין ישמח לשון שמחה [כט"ז]. [לא] למי אוי וכו' במדמ"ש: למי אוי – למי שהוא שכור, למי אבוי – רי לזה וי לאבותיו, כד"א וכו'. ובילקוט הגי': למי אוי למי אבוי, לזה שהוא שכור, וי לו וי לביתו ולאבותיו, שנאמר וכו'. [לכ] מגלה סוד וכו' כמו שאמרו ז"ל (סנהדרין לת, א): נכנס יין שהוא בגימטריא שבעים, יצא סוד שהוא בגימטריא שבעים. [לג] שאין לו דין שא"צ לשלם הנזק, כמו שאמרו (עירובין סה, א): כיון שהגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם [לדעמ מחמה]. [לד] ששתה כדי וכו' במדמ"ש: אם זכה אדם ושתה כדי צרכו הוא מתוק לחכו. [לה] אמר ר' וכו' במדמ"ש מוסיף לפני זה, דרש רבי ישמעאל: "חכלילי עינים מיין" תנו לו יין שהוא ערב לחכו. ולמי הוא ערב? רבי אליעזר אומר: לזה שהוא שותה כדי צרכו. רבי יהושע אומר: לזקן. שנאמר: "ולבן שנים מחלב". אמר רבי ירמיה וכו'. [לו] נושך וממית וכו' במדמ"ש מוסיף:

ראשית שער הקדשה חכמה שיא

מפני היין. דתני רבי ישמעאל: לא מתו שני בני אהרן אלא מפני שזכנסו שתויי יין. עד כאן לשונם. (נמדנר רנה י, ד) "ישתה וישכח מחקק" – אמר רבי שמעון: אלו דברי תורה החקוקים, וכתיב בהם (שמות כ, יג): "לא תנאף". עוד אמר (נמדנר רנה י, ח): ישכח את התורה, שנתנה על ידי מחוקק – זה משה, שנאמר (דברים לג, כא): "כי שם חלקת מחקק ספון". עד כאן לשונו.

(נג) עוד במדרש רבה בפרשת נזיר (נמדנר י, ז), זה לשונו: (משלי כג, לא-לה) אל תרא יין כי יתאדם. הוהירה רוח הקדש על היין, שלא ישתפר האדם. למה? כי יתאדם' – שאתירתו דם; שעובר עברה שיתחייב עליה מיתה. דבר אחר: כי יתאנה לדם נדה ודם זיבה. פי יתן בפוס עינו. 'בפיס' כתיב. על ידי הפוס יתן עינו בפיס. לשון נקי דברה תורה, לומר שיבוא על הערוה. יתהלך במישרים. סוף אשתו אומרת^ל: כשושנה אדמה ראיתי, ואינו פורש. אמר רבי אסי: אם תלמיד חכם הוא, סוף שמטמא את הטהור ומטהר את הטמא. דבר אחר: 'יתהלך במישרים' – סוף שהוא מתיר את העברות, ועושה אותן הפקר פמישור. מסיח עם האשה בשוק, מנבל פיו בדברים רעים בשכרות, ואינו מתבייש. אחריתו פנחש ישף. מה הנחש, על ידי שהסית לחנה לשתות יין^ל נתקללה האדמה בעבורו, שנאמר (נלאסיט ג, יז): "ארורה האדמה בעבורך"; כך^ס על ידי היין נתקלל שלישו של עולם, שנאמר (סס ט, מד-כה): "וייקץ נח מיינו" וגומר, "ארור פנען". זה היה חם, שהיה בנו שלישו, והוא נקרא (סס ט, כג): "אבי כנען", ולכן^{סא} היו מאררין. מה צפוען זה מפריש בין מיתה לחיים, כך מפריש היין את האדם מדרכי חיים לדרכי מות, לפי שהיין גורם לו לעבודת אלילים. הדא הוא דכתיב: עיניך יראו זרות. כמה דכתיב (מהליס פא, י): "לא יהיה בך אל זר". דבר אחר: שהוא בא על אשת איש, כמה דתימא (משלי ה, כ): "ולמה תשגה בני בזרה". עד כאן. ומפלל המאמר אתה למד, שהיין גורם לעבודת אלילים וגלוי עריות ושפיכות דמים.

(נד) עוד שם: דבר אחר: שיעשה את המצות זרות, כמה דאת אמר (סס כא, מד): "זר יהיר לץ שמו, עושה בעברת זרון" – זה שפור, שנקרא יהיר ולץ. יהיר מנין? שנאמר (מנאק ג, ה): "ואף פי היין בגד, גבר יהיר ולא ינוה". לץ מנין? דכתיב

כח ז): "וגם אלה ביין שגו" (יפה מואר). [לח] אומרת במדרש: וכן הוא בד"מ. [לט] לשתות יין כמ"ד (סנהדרין ע, א) אילן שאכל ממנו אדה"ר של גפן היה. [מ] כך ע"י היין במדרש: כך נח, ע"י יין נתקלל בנו שלישי של עולם. ובעץ יוסף גורם: נתקלל בנו שלישו של עולם, שלאחר המבול לא נשתייר בעולם אלא נח ושלושה בניו, נמצא ירש כל אחד מבניו שלישי העולם. [מא] ולכן היו מאררין במדרש: וכן היו מאררים. והעץ יוסף מגי': וכן היה מאררו. ופי', כשהיה נח מאררו, היה קורא אותו כנען, לפי שהיה אבי כנען, וכתיב (הושע יב, ח): "כנען בידו מאוני מרמה" (ממ"כ). [מב] כמה דאת אמר וכו' במדרש מוסיף: כמה דאת אמר (תהלים קיט, כא): "גערות זדים ארורים השוגים וכו'", ואין זדים אלא הטועים בעבור היין

(משלי כ, 6): "לֵץ הֵיזֵן הַמָּה שְׂכָר, וְכָל שִׁגְיָה בּוֹ לֹא יִחָפֵס". הָרִי שֶׁנִּקְרָא גַם כֵּן לֵץ, וְיִכְבֵּר יִדְעֶתָ (סוּטָה מ"ג, 6) כִּי פֶת לְצִיִּים אֵינָם מְקַבְּלִים פְּנֵי שְׂכִינָה.

(כד*) עוֹד שָׁם: וְלִבָּךְ יִדְבֵּר תְּהִפְכוֹת. שֶׁהוּא הוֹפֵךְ פְּנֵיו מִן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִן הַמְצוֹת, כָּמָה דְתִימָא (דנריס ל"ג, כ): "כִּי דוֹר תְּהִפְכֹת" וְגוֹמֵר. וְהֵייתָ כְּשֹׁכֵב בְּלֵב יָם. זֶה נֹחַ, שֶׁשָּׁכַב בְּתֵבָה שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ בְּתוֹךְ מֵי הַמַּבּוּל; וְעַל שִׁשְׁתָּה וְנִשְׁתַּפֵּר, אֲרַע בּוֹ פְּסוּל שְׁנִסְתָּרַס. וְכִשְׁכַּב בְּרֹאשׁ חִפְל. זֶה אָדָם הַקְדָּמוֹנִי, שֶׁהוּא רֹאשׁ לְכָל בְּנֵי אָדָם; שֶׁעַל יְדֵי הֵיזֵן נִקְנְסָה עָלָיו מִיְתֵהּ^כ, וְגַרְם לְהִבְיֵא חֲבָלֵי מוֹת לְעוֹלָם. הַכּוֹנֵן בַּל חֲלִיתִי. אוֹי לוֹ לְנוֹאֵף, שֶׁאֵינוֹ לוֹמֵד דַּעַת מִמֶּה שֶׁעָבְרוּ עָלָיו. הוּא רָאָה מָה אֲרַע לְסוּטָה עַל יְדֵי הֵיזֵן, וְלֹא לָמַד דַּעַת. הַלְמוֹנִי בַל יִדְעֶתִי. רָאָה בְּתוֹרָה מָה אֲרַע לְנוֹאֵף עַל יְדֵי הֵיזֵן, וְלֹא יָדַע לְהִבִּין; אֲלֵא אָמַר: מָתִי אֶקִּיץ אוֹסִיף אֲבַקְשֶׁנוּ עוֹד. שְׁכַל זְמַן שִׁיְהִיָּה לוֹ פְּנָאֵי לְהַתְעַסֵּק בְּזוֹנוֹת, יִרְדֵּף אַחֲרֶיהָ. הָא לְמַדְנֵוּ, שֶׁהֵיזֵן גּוֹרֵם לְזוֹנוֹת. וְלִכֵּן כָּתַב הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתוֹרָה פְּרֻשָׁת גְּזִיר אַחַר פְּרֻשָׁת סוּטָה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אָדָם כְּמַעֲשֵׂה נוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת, שֶׁשְׁתוּ יַיִן וְנִתְקַלְקְלוּ; אֲלֵא הִירָא מִן הַחֲטָא יִזִּיר עֲצָמוֹ מִן הֵיזֵן. לְכָךְ נֶאֱמַר (נמדרג ו, ג): "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(כה) וַיִּמְדָּה שְׁמָצִינוּ בְּגִמְרָא (סנהדרין ע, 6): יַיִן וְרִיחָנֵי פְקָחִין – הֵינּוּ הֵיזֵן מְעוּטוֹ בְּמִזְיָגָה יָפָה, אֲמָנָם הֵיזֵן חַי הוּא הַמְזִיק. וְכֵן מוֹכֵן שָׁם בְּמַדְרֵשׁ בְּמַדְבַּר רַבָּה (י, ט), עֵינַי שָׁם; וְלֹא נַעֲתִיק לְשׁוֹנוֹ, כְּדִי שְׁלֵא לְהַאֲרִיף. וְסוֹף דְּבָרָיו שָׁם: לְלַמְדָךְ, שְׁאִין טוֹב יוֹצֵא מִהֵיזֵן.

(כז*) וּבַפֶּרֶט לּוֹמְדֵי תוֹרָה צְרִיכִין לְזַהֵר מִרְבוּי הֵיזֵן, וְשֶׁהֵיזֵן^כ מְבִיא לִיְדֵי שְׁנָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּסִנְהֶדְרִין (ע"ג, 6): יַיִן וְשִׁנְיָה: לְרַשְׁעִים – הַנָּאָה לָהֶם וְהַנָּאָה לְעוֹלָם; לְצַדִּיקִים – רַע לָהֶם וְרַע לְעוֹלָם. הָרִי שֶׁהֵיזֵן לְצַדִּיקִים הַזֶּקֶק הוּא לָהֶם, מִפְּנֵי שֶׁמִּרְבָּה שְׁנָה, וְיָבוֹאוּ לְהַתְבַּטֵּל מִדְּבַרֵי תוֹרָה. וְהֵינּוּ שֶׁשְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם אַחַר שִׁנְיָה הֵיזֵן שֶׁבַח הַחֲכָמָה וְאָמַר (משלי כד, 6): "אַל תִּקְנֵא בְּאֲנָשֵׁי רָעָה, וְאַל תִּתְאַוּ לְהִיּוֹת אִתָּם" וְגוֹמֵר. אָמַר אַחַר כֵּךְ (פסוק ג): "בְּחֲכָמָה יִבְנֶה בַּיִת". וְאָמַר (פסוק ה): "גְּבֹר חֲכָם בַּעוֹז, וְאִישׁ דַּעַת מְאֻמָּץ כַּח". וְאָמַר אַחַר כֵּךְ (פסוק ו): "הַתְרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה, צַר כְּחֻכָּה". וְאָמְרוּ ז"ל בְּמַדְרֵשׁ מְשָׁלִי (כד, 6) עַל פְּסוּק זֶה: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: כָּל הַמְרַפֵּה עֲצָמוֹ מִדְּבַרֵי תוֹרָה – אֵין לוֹ כֹחַ לְעַמֵּד בְּיוֹם צָרָה. וּבִזְהַר פְּרֻשָׁת וַיִּצֵא (קני"ג, ג) הָאֲרִיכוּ בְּפִרוּשׁ פְּסוּק זֶה, וּבְמִקוּמוֹ נַעֲתִיקָהוּ (שער היראה ה, ו). נִמְצָא, כִּי הֵיזֵן לְתַלְמִיד חֲכָם סָבָה שֶׁיִּרְפֶּה מִדְּבַרֵי תוֹרָה.

(כו) וְתִמְצָא שְׁאֵמַר בְּמִשְׁנָה (מעניי טו, ג): אֲנִשֵׁי מְשֻׁמְרִין לְשִׁתוֹת יַיִן בְּלִילוֹת, אֲבָל

[מכ"י] שַׁע"י הֵיזֵן וְכוּ' כַּמ"ד (סנהדרין ע, א): אֵילָן שֶׁאֵכֵל מִמֶּנּוּ אֲדַה"ר שֶׁל גֶּפֶן הִיָּה. [מג] וְשֶׁהֵיזֵן נִרְאָה,

לא בימים; ואנשי בית אב - לא ביום ולא בלילה. ופרש רש"י: בלילות - אין לחש שמא תכבד העבודה, שהרי ראו מבערב שפסקו הקרבנות ולא כבדה העבודה. ולא בימים - שביאו רב קרבנות, ולא יספיקו בני בית אב של אותו היום, וצריכין אלו לסייע, והרי אינם ראויין לעבודה משום שכרות. אנשי בית אב אסורין בין ביום בין בלילה - לפי שהיו מעלין כל הלילה איברים ופדרים שפקעו מעל המזבח. אי גמי: לא גמרו ביום, גומרין בלילה. אבל אנשי מעמד אינם צריכים לסייע בלילה להפוך במזלג, דבית אב יכולין להספיק לבד הפוך המערכה. עד כאן לשונו. נמצינו למדים, שכל מי שהיתה העבודה כבדה עליהן היו אסורין ביין, כדי שלא יבואו להתבטל מהעבודה. וכן מי שהוא רוצה לסבל על התורה, ושלא יבוא להתבטל ממנה - ירחק מהיין.

(כו) ואמרו במדרש הנעלם (יחל קי, ט), זה לשונו: אמר רבי יצחק: מעולם אין יצר הרע מתפתה אלא באכילה ושתייה ומתוך שמחת היין, אז שולט באדם. בצדיק מה כתיב בה (משלי יג, כה): "צדיק אכל לשבע נפשו", ואינו משתכר לעולם. דאמר רבי יהודה: האי צרבא מדרבנן דמרוי - קרינא עלה (סס יא, כג): "נזם זהב באף חזיר". ולא עוד, אלא שמחלל שם שמים. מנהג הרשעים מהו? "הנה ששון ושמחה" (ישעיה כג, ג). היין אז שולט באדם. "הרג בקר ושחט צאן" וגומר (ס). ועליהם אמר הפתוב (סס ה, יא): "הוי משפמי בבקר שכר ירדפו", כדי לעורר ליצר הרע; שאין יצר הרע מתעורר אלא מתוך היין, שנאמר (נחלשיט יט, לג): "ותשקין את אביהן יין". עד כאן לשונו.

ח כסל

(כח) ובענין פונת האכילה והשתייה לפי הפשט: פתב בספר "מנורת המאור" של רבי ישראל עליו השלום (חלק ה, פרק יד: לשמוח נחלקו), שצריך שיהיה שמח בחלקו, ויבטח בקונו שיזמין לו פרנסתו, ולא יצמצם בדקדוקי עניות. וכן אמרו במדרש^מ: "כל ימי עני רעים, וטוב לב משתה תמיד" (משלי טו, טו). רוצה לומר: מי שהוא עני באמונתו, ויקוץ בהוצאה, ואם יקנה פרנסה לנפשו - יראה לו שהוא ירד מנכסיו ויצטרך לבריות, נמצא כל ימיו בעצב ובדאגה. אבל מי ששמח בחלקו, ומאמין בהקדוש ברוך הוא שהוא מזמין לו פרנסתו בכל עת שיצטרך לה - הרי זה לעולם לבו שמח וטוב לו, וכאלו שלחן ערוף ומשתה תמיד לפניו^מ.

(כט) ועוד גרסין במדרש^מ: "טוב פת חרבה ושלונה בה" (משלי י, ט) - זה השמח

[מ] במדרש במדרשים שלפנינו ל"מ. [מה] שמח וטוב לו אכן אל יוציא יותר מדי, כי כתוב ביש נוחלין שהוא סדר הצוואה מהר"ר ישעיה סג"ל שהיה אב"ד פה, ונסע לירושלים תוכב"א, וזה לשונו: מי שמוציא ממון יותר מכדי צורך הרי הוא שולח יד בפקדון ועתיד ליתן את הדין, חוץ מהוצאת שבת ויו"ט וכו' עיי"ש. והכלל: שיתנהגו בזה בדרך המיצוע. ואני הכותב מצאתי בשערי תשובה דרבינו יונה (שער ג' אות פב): שמי

שׁוּד רֵאשִׁית פָּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר חֲכֵמָה

בְּחֶלְקוֹ. וְלַעֲוֹלָם יֵהָא שְׁלוֹ וְשֶׁאֲנָן. ^טהוֹאִיל וְהוּא שְׁמַח בְּמָה שֶׁהִזְמִין לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְעוֹלָם לֹא יִגְנַב וְלֹא יִגּוֹל, וְנִמְצָא שׁוֹקֵט וּכְוֹטֵחַ כָּל יָמָיו. "מִבֵּית מְלֹא זִבְחֵי רִיב" (טז) - זֶה שְׁאִינוֹ שְׁמַח ^טבְּחֶלְקוֹ, אֲלֹא רוֹדֵף אַחַר הַמְּאֻכְלוֹת הַגָּסִים, וְיִגְנַב וְיִגּוֹל כְּדֵי לְהַשְׁבִּיעַ תְּאֻנּוֹתָיו, וְנִמְצָא כָּל יָמָיו בְּמִרְיָהּ וּבִקְטָטָה וְנִרְדָּף מִבְּנֵי אָדָם. וְהָאוֹכֵל מְעַט לְשִׁבְעַת נַפְשׁוֹ, וְאִין מִתְּפֹן לְהִנָּאת גּוֹפּוֹ - הֵרִי זֶה מִכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ. כִּי כְּשִׁירְעֵב, יִבִּין חֶסְרוֹן עֲצָמוֹ וּפְחִיתוּת הָאָדָם. שְׁבֻשָׁעָה שֶׁתְּחַסֵּר לוֹ פְּרִנְסַת ^טלֶחֶם וְקִיתוֹן מִים, יִחְלַשׁ כְּחוֹמָה ^טוְכָל אֵיבָרָיו, וְיִחְשְׁכוּ עֵינָיו, וְלֹא יַעֲצֹר כַּחַ לְעַמֵּד עַל רַגְלָיו, וְאָז יִכִּיר שְׁלֵמוֹת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה, שְׁנֵאמַר (מְהִלִּים נ, יג): "הָאוֹכֵל בְּשֵׁר אֲבִירִים" וְגוֹמֵר (מִנְמוֹת קי, א). וְכְשִׁירְעֵב, יִתְּלֶה עֵינָיו לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַקֵּשׁ פְּרִנְסַתוֹ, וְיִדַּע שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ שָׁמוֹ "נִתֵּן לֶחֶם לְכָל בְּשָׂר" (מְהִלִּים קלו, כה), וּמַעֲדִיף פְּרִנְסַתוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְלְכָל גּוֹיָה וְגוֹיָה דֵי מַחְסוּרָהּ. וְאָז יִרְחַם עַל הָעֲנִיִּים, וְיִפְרֹשׁ מִן הַגְּאוּוֹה. לְפִי שֶׁהַמְּאֻכְלִים הַגָּסִים מְבִיאִים אֶת הָאָדָם לִיְדֵי עוֹנוֹת וְאֲשָׁמִים; שְׁנֵאמַר (דְּנִים נג, טו): "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְכָּעוּ", וּכְתִיב (שֵׁס יא, טו-טז): "וְאָכַלְתָּ וְשִׁבְעָתָּ, הַשְׁמֵרוּ לָכֶם" וְגוֹמֵר.

ל) וְהַמְּשַׁבֵּחַ בְּאָדָם בְּעֵנִין הָאֲכִילָה הֵם שְׁלֵשָׁה דְבָרִים: הָאֶחָד - שִׁסְתַּפֵּק בְּחֶלְקוֹ, וְאֶפְלוּ מְעַט, וְלֹא יִבְקֹשׁ יוֹתֵר. שְׁנִי - שְׁיֵאכֵל בְּעִתּוֹ קֶדֶם שִׁירְעֵב הַרְבֵּה וְיִחְלָשׁוּ אֵיבָרָיו וְיָבֹוא לִיְדֵי חֲלִי וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ כַח לְעַבֵּד אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרְאוּי; שְׁנֵאמַר (קִסְלֵם י, יז): "וְשִׁירְיָךְ בְּעֵת יֵאכְלוּ". שְׁלִישִׁי - שֶׁלֹּא יִתְּפֹן בְּמֵאֻכְלוֹ לְהִנָּאת גּוֹפּוֹ, כִּי אִם לְקִיוֹם נַפְשׁוֹ; וְלֹא יִלֵּךְ אַחַר תְּאֻנּוֹתָיו לְאָכֵל כָּל מָה שֶׁתַּחַף מִתְּאֻוֹה מְאֻכְלִים ^טרְעִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְזִיקִין. וְכָתַב הַרְמְבִּי"ב וְ"ל (ע"י רמב"ם דְּעוֹת ד, ג; וע"י גִּיטִין ע, א): לְעוֹלָם יִפְחַח אָדָם מְשֻׁלֵּשׁ מְאֻכְלוֹ". וְאָמְרוּ וְ"ל (גִּיטִין ע, א): סְעֵדָה שֶׁהִנָּאתָ - מְשֻׁךְ יָדְךָ מִמֶּנָּה". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

בבל תשחית" [יוסף אומן קבל]. [מן] הואיל במנוה"מ: כי הואיל. [מז] שמח במנוה"מ: שבע. [מח] פרנסת במנוה"מ: פרוסת. [מט] כתו במנוה"מ: גופו. [ג] ומעדיף במנוה"מ: ומטריף, וכן הוא בד"מ. [נא] מאכלים רעים במנוה"מ: ממאכלים רעים, מפני שהן מזיקין את הגוף. [נג] הרמב"ן במנוה"מ: הרמב"ם. ובספר עמק הברכה (סדר עריכת השלחן) וכן בספר יוסף אומץ (קטז) הביא ר"ח זה בשם הרמב"ן. ובשלה"ק (שער האותיות בעניני שלחן סעיף ב) העתיק דברי רבינו בשם הראב"ן. [ג] יפחות אדם וכו' שיאכל שני שלישים ממה שיכול לאכול [לדעת מנחה]. [נד] משוך ירך ממנה ונראה, שזה תשובה גדולה וחמורה שבעודו רעב ותאב לאכול, ישים רסן לתאוותו. וכן מצאתי אחרי כתבי בבאר מים חיים וכל בו בשם הראב"ד. וז"ל: ודבר זה יזכירהו אהבת השם יותר מתענית א' בשבוע, עד כאן. וגם דרך זה נאות וטוב מאוד לבריאותו, שחכמי הרופאים כתבו שיותר מזיק רבוי האוכל ממאכלים טובים ומועילים ממה שמזקת אכילה מועטת מאוכלים רעים וקשים לגוף. ומי שרוצה להתנהג בדרך זה, טוב לו שינהג לאכול פת נקייה כלחם לבן וכיוצא, למען ידע לעשות לו שיעור כמה הוא שישבע בו רעבונו קצת, ולא יאכל לשבעה גדולה [יוסף אומן ממקד]. ובסימן קט"ז כתב, וז"ל: ובעיני נראה דאפשר להיות שנחשב לתשובה יותר גדולה מתעניות ממש, כי יותר צריך לכוף את יצרו לפסוק באמצע אכילתו, וכשהמאכלים ערבים לפניו, וכל בני ביתו אוכלין עדיין, מה שלא יתחיל לאכול כלל. ותיקון יפה לזה הוא, שיקבל עליו בקנס למעט במיני אכילה, שלא יאכל יותר מאחד

(א) והחסיד בעל "חובת הלבבות" כתב בענין פרישות האכילה (שער הפרישות פרק ט), זה לשונו: וראוי לך אחי, שתתנהג בפרישות מן התענוגים המתרים ביכלתך, עד שיהיו בעיניך כתכונת¹ התענוגים האסורים עליך - פרוש, פחלב וכדומה לו - פן תעזב תורתך ותניח חובתך. וכבר עמדת על מה שצוה הבורא יתברך את המלך באמרו (דברים י, יז): "ולא ירבה לו נשים", ואמר (שם טז, טז): "רק לא ירבה לו סוסים", ואמר (נחמיה יג, טו): "הלוא על אלה חטא שלמה", עם כל חזק שכלו ורב תבונתו וגדלותו. ואמר עוד לקמיה: והשתדל לאסור חוש הטעם, שתקח די מזונך מן המאכל והמשטה, ותפרש ממה שהוא יותר מזה. והתחבולה לענין הזה, שתמעיט במיני הלפתן, ותסמך על לפתן אחד בעוד שתוכל. (וכל) "הרגל נפשך בקצת העתים מבלי לפתן, כדי להתנהג בטנף וטבעך, עד שיקל עליך הדבר בעת המנעו. ואם תוכל לעזוב הלפתן שיש בו יגיעה וטרח, ותסמך על מה שאין בו שום יגיעה, כזיתים ויתאנים וענבים והדומה להם - עשה. ושים אכילתך ביום יותר קלה מאכילתך בלילה, אם מנהגך לאכל ביום פעמים רבות", כדי שתהיה תנועת איבריך קלה ביום, ויקלו עליך עניני תורתך ועולמך. ואחר כך תתנהג בתענית גופך, אם יהיה גופך חזק, אפלו יום אחד בשבוע. וכל אשר תוכל להטביע נפשך שלא להרגיש על ענין המאכל והמשטה, כדי ליסרה - עשה. ושים פונתך בו לרפואה יותר מלמזון. וכל משתיה יהיה מים, אלא אם תהיה פונתך ביין לשמות לתועלת גופך או להעביר דאגה מלבך, כמו שנאמר (משלי לא, ו): "תנו שכר לאובד". והזהר מהרבות ממנו ומהפליג בו, ומחברת בגני אדם עליו, כי הוא המרנה הגדול לתורה ולעולם. וכבר ספר בו החכם מה שיש בו די² (שם כ, ב): "לץ היין המה שכר"³. ואמר במאכל ובמשטה (שם ט, כ-כא): "אל תהי בסבאי יין⁴, בזללי בשר למו. כי סבא זולל יורש" וגומר. עד כאן לשונו.

(ב) ודרך זה שכתב החסיד ז"ל הוא דרך הפרישות הנאות לבעלי תורה שרוב אמנותם בתורה. שאם ירצה בעל תורה לסמך על הבטחון ולהוציא מעותיו באכילת בשר או תרנגולים וכיוצא ממיני התענוגים, נמצא מטריד עצמו בעניני העולם הזה אחר בקשת הטרף, ויתבטל מדברי תורה; ובעת שלא ימצא מנהגו, לא יוכל לסבל ויחלה. לכן מן הראוי שינהיג כל תלמיד חכם הפרישות הזה שכתב בעל "חובת

אין למעט במיני אכילה, וכ"ש בשבת ור"ח. [נה] עד שיהיו וכו' בחוה"ל: עד שיהיו בעיניך בתכונת וכו'. ור"ל, שהתענוגים המותרים יהיו שרים בעיניך כתענוגים האסורים לך. [נו] וכל הרגל וכו' בחוה"ל: והרגל עצמך בקצת וכו'. בד"מ: וכן תרגיל נפשך בקצת וכו'. [נז] אם מנהגך וכו' בחוה"ל: אם מנהגך לאכול פעמים ביום, כדי שתהיה תנועת וכו'. ור"ל, אם אתה נוהג לאכול פעמיים ביום, תהיה אכילתך ביום יותר קלה מאשר אכילתך בלילה, כדי שאבריך יתנועעו ביום בקלות, לעניני הרוחניים והגשמיים. [נח] מה שיש בו די בחוה"ל מוסיף: באמרו מה שיש וכו'. [נט] "לץ היין הומה שכר וכל שוגה בו לא יחכם". השוטה יין הוא לץ והשוטה שכר יהמה ויצעק בשכרותו. וכל השוגה בו, ר"ל כל מי שישגה בו בדעתו לחשוב, הואיל

הלכות". וכן יש כמה מאמרים מרבותינו מסייעין לה ומרחיקין התענוגים מבעלי תורה. ומהם ראשונה ברייתא דקנן תורה (בבבא מצ, א, ד): כף היא דרפה של תורה: פת במלח תאכל וכו', ואל תתאוה לשלחנם של מלכים. ויעקב אבינו עליו השלום לא שאל אלא "לחם לאכל ובגד ללבש" (נחמ"א כח, ט). ובזה מתקיימין דברי הרשב"י עליו השלום (עיל א"ח ט), שאמר: וכאן דלא אתענגי מדילה כלום. ובפרט אם לא יאכל אלא לרפואה, כמו שכתב החסיד ז"ל – היא הבחינה המשפחת, שהוא: דלא אתהני מדילה כלום.

(ג) וכן ראוי למי שהוא רוצה להתקדש, שלא יאכל אכילתו אלא לרפואה, כדי שלא יחלה ויתבטל מהתורה ומהמצוות. לכן ראוי שלא ימלא נפשו ממאכלים גסים, ואפלו מדברים טובים לא ישלים תאוהו, ואפלו בשבת, כי אכילה רבה גורם להרבות שנה, כמו שאמרו ז"ל בפרק קמא דיומא (י"ט, ב): לא היו מאכילין אותו הרבה, שהמאכל מביא את השנה. וכאשר יתלמד להסתפק במועט – ימצא מרגוע לנפשו, ויתקדש בתורה, ולא יבוא להפיח בהיותו לומד. והמשכיל יתן אל לבו ענין זה ויפרש מתאוהו, ולא ימלא בטנו ותאוהו כבהמה, כי (בבבא מצ, א, ט): איזהו גבור? הפובש את יצרו. ואם יצרו מפתהו שיאכל – ישבר כחו ויכבשהו מתאוהו. ואז שורה עליו יראה וקדשה, דכתיב (מל"א, כ): "יראו את יי קדשיו".

(ד) וכן אמר הרמב"ד בשער הקדשה, זה לשונו: ואני רואה: הגדר הגדול והשמור המעלה והדרך הטוב להכנעת היצר הוא רעבון הנפש ממעוט הנאותיה ותענוגיה במאכל ובמשתה, רק שיהנה מן הריח הטוב ורחיצת החמין, לפי שהחמין ערבים עליו. והמאכל המועט שיאכל יהיה מתבל ומתקן יפה, בעבור אשר יערב

בסובאי וכו' אל תהי בחבורת סובאי יין, האוהבים לשחות יין הרבה [מל"ד]. [סא] זכאה מאן וכו' ע' לעיל אות ח' בשינוי לשון קצת. [סב] שלא יחלה וכו' וכתב על זה בשלה"ק (שער האותיות בעניני השלחן סעיף ה) וז"ל: וכבר הבאנו לעיל בשם הטור, דמצוה להנהיג עצמו במדה טובה לשמור בריאתו כדי שיהא בריא וחזק לעבודת השי"ת, על כן ראיתי לזכור כאן מקצת אותן הדברים, אשר יעשה אותו האדם וחי בהם חיי הבריאות וכו', עיי"ש. [סג] ולא יבא להפיח ונראה לפע"ד, דאל זה כוונת חז"ל, כמ"ש בפ"ק דר"ה (יז, א) פושעי ישראל בגופן מהו? אמר רב: קרקפתא דלא מנח תפלין. וק"ל לפום ריהטא מנ"ל לומר: פושעי ישראל בגופם, שהוא מי שאינו מניח תפלין, דילמא מי שעושה שאר עבירה בגופו במרד ובמעל כגון הרוצח או גנב או נאף וכדומה שעושה האדם בידים או בגופו נקרא כן וכו'. אלא בגופן היינו שממלא כריסו באכילה גסה, ובשביל זה הוא פושע בגופו, ר"ל פשיעתו היתה עם גופו שהכניס לתוך גופו יותר מן הראוי. ומן הידוע, כי מילוי כרס גורם להרבות שינה ומביא ג"כ לידי הפחה (כנוכר כאן), ומתוך כך לא יוכל להניח תפלין וכמ"ש ז"ל (שבת מט, א): 'תפלין צריכין גוף נקי וכו' ופירשו שם אביי ורבא שלא יפיח בהם ושלא יישן בהם. על כן קראו לאותם האנשים החטאים בנפשותם 'פושעי ישראל בגופן', כי מכח שפשעו בגופן במאכל ובמשתה המותרים, שהכניסו לתוך גופם והיה אפשר להם לאכול אכילה בינונית, הם עברו ולא נזהרו ואכלו אכילה גסה כסוס כפרד אין הבין, ומתוך כך בא להם השינה או הפחה, וזה גרם להם שאינם יכולים להניח תפלין כדלעיל, אע"פ שהם נאנסים אח"כ בשינה או בהפחה נקראו פושעי ישראל, כי בדבר אשר זדו עליו, נענשים עליו בסוף. כי היה להם לאכול לשובע נפשם ר"ל לקיום הנפש בלבד, לעמוד לפני ה' ולשרתו ולברך בשמו,

עליו, ותהיה נפשו מקבלתו ומתפייסת במעוטי ממנו. ולעולם יניח מעט מכדי צרכו ומהשלמת תאוותו. ולא ישתה יין כי אם מזוג יפה, כדי שלא תטרף דעתו עליו. ועל זה הדרך אמרו ז"ל (גיטין ע, ב): סעדה שהנאתה - משך ירך ממנה. ושתי תקנות גדולות בענין זה: האחת - שלא תזיקנו אכילתו; והשנית - כניעת היצר ושבידת התאוה. וכמו שאמרנו בסעדה, כן הדרך לכל הנאות העולם ותענוגיו, שלא ימלא האדם מהם כל תאוותיו.

(ל) ואין צריך לומר, שישמר האדם עצמו מן המאכלים שהוא מכיר מהם שהם מזיקים אותו. כי האוכל דברים המזיקים אותו, ואפשר לו זולתם - הרי הוא פושע בגופו ופושע בנפשו, מפני שהוא הולך אחר תאוותו ואינו חושש על אבדת גופו. והיא דרך יצהר הרע ועצתו הסכלית להסיתו מדרך חיים אל דרך המות. וידע כל חי מדבר, שאין דרך ליצר הרע עליו אלא מדרך ההתר (עי' סוכה נב, א; נ"ר כג, ו; ועי' שם קה, ג), ופתח ברכו מן המתר אצלו; ואם ישמר הפתח - אין צריך שמור אחר.

(ל) וכבר ערכתי הכל לפניך בתחלת השער הזה, כי דרך היועץ הבליעל ההוא: מיעצו למלא תאוותו מן המתר לו, ואחר הרגילו אותו במלוי תאוותו בהתר, והשיא נפשו להיות שוקקה בכל עת ולהיות עורגת אל ערבונה, יסיתנה אל האסור הקל, ומן הקל אל החמור, כאשר אמרתי. ועל כן הזהר בהתר. ואם תגדר בו את עצמך ותמעט תאוותך מן המתר לך - מבטח לך אתה שלא יסיתך עוד יצרך אל האסור. כי אם יעלה דבר אסור, מיד אתה נושא קל וחמר זה בעצמך: במתור לי נאסרתי, באסור לי לא כל שכן?! וכיון שאתה נושא קל וחמר זה עליך, מבטח לך שאתה פורש מן ההרהור, וכל שכן מן המעשה.

(ז) ואם יתענה האדם ענוי נפש, פן יחליש לבו, ויתקלקלו מעשיו וטבעיו, ויתערבב מחו, ויהיה הפסדו מרבה משכרו, כי יבטל מן התורה ומן התפלה. ואם ילמד - לא תהיה תורתו מישבת, ולא יסכים להלכה ולפלפול השמועה, לפי שאין התורה נקנית אלא מעקר^ס השמחה (אבות ו, ה; ועי' שם ל, ג). ואל ימנע אדם עצמו מכל שמחת מצוה ומכל הנאת מצוה; רק שיהיו עיניו פקוחות כנגד היצר, ויהיה נזהר עליו, פן ימלא כל תאוותיו.

(ז*) ואם יחליש לבו על מעוטי אכילתו - טוב לו שיאכל שתי פעמים ביום מעט מעט, ואל ימלא כרסו בפעם אחת. ואם לא יזדמן לו לאכל שתי פעמים

שהחמין. [סה] הרי הוא פושע וכו' ובספר דרך פקודיך (מל"ת לה, חלק הדיבור את כה) כתב: שההולך אחר תאוות לבו, והדבר מזיק לגופו, הוא תולדה של "לא תנאף" עיי"ש. [סו] אלא מעיקר השמחה בבעלי הנפש לפנינו הגי': אלא מתוך שמחה, ע"כ. והוא מן המ"ח דברים הנמנה בכרייתא דקנין תורה, שהתורה

ביום - יהיה אצלו מן המרקחות המישובות הלב, ויאכל מהם מעט, ויתחזק לבו. גם אם יראה בעצמו ובטבעו, שהוא צריך להתענות יום או יומים - יתענה לפי תקנתו. כי היושב בתענית והוא צריך לו - נקרא קדוש (מעניט יב, ב); ובלבד שלא יבטל מן התורה או מן המצות בעבורו.

למ) גם השבועה, שהיא חמורה, התיורה לגדר את עצמו בזמן העברה. כאשר אמר בעז בענין רות (רות ג, יג): "חי יי, שכבי עד הבקר". אמרו חכמינו ו"ל (נמדנר רנה טו, טז; ילקוט רות מר), שהיה יצרו מקטרג עליו כל הלילה ואמר לו: אתה פנוי והיא פנויה, והאשה נקנית בבעילה (קיושין ג, ב), לך ובעלה, ותהיה קנויה לך בבעילה. קפץ בעז ונשבע כנגד היצר: "חי יי, שכבי עד הבקר". נשבע ליצר שלא יעשה זאת, ולאשה - "שכבי עד הבקר". פן יאדם יוכל לדעת בעצמו הגדר שיהיה טוב לו, אם הפניעה אם השבועה. ואני רואה, שאין טוב מן הפניעה ורעבון הנפש, כאשר אמרתי. ואם יצטרך עוד אל השבועה - ישבע ויקים. בענין שאמר דוד (מבלים קיט, קו): "נשבעתי ואקימה לשמר משפטי צדקך". עד כאן לשונו.

לט) ואני הצעיר אומר, כי הדרך הזה טוב למי שאפשר לו, ויש יכלת בידו לקנות מרקחת; אבל מי שהוא עני, ואין יכלת בידו להתנהג בדרך זה - יתנהג לפחות שתהיה אכילתו על פי הרפואה, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (פיק ד).

לט*) במה שכתב, שימעט האדם מהאכילה, כי היא הדרך הנכונה: בפרט מי שאינו מתענה, טוב שימעט בסעדת הבקר, כדי שלא יתבטל מעסק התורה; וישער בדעתו, שיהיה שעור אכילתו בשני פעמים, בבקר ובערב, כשעור מה שהיה רגיל לשבע בפעם אחת. ולמי שהוא רוצה להתמיד לקום בחצות הלילה לעסק בתורה, ישם עקר אכילתו בסעדת הבקר, ובלילה לא יאכל אלא פרות, ויהיה פרות היבשים^{טו}, כגון צמוקים ושקדים ואגוזים ותאנים, ויתרחק בלילה מלאכל מאכלים גסים, כגון גבינה וכיוצא בזה, אלא יתנהג כמו שכתב הראב"ד לעיל (טו לה) בריש דבריו, שיאכל מעט מתפל ומתקן יפה. והפת יהיה מעט מהתבשיל. ולמי שרוצה לקרות רב הלילה, טוב שלא יאכל בלילה פת כלל. וכן היה נוהג מורי עליו השלום כשלא היה מתענה. ובעל תשובה הרגיל להתענות בכל יום - בימים שיאכל, כמו בראש חודש וביום טוב, יתנהג בדרך הזה שכתבנו. ולמי שאפשר לו הדרך שכתב הראב"ד עליו השלום לתקון היום, הוא טוב לתקון הלילה, שלא יאכל בלילה אלא ממיני המרקחות המישובות את הלב, ובה יוכל לעמוד רב הלילה בעסק התורה בלי שנה. נמצא בזה סובל ענוי בקצת.

ט כסלו

(מ) ולא ירדף אחר התענוגים, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שהוא מתרחק מן התענוג, כמו שאמרו בזהר (פינחס רמז, ב) על פסוק (נמדנר כח, ט): "סלת בלולה

בשמן כתיבת". פִּרְשׁוּ שֵׁם, שִׁסְלַת' הִיא שְׂכִינָה. 'בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן' – אָמַר: בְּהִיא שֶׁמֶן דְּנָגַד וְנָפֵק מִלְעֵלָא. וְאָמַר אַחַר כֵּן: אָמַר רַעֲיָא מְהֵימְנָא: בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא, כְּמָה מְתִיקִין מְלֵךְ! וְדַאי, אֲתָמַר הֵכָא: "בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִיב", וְאֲתָמַר הֵתָם (סנהדרין מ, ב) בְּאוֹרֵיתָא דְּבַעַל פָּה: בְּלוּלָה בְּמִקְרָא בְּמִשְׁנָה וּבְגִמְרָא (וכו'). וְעוֹד אֵיךְ רָזָא תְּנִינָא: "בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִיב" וְדַאי – לָאו

אוֹרֵיתָא הִיא בְּלוּלָה אֲלָא לְמָאן דְּסָבַל כְּמָה מְכַתְּשִׁין בְּגִינָה. כְּמָה דְּאוֹקְמוּהּ מְרִי מְתַנִּיתִין (נרכוס סג, ט), דְּלִית אוֹרֵיתָא מְתַקִּימָת אֲלָא בְּמִי שְׁמַמִּית גְּרָמָה עֲלֶיהָ. וְעוֹד אָמַר (ע"י ג"ג מ, ב): בְּזִמְן שְׂאֵתָה מְכַתַּת רַגְלֵיךְ מִמְדִּינָה לְמְדִינָה, תִּזְכֶּה לְרֵאוֹת פְּנֵי שְׂכִינָה. וְעוֹד: "בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִיב" – דָּא הוּא דְּמִקְרָא (אבות ו, ז): פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל, וּמִים בְּמִשׁוּרָה תִּשְׁתֶּה. וְעוֹד: "בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִיב" – הֵדָא הוּא דְּכְתִיב (ישעיה נב, ט): "וְהוּא מִחֲלָל מִפְּשָׁעֵינוּ, מִדְּכָא מְעוֹנְתֵינוּ" (ס). עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(מא) הָרִי בְּפְרוּשׁ, שֶׁהַתּוֹרָה הַנִּקְרָאת סֵלֶת לֹא תִתְקַיֵּם בְּאָדָם אֲלָא אִם יִכְתֹּת עֲצָמוֹ וְיִמִּית, וְיִקְיִם פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל. וְאָף עַל פִּי שְׂאֵמַר 'וְעוֹד' – כָּל הַפְּרוּשִׁים הָאֵלּוּ בָּאִים לְמָקוֹם אֶחָד. שֶׁהַכּוֹנֵה: כְּתִישַׁת הַחֲמֵר, כְּדִי שְׂיֵאִיר הַתּוֹרָה וְהַנְּשָׂמָה בּוֹ. וְזֶהוּ הַדְּרָךְ לְהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה: שְׂאֵף עַל פִּי שְׂיִהְיֶה עֲשִׂיר, לֹא יִנְהַג עֲדוּנִין בְּעֲצָמוֹ. וְזֶהוּ שְׂאֵמַר: כֵּן הִיא דְּרָכָה שֶׁל תּוֹרָה וְכו'. וְזֶהוּ שְׂאֵמַר דּוֹד הַמְּלֵךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם (סהלס קיט, ע): "טוֹב לִי כִי עֲנִיתִי, לְמַעַן אֶלְמַד חֻקֶּיךָ".

(מב) וְאָמַר בְּזֵהר (נכאשׁים יא, ב), כִּי רִשְׁבִּי עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְרַבִּי אֶלְעָזָר כְּאֲשֶׁר יֵצְאוּ מִהַמְּעָרָה, וְהֵלֶךְ רַבִּי פִּינְחָס לְרֵאוֹתוֹ, אָמַר, זֶה לְשׁוֹנוֹ: אֹל לְגַבָּה וְאֶשְׁכַּח

לָהּ מְשֻׁנָּא, וְגוֹפֶה מְלִיא חֲלוּדִין. בְּכָה בְּהֵדָה וְאָמַר: וַיִּדְחַמִּיתְךָ בְּכָךְ. אָמַר: זָכָא חֲלָקִי דְּחַמִּית לִי בְּכָךְ; דְּאֶלְמֵלָא לָא חַמִּיתַנִּי בְּכָךְ, לָא הוֹינָא בְּכָךְ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכֵן אָמְרוּ בְּגִמְרָא בְּמִסְכַּת שְׁבַת (נג, ט). הָרִי בְּפְרוּשׁ, שְׂעַל יְדֵי הַיְסוּרִין שְׁסָבַל בְּמְעָרָה הַשִּׁיג הַחֲכָמָה הַנִּפְלְאָה. וְכֵן אָמְרוּ בְּתַנְא דְּבִי אֵלִיהוּ: בְּשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה

הֵלֶךְ אֲצִלוּ וּמִצָּא אוֹתוֹ מִשְׁנָה, וְגוֹפוֹ מִלֵּא פְּצָעִים. בְּכָה עֵמוֹ וְאָמַר: אוֹי שְׂרֵאִיתֶיךָ בְּכָךְ. אָמַר: אֲשֶׁרִי חֲלָקִי שְׂרֵאִיתַנִּי בְּכָךְ; שְׂאֶלְמֵלָא לֹא רֵאִיתַנִּי בְּכָךְ, לֹא הִיִּיתִי כֵךְ.

[סח] אָמַר בּוֹז"ש: אֲמַרו. [טט] וְהוּא מִחֻלָּל וְכו'. ע' בּוֹזֵהר וִיקָהֵל (ריב, א): בְּשַׁעֲתָא דְּאֲמַרִּין לִיה לְמִשִּׁיחָא צַעֲרָא דִּישְׂרָאֵל בְּגִלְחוּתְהוֹן וְאֵינוֹן חִיבִיא דִּי בְּהוֹן דְּלֹא מִסְתַּכְלִי לְמַנְדַּע לְמֵאֲרִיחוֹן. אֲרִים קְלִי וּבְכִי עַל אֵינוֹן

שְׁהִיָּה חָבוּשׁ בַּמַּעֲרָה רַשְׁבִּי עָלָיו הַשְּׁלוֹם נִתְגַּלוּ לוֹ עִמְקֵי הַחֲכָמָה וְהַשִּׁיג עֲתִידוֹת.
 (מג) וּבַפָּרָט מִי שֵׁישׁ לוֹ עֲוֹנוֹת, צָרִיף לְסָבֵל יְסוּרִין עַל עֲוֹנוֹתָיו; וְלֹא יִזְכֶּה אֶל הָאוֹר
 הָעֲלִיוֹן, שֶׁהוּא הַשָּׁמֶן שֶׁעָלָיו אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם (מסלים כג, ט):
 "דִּשְׁנַת בְּשָׁמֶן רֵאשִׁי", אֲלֵא אִם יִכְתֹּת עֲצָמוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר: וְעוֹד: "בְּלוּלָה בְּשָׁמֶן כְּתִית"
 – הֵדָא הוּא דְכָתִיב: "וְהוּא מַחְלָל מִפְּשָׁעֵינוּ, מִדְּכָא מְעוֹנֵתֵינוּ". וְהַכּוֹנֵה: שְׁכָמוֹ
 שֶׁהַמְּשִׁיחַ סוֹבֵל הָעֲוֹנוֹת שֶׁלְנוּ (וְהוּא וְיַקְהֵל רִיב, א; וְעֵי סַנְהֶדְרִין גַּמ, ב), עוֹשִׂים ע"ל לוֹ שִׁיָּהּ מִדְּכָא,
 אִם כֵּן, מִי שִׁירְצָה שֶׁהַמְּשִׁיחַ לֹא יִהְיֶה מִדְּכָא מְעוֹנוֹתֵינוּ – יִסְבֵּל וְיִדְכָּה הוּא בְּעֲצָמוֹ.
 וְכֵן פָּרְשׁוּ בְּסֵפֶר הַחֲסִידִים (סִימָן מַקְמָה), שֶׁחֲסִיד אֶחָד הָיָה סוֹבֵל כְּמָה יְסוּרִין עַל עֲוֹנוֹתָיו,
 וְנָתַן סָבָה זֹו הָאֲמוּרָה, עֵינן שָׁם.

(מד) עוֹד בְּתַנָּא דְּבִי אֱלִיהוּ (רנ"ה טו), הוֹכָא בִּילְקוּט בְּפִרְשֵׁת וְאֶתְחַנֵּן פְּסוּק (דנ"ח ט, ו)
 "אֲנִכִּי יי אֱלֹהֶיךָ" (רמז סמל), זֶה לְשׁוֹנוֹ: לֹא יִזְכֶּה אָדָם לְתוֹרָה שֶׁתִּכְנַס בְּתוֹךְ
 מַעֲיוֹ – יִבְקֶשׁ רַחֲמִים עַל אֲכִילָה וְשִׁתְיָה יִתְרָה שֶׁלֹּא תִכְנַס בְּתוֹךְ מַעֲיוֹ. שְׁנֵאמַר (ישעיה
 מ"ח, י): "צַרְפַּתֶּיךָ וְלֹא בְּכֶסֶף, בְּחִנְתֶּיךָ בְּכוֹר עֲנִי" – מָה הַפּוֹר הַזֶּה, אֶפְלוּ אַתָּה נוֹתֵן
 בּוֹ כָּל עֲצִים שֶׁבְּעוֹלָם, הֲרִי הוּא שׁוֹרְפֵן וּמַפְסִידֵן; כִּי גִרְוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, אֶפְלוּ אַתָּה נוֹתֵן
 בּוֹ כָּל אֲכִילוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, הֲרִי הוּא מַפְסִידֵן ע"י. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(מ"ה) עוֹד אָמְרוּ בַּמְדֻרָשׁ (ויק"ר יט, א; מדרש שמואל ט): אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי ע"י: דְּבַרִּי
 תוֹרָה צָרִיכִין הַשְּׁחָרָה וְהַעֲרָבָה. פְּרִנְסָה ע"י מְנִינֵן? "מִי יִכִּין לְעַרְבֵי צִידוֹ" (איוב
 ל"ח, מ"א). כִּי, אִם אֵין אָדָם נַעֲשֶׂה אֲכֹזְרֵי עַל גּוֹפוֹ וְעַל בְּנָיו וְעַל בֵּיתוֹ כְּעוֹרֵב הַזֶּה –
 אֵינּוּ זוֹכֶה לְדַבְּרֵי תוֹרָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא תִשְׁרָה הַתוֹרָה בְּאָדָם אֲלֵא אַחַר
 שִׁירְחִיק מִמֶּנּוּ הַתַּעֲנוּגִים: מִפְּנֵי שֶׁהַתוֹרָה נִקְרָאת קְדֻשָּׁה (וְהוּא קְדוּשִׁים פ, ג), שְׁנֵאמַר ע"י (משלי
 ג, ט): "וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא", וְלִכְךָ לֹא תִשְׁרָה אֲלֵא בְּמָקוֹם שֵׁישׁ קְדֻשָּׁה וּפְרִישׁוֹת
 מִתַּעֲנוּגֵי הַגּוֹף.

(מו) וְכָתַב בְּסֵפֶר "מְנוֹרַת הַמְּאֹר" שֶׁל רַבִּי יִשְׂרָאֵל (מ"ד פֶּרֶק חֲלָמוֹד מוֹרֵה דף טע"ה), זֶה לְשׁוֹנוֹ:

מְקוֹמוֹת אֲבֵל בְּתַדְב"א לַמ"מ. רֵאה שְׁבַח לַג, ב; יִרְשָׁלַיִם שְׁבִיעִית ט, א; פְּסִדְרָכ׳ בְּשַׁלַּח דף פח, ב; ב"ר עט,
 ו; קה"ר י, ח; אס"ר ג, ז; מִדְּרַשׁ תְּהִלִּים יז, יג; יִלְקוּט וִישַׁלַּח קלג. וְע"י לְעִיל בְּשַׁעַר הַתְּשׁוּבָה ג, לג.
 [עא] עוֹשִׂים אוֹלֵי צ"ל: וְעוֹשִׂים. [עב] כָּל אֲכִילוֹת שֶׁבְּעוֹלָם וְכוּ' כֵּן גִּי' הִילְקוּט, אֲבֵל בְּתַדְב"א הַגִּי': כָּל
 אֲכִילוֹת הַיְּפוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, הוּא בּוֹלְעֵן וּמַפְסִידֵן. [עג] נַחֲמָנִי בּוֹיָק"ר: אִמִּי. בְּמִדְּרַשׁ שְׁמוּאֵל: אִימִי.
 [עד] פְּרִנְסָה מְנִינֵן כֵּן הַגִּי' בְּמִדְּרַשׁ שְׁמוּאֵל, אֲבֵל בּוֹיָק"ר הַגִּי': כְּפִרְנֶסָה מְנִינֵן וְכוּ'. וְר"ל, אִם ד"ת צָרִיכִין הַשְּׁחָרָה
 וְהַעֲרָבָה, כְּלוֹמַר, שֶׁמִּשְׁכִּים וּמַעֲרִיב עֲלֵיהֶם, מְנִינֵן יִהְיֶה לוֹ פְּרִנְסָה לְפָרְנֵס אֶת אֲשֶׁתוֹ וּבְנָיו? וְע"י אָמַר: "מִי יִכִּין
 לְעוֹרֵב צִידוֹ" שְׁחִיב אָדָם לְלַמּוֹד מִן הָעוֹרֵב שֶׁהוּא אֲכֹזְרֵי עַל בְּנָיו וְאֵינּוּ מִפְּרִנְסָה וְכוּ' ז"ל (עִירוּבִין כב, א):
 'בְּמִי אַתָּה מוֹצֵאן בְּמִי שְׁמִשִּׁים עֲצָמוֹ אֲכֹזְרֵי עַל בְּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ כְּעוֹרֵב'. וְאָמַר שֶׁם מַעֲשֶׂה ע"י עֵי"שׁ [מַהֲמִז"ן].
 [עה] שְׁנֵאמַר "אִם תִּבְקַשְׁנָה כְּכֶסֶף, וְכַמְטוֹנִים תַּחֲפִּשְׁנָה, אִז תִּבִּין יִרְאֵת ה' וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא". אִם תִּבְקַשׁ
 אֶת הַתּוֹרָה כְּמוֹ אָדָם שֶׁמִּבְקֶשׁ כֶּסֶף, וְכַאֲדָם שֶׁמַּחֲפֵשׂ מִטְּמוּנִים, אוֹצְרוֹת הַטְּמוּנִים בְּאָרֶץ, אִז תִּבִּין יִרְאֵת ה', וְאִז

ראשית שער הקדשה חכמה שכא

גדולה תורה, שכל כך היא קדושה, שאפילו מן הלחם ומן המים הצורך משה להתקדש מהם עד שקבל את התורה, שנאמר (שמות לו, כח): "ויהי שם עם יי". והלוא דברים קל וחמר: ומה אם לחם ומים, שהם טהורים, נתקדש מהם ארבעים יום; אנו על אחת כמה וכמה שנתקדש לדברי תורה מכל טמאה. עד כאן לשוננו.

י כסל

(מו*) וְהִנְרָאָה לִי בְכֹנֶת הָאֲכִילָה, כפי המובן מדברי רשב"י עליו, הוא מה שפרשו בזה (מחמה קמ, ג) שיש שלחן עליון שעליו לחם הפנים. ואמר: ומרזא

ומסוד השלחן הזה יוצא מזון לעולם, כפי שנתן בו מלמעלה. והלחם הוא התנובה והמזון היוצא מן השלחן, להראות שמן השלחן הזה יוצאים פרות וצמחים ומזון לעולם. אם אין נמצא כרם – ענבים, שהם התנובה היוצאת ממנו, לא יהיו נמצאים. אם לא יהיה האילן – לא ימצא פרי בעולם. לפיכך: השלחן הוא העקר, המזון היוצא ממנו הוא הלחם.

דהאי שלחן נפק מזונא לעלמא, כמה דאתיהב בה מלעלא. ונהוא לחם איהו אבא ומזונא דקא נפק מהאי שלחן, לאחזאה דהא משלחן דא נפקין פרין ואבין ומזונא לעלמא. אי לא אשתכח כרם – ענבין, דאנון אבא דנפקי מנה, לא יהון משתכחין. אי אילנא לא יהא – אבא לא

אשתכח" בעלמא. בגין כך: שלחן איהו עקרא, מזונא דנפק מנה איהו תהוא לחם.

iaoo apeta

(מו) ואמר לקמיה: שלחן דבר נש אצטריך לאשתכחא בנקיותא דגופא, דלא יתקרב שלחנו של אדם צריך להמצא בנקיות הגוף, שלא יקרב לאכל מזונו אלא בנקיות עצמו. ועל כן צריך האדם לפנות עצמו בתחלה עד שלא יאכל מזון השלחן הטהור. כי אותו המזון שהתקין לו, בו נתרצה הקדוש ברוך הוא. בגלל שלא קרב על אותו השלחן "קיא צאה", שהוא מסוד הצד האחר. והצד האחר לא יקבל מן המזון של שלחן זה כלום.

למיכל מזונא דילה אלא בנקיותא דגרמה. ועל דא אצטריך בר נש לפנאה גרמה בקדמיתא עד לא ייכל מזונא דשלחנא דכיא. דההוא מזונא דאתקן לה, בה אתרעי קדשא בריך הוא. בגין דלא אתקרב על תהוא שלחן "קיא צאה" (שעיה כח, ט), דאיהו מרזא דסטרא

אחרא. וסטרא אחרא לא יקבל מההוא מזונא דשלחן דא כלום.

(מח) לכתר דאכל בר נש ואתענג, אצטריך למיהב חלקא דתמצית לההוא סטרא.

לאחר שאכל האדם והתענג, צריך לתת חלק של תמצית לצד ההוא. ומה הוא? מים אחרונים. זהמת הידים. כי צריך לתת לצד ההוא החלק שנצרך לו. ועל כן אמת שהם חובה. חובה הם, ובמקום של חובה הם שורים. וחיוב הוא על האדם לתת לו חלק זה. ועל כן אין צריך לברך (על הנטילה) כלל, שכן אין הברכה בצד ההוא. ולפיכך צריך האדם שלא יתן המזון שעל שלחנו

ומאן איהו? מים אחרונים. תהוא זקמא דידין. דאצטריך למיהב לההוא סטרא חלקא דאצטריך לה. ועל דא ודאי אנון חובה". ובאתר דחובה שרין. ואיהו חיובא על בר נש למיהב לה חלקא דא. ועל דא לא אצטריך לברכא כלל, דהא ברכה לאו איהו בההוא סטרא.

ובגין כך אצטרף בר נש דלא יהב מזונא דעל גבי פתורה ליהווא "קיא צאה", וכל שפן במעווי. וכל שפן דאיהו טב לבר נש ובריאו ותקונא דגופה. ועל דא שלחן איהו למיכל בה ברכיו, כמה דאתמר. עד כאן לשונו.

(נט) והנה בטעם הנאמר במאמר הזה, שאסור לתת חלק ממזונו ליהווא "קיא צאה", נבין גם כן טעם "צדיק אכל לשבע נפשו" (משלי יג, כה). והטעם: שפיון שהרמו אל המזון הזה שיצא משלחן העליון, ואין ראוי שיהיה לחיצוני חלק בו, שהוא הנקרא "קיא צאה". וכמו שנעשה בגשמי נעשה ברוחני. כן מהמזון העליון הנפש ודאי נהנית, ולכן אין ראוי שתהנה הקלפה שם מהמזון עצמו שהוא קדוש. וכדי שלא יקטרג עלינו, כנגד זה נתנו לו חלקו במים אחרונים. ובזה"ט סוף המאמר, שחזר לומר: ובגין כך אצטרף בר נש דלא יהב מזונא דעל גבי פתורה ליהווא "קיא צאה", וכל שפן במעווי. שהרי זה כבר נאמר יותר בארפה לעיל, דאצטרף לפנא גרמה. ועוד: מאי קאמר וכל שפן במעווי? פשיטא! דבהאי עסקינן. אלא הענין: כי המזון שאדם אוכל בשלחנו מורה עליו קדשה עליונה. כי בתחלה מקדש ידיו, כמו שנבאר בתקוני השלחן (לקמן אות קג), ואחר כך מברך ברכת 'המוציא' על הלחם. והברכה לכל פרי וללחם הוא להשפיע עליו רוחניות מהשם הגדול ידו"ד, המהיה הכל, והוא הנותן נשמה וקיום לכל הנבראים, והוא ברא הלחם הזה על כל הקשור בשם הנזכר. שאין שום נברא נברא אלא על ידי עלת כל, הממציא הכל. כדפרשו בתקונים (מיקון סט; קטו, 6), זה לשונו: אלא כמה דלית באת וא"ו"ט שתפו דאת אחרא, הכי לית בה שתפו. דאיהו אחד, ואין שני לו. אחד בלא חשבון. הוא ברא כלא, ולית בורא עלה. וכי אית דיכל למברי אפלו יתוש זעיר אלא הוא. אלא מים אית להו חילא למברי אילגין ועשבין, ואנון אתבריו; אבל בורא עלמין ברא, ולית

לה מאן דברא עלה. עד כאן לשונו. ועל ידי הברכה והזכרת השם אנו מעוררים השפע העליון על הלחם שהוא או על הפרי, כמו בתחלת בריאתו על ידי השם. נמצא, שפיון באכילתו שהנפש תהנה מרוחניות השם הגדול שנתלבש בפרי ההוא; נמצא שיש בו חלק חיים, בסוד "ואתה מחיה את כלם" (נמיה ט, ו). וכן המים,

[עח] ובזה סוף נראה שצ"ל: ובזה נבין סוף. [עט] וא"ו בוז"ש: י. ור"ל, דצורת כל האותיות, הן מורכבות מאותיות אחרות כמו א' מיו"ד למעלה ו' באמצע ויו"ד למטה; ב"ת משלשה ווי"ן; גימ"ל מוא"ו ויו"ד למטה

ראשית שער הקדשה חכמה שכנ

שְׁנֵקְרָאִים (כמדנר יט, יז) "מים חיים", על דרך זה הוא סודם, על ידי הברכה שָׁנוּ מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם. וְהָאוֹכֵל אֲכִילָתוֹ בְּדֶרֶךְ זֶה – נִקְרָא צַדִּיק חַי, וְזֶה דְבִק בַּחַיִּים הָעֲלִיּוֹנִים, וּמִזֶּכֶר הָאֲכִילָה לְתַת חֶלֶק לַנֶּפֶשׁ. וְעוֹד נֶאֱרָךְ לְקַמֵּן בְּעִנְיָן זֶה.

נ) וְעַתָּה בְּזֶה יֵשׁ טוֹב טַעַם שָׁאִין רְאוּי לְתַת מִהֲמִזוֹן הַקְּדוֹשׁ לְחִיצוֹנִי. וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר לְעֵיל (לוח מו): לְפַנְאָה גְרַמָּה עַד לֹא יִכַּל מְזוֹנָא דְשִׁלְחָנָא דְכִיָּא. דִּהְהוּא מְזוֹנָא דְאַתְקֵן לֵהּ, בֵּה אַתְרַעִי קְדָשָׁא בְרִיךְ הוּא. וְהֵם שְׁמֵי בְּחִינּוֹת: הָאֶחָת – בְּעֶרְךְ הַמְּזוֹן עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא קְדוֹשׁ. וְהַשְּׁנִית – בְּעֶרְךְ הַשִּׁלְחָן. וְאָמְרוּ: בֵּה אַתְרַעִי קְדָשָׁא בְרִיךְ הוּא, הוֹרָה עַל הַדְּרוֹשׁ הַנּוֹזֵר. וְכַנְגֵּד זֶה אָמַר שְׁנֵי דְבָרִים: שְׁצַרִיךְ לְתַת תְּמֻצִית, וְלֹא מְזוֹן; מִים שֶׁהוּא רוֹחֵץ, שֶׁהוּא זֶה־מָא, שְׁאִינָם מַעְקֵר הַמְּזוֹן שְׁבִשְׁלַחָן. וְחִזֵּר לוֹמַר: וּבְגִין כֶּךָ, מִפְּנֵי שֶׁהִקְשָׁה לוֹ: שְׁסוּף סוּף אָנוּ מוֹצֵאִין שְׁבִקְרָבָן הֵיזוּ נוֹתְנִין לוֹ חֶלֶק – בְּעִנְיָן אִיבָרִים וּפְדָרִים, שְׁפָרְשׁוּ בְּפִרְשֵׁת תְּרוּמָה (קל ב) שֶׁהַעֲשָׂן הִזָּה מִתְעַקֵּם לְצַד צְפוֹן^י, וְכֵן רְאוּי שְׁבִשְׁלַחָן הַנִּקְרָא מִזְבֵּחַ (מגינה כ, ב) נִתֵּן לוֹ חֶלֶק מִהֲמִזוֹן, וְטוֹב הִזָּה שְׁלֹא יִפְנֶה עֲצָמוֹ. וְלִזְזֵה תְרִץ: וּבְגִין כֶּךָ אֲצַטְרִיךְ בַּר נֶשׁ דְּלֹא יֵהֵב מְזוֹנָא דְעַל גְּבֵי פְתוּרָה לְהֵהוּא "קִיא צֹאָה". וְאָמְרוּ: דְעַל גְּבֵי פְתוּרָה, לְהוֹרוֹת כִּי שִׁלְחָנוּ הִיא "שִׁלְחָן אֲשֶׁר לְפָנַי יִי" (יחזקאל מא, כג), וְאִין רְאוּי לְתַת מְמַנָּה לְכָלכִּים הַנִּקְרָאִים "קִיא צֹאָה". הֵרִי אֶפְלוֹ הַקִּיא צוֹאָה חוּץ מְמַנּוֹ, וְכָל שְׁפָן בְּמַעוּי. שֶׁהֵרִי בְּקֶרְבוֹ קְדוֹשׁ, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה, חֶלֶק מְמַנּוֹ יִתְבָּרַךְ (ע"י זוסר וילא קיג, ב), וְהִיא נִהְיִית מִהֲמִזוֹן, וְאִין רְאוּי שְׁתַּהַנֶּה שֵׁם הַקְּלָפָה.

נא) וְטַעַם הַמְּזוֹן לַנֶּפֶשׁ הוּא: כִּי לְפִי הָאֵמֶת יוֹתֵר טוֹב שְׁלֹא תֹאכַל, וְשִׁתְּתִקִּים בְּלִי אֲכִילָה כְּלָל. אֲלֹא הָעִנְיָן הוּא: בְּלִי סִפְקָא, קִדְּם בּוֹאָה לְעוֹלָם הַזֶּה הִיא עוֹמֶדֶת לְמַעְלָה וְנִהְיִית מְזִיו הַשְּׁכִינָה; וְהָעֲלִיּוֹנִים אִם לֹא יִהְיוּ מְזִיו הַשְּׁכִינָה – יִתְבַטֵּל מְצִיאוֹתָם, כִּי אוֹתָהּ הִתְאַרְהָ הִיא סִבַּת קִיוּמָם, וְכֵן פָּרְשׁוּ בְּמִדְרַשׁ הַזֵּהר (נלק רמ, ב); וְעַל כְּרַחֵם מוֹרִידִין אוֹתָהּ וּמְלַבְּשִׁין אוֹתָהּ בְּגוּף. וְהִנֵּה מִפְּנֵי סִבַּת הַפְּרִידָה מִהַמְּקוֹר הָעֲלִיּוֹן אִי אֶפְשָׁר שְׁתַּהַנֶּה מְזִיו הַשְּׁכִינָה, בְּסִבַּת מְסוּךְ הַגּוּף הַמְּפִרִיד. וְיִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר נִהְנוּ קִצַּת מְזִיו הַשְּׁכִינָה, דִּהְיָנוּ סוּד הַמֶּן, שֶׁהוּא אוֹר עֲלִיּוֹן שְׁנַתְּגַשֵּׁם, כִּדְפָרְשׁוּ שֵׁם בּוֹזֵהר, וְלִכֵּן הִזָּה נִבְלַע בְּאִיבָרִים (יומא עה, ג), וְהִזָּה מְזוֹן לְגוּף וְלַנֶּפֶשׁ כְּאֶחָד. אָמְנָם אַחַר כֶּךָ אֶכְלוּ "מַעְבּוֹר הָאֶרֶץ" (יהושע ה, יא), דִּהְיָנוּ, שֶׁהַשְּׁפַע נִתְּגַשֵּׁם וְנִתְעַבְּהָ בְּאֶרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה וּבְאֶרֶץ הַזֶּה. מֵה שְׁלֹא הִזָּה בֵּן הַמֶּן, שְׁלֹא הִזָּה מִתְעַבְּהָ בְּאֶרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה, דְּכַתִּיב (שמות טו, ד): "הִנְנִי מִמְטִיר" – דֶּרֶךְ הָעֲבָרָה לְבַד הִזָּה עוֹבֵר דֶּרֶךְ בֵּה. וְלִכֵּן יֵשׁ בּוֹ חֶלֶק לְאָדָם וְחֶלֶק לְחִיצוֹנִי, דִּהְיָנוּ הַמּוֹתֵר "קִיא צֹאָה". אִם כֵּן, מְכַרַח הָאָדָם לְאָכַל, כִּדִּי לְתַת חֶלֶק רוֹחֵנִי לַנֶּפֶשׁוֹ, שְׁתַּהַיָּה דְבִקָּה וְשְׁתַּהַנֶּה קִצַּת מְזִיו הַשְּׁכִינָה עַל יְדֵי הַדְּרָכִים שְׁאֵמְרָנוּ.

(נ) וַיֵּשׁ קֶצֶת סִיּוּעַ לֵהּ^פ בְּעֵינַי אַרְבָּעָה מְזוֹנוֹת שִׁפְרֵשׁ וְשִׁבְ"י עָלָיו הַשְּׁלוֹם (זוהר נשלט 66, ב). זֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמַר, שִׁישְׂרָאֵל בְּתַחֲלַת יְצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם אָכְלוּ מִצֶּה, שֶׁהִיא מִדַּת צְדָק. אַחַר כֵּן, כִּשְׁמָלוֹ וּפְרָעוֹ, זָכוּ לֵאכֹל אֶת הַמֶּן, "לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם" (שמות עו,

החברים העוסקים בתורה נזונים ממקום אחר עליון. מה הוא? כמו שכתוב: "והחכמה תחיה בעליה" – מקום עליון יותר. אמר לו רבי אלעזר: אם כן, למה נפשם חלשה יותר משאר בני העולם? הלוא היו ראויים להמצא בכח ובתקף יתרים. אמר לו: השאלה יפה. בוא וראה: מזונותיהם של בני העולם כלם באים מלמעלה. המזון הבא מן השמים והארץ – הוא המזון של כל העולם, והוא מזון גס ועבה. והמזון הבא יותר מלמעלה – הוא המזון הבא בדיו, ונמצא ממקום הדין, והוא מזון יותר דק. המזון שנמצא להם לישראל בזמן ההוא מן המקום העליון שנקרא שמים – הוא מזון יותר דק, הנכנס לנפש יתר מן הכל, ונבדל יותר מן הגוף, ונקרא "לחם הקלקל".

ז). אָמַר אַחַר כֵּן: חֲבָרִיא דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרֵיתָא, מֵאַתְר אַחְרָא עֲלָא אֶתְוַנו. מַאי הוּא? כְּמָה דְּכְתִיב (קס"ט, יג): "וְהַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעֵלְיָהּ" – אַתְר עֲלָא יִתִּיר. אָמַר לֵה רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵי הֵכִי, אֲמַאי חֲלָשָׁא נִפְשִׁיהוּ יִתִּיר מִשְׁאָר בְּנֵי עֲלָמָא? וְהָא בְּחִילָא יִתִּיר וְתַקְפָּא אֶתְחַזִּין לְאַשְׁתַּכַּח. אָמַר לֵה: יָאוּת שְׁאַלְתָּא. תָּא חֲזִי: כָּל מְזוֹנֵי דְּבְנֵי עֲלָמָא מְלַעְלָא קָא אֶתְוַנו. הַהוּא מְזוֹנָא דְּאֶתִּי מִן שְׁמַיָּא וְאַרְעָא – דָּא הוּא מְזוֹנָא דְּכָל עֲלָמָא, וְהוּא מְזוֹנָא גַּס וְעֵב. וְהַהוּא מְזוֹנָא דְּאֶתִּי יִתִּיר מְעֵלָא – הוּא מְזוֹנָא דְּאֶתִּיא בְּדִינָא, וּמֵאַתְר דְּדִינָא

אשֶׁתַּכַּח, הוּא מְזוֹנָא יִתִּיר דְּקִיקָא. מְזוֹנָא דְּאֶשְׁתַּכַּח לֵהוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּהַהוּא זְמַנָּא מֵאַתְר עֲלָא דְּאֶקְרִי שָׁמַיִם – הוּא מְזוֹנָא יִתִּיר דְּקִיקָא, דְּעִיל יִתִּיר לְנִפְשָׁא מְכָלָא, וּמִתְפָּרֵשׁ יִתִּיר מְגוּפָא, וְאֶקְרִי "לֶחֶם הַקְּלָקֵל" (נמדבר כ"א, ה).

(ג) מְזוֹנָא עֲלָא יִתִּיר מְכָלָא הוּא מְזוֹנָא דְּחֲבָרִיא, אַנוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרֵיתָא, דְּאָכְלֵי מְזוֹנָא דְּרוּחָא וְנִשְׁמָתָא, וְלֵא אָכְלֵי מְזוֹנָא דְּגוּפָא כָּלֵל. וְהֵינּוּ מֵאַתְר עֲלָא יִקִּירָא עַל כָּלָא, וְאֶקְרִי חֲכָמָה. בְּגִינֵי כֵּן חֲלִישׁ גּוּפָא דְּחֲבָרִיא יִתִּיר מְבַנֵּי עֲלָמָא, דְּהָא לֹא אָכְלֵי מְזוֹנָא דְּגוּפָא כָּלֵל, וְאָכְלֵי מְזוֹנָא דְּרוּחָא וְנִשְׁמָתָא, וּמֵאַתְר רַחֲיקָא^פ יִקִּירָא מְכָלָא, וּבְגִינֵי כֵּן הַהוּא מְזוֹנָא דְּקִיקָא מִן דְּקִיקָא יִתִּיר מְכָלָא. וְכַּאֲהוּן תַּחֲיָה בְּעֵלְיָהּ. הֵדָּא הוּא דְּכְתִיב: "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעֵלְיָהּ". וְכַּאֲהוּן חֲלָקָא דְּגוּפָא דִּיכָל לְאַתְוַנָּא בְּמְזוֹנָא דְּנִפְשָׁא.

עד כאן לשונו לענינינו.

(נד) ואין לפרש במה שאמר בתלמידי חכמים שאין אוכלין מזונא דגופא כלל שאין אוכלין כלל, שהרי מצינו שהיו אוכלין. ואמר לקמיה (סג, ג): רבי ייסא ^ב

לא אתקן סעודתא בכל יומא עד דבעא בעותה קמי קדשא בריך הוא. אמר: לא נתקן סעודתא עד די תתייב מבי מלכא. לבתר דבעי בעותה קמי קדשא בריך הוא, הוה מחכי שעתא חדא, ואמר: הא עדן דתתייב מבי מלכא; מכאן ולהלאה

אתקנו סעודתא. ודא הוא אדחא דאנון דחלי קדשא בריך הוא, דחלי חטאה. עד כאן לשונו. ועם היות שפרשו בפרשת שמות בזהר (טו, ב), שהרשב"י עליו השלום וחבריו עמדו שני ימים בלי אכילה על ידי שהיו עוסקים בתורה, שלא היו יודעין אם יום אם לילה; מכל מקום ודאי אחר כך אכלו. והנה ראוי, שפיון שהתורה מזונם שלא יתפרנסו מהמזון הגשמי. אם כן צריך להבין: מאי קאמר 'דלא אכלי מזונא דגופא כלל'?

(נה) אמנם פשט הענין כך הוא: שהמזון ירצה: שהשפע העליון יהיה נשפע במזון הגשמי הזה שאדם אוכל לפי מדרגת נשמת האדם. ואף על פי שיאכלו

החכם והעם הארץ שעור פת זה כזה, או שעור סעדה אחת - כל אחד ישפע מזונו ממדרגת נשמתו ממקום שהוא אוחו, ועל דרך זה יהיה עב וגם או דק. וזה מה שאמר: חליש גופא דחבריא יתיר מבני עלמא, דהא לא אכלי מזונא דגופא כלל. והכונה: שאף על פי שיאכלו שעור סעדה כמו שיאכלו שאר העם, יהיה הגוף חלוש, מפני שהשפע הרוחני הנשפע במזון ההוא הוא דק והוא מזון הנפש כלו. ואין לפרש: מפני שרוב תלמידי חכמים הם עניים ואכילתם מועטת, ואותו המועט הוא אכילת הנפש, כענין רבי חנינא בן דוסא שהיה די לו בקב של חרובין משבת לשבת (מעניי כה, ג); שהרי סתם קאמר 'חבריא'. וכן קאמר עוד לקמיה (סג, ב) בענין חלוק ארבע

מזונות. שאמר: מזונא ^ב קדישא ויקירא, מזונא דרוחא ונשמתא, הוא מזונא דאתר רחיקא עלאה ויקירא מכלא, הוא מזונא דחבריא דמשתדלי באורייתא, והוא מזונא דאתי מחכמה עלאה. מאי שנא ^ב מאתר דא? בגין דאורייתא נפקא מחכמה עלאה, ואנון דמשתדלי באורייתא עילי בעקרא

מזון קדוש ויקר, מזון הרוח והנשמה, הוא מזון של מקום רחוק עליון ויקר מכל, הוא מזון החברים העוסקים בתורה, והוא מזון הבא מחכמה עליונה. מה הטעם ממקום זה? בגלל שהתורה יוצאת מחכמה עליונה, ואלו העוסקים בתורה נכנסים בעקר שרשה, ועל זאת מזונם בא מאותו מקום עליון קדוש. בא רבי אלעזר ונשק ידיו. אמר: אשרי חלקי, שאני עומד בדברים

דְּשָׁרְשָׁא¹⁰, וְעַל דָּא מְזוּנָא דִּילְהוּן מִהֵוּא אֲתֵר עֲלָאָה קְדִישָׁא קָא אֲתִיא. אֲתָא רַבִּי אֶלְעָזָר וְנִשְׁק יְדוּי. אָמַר: זַכָּאָה חֲלָקִי,

דְּקָאמְנָא בְּמַלִּין אֵלִין. זַכָּאָה חֲלָקְהוּן דְּצַדִּיקָיָא, דְּאֲנוּן מִשְׁתַּדְּלִי בְּאוֹרֵיתָא יִמְמָא וְלִילִי, דְּזָכִי לֹון בְּהַאי עֲלָמָא וּבְעֲלָמָא דְּאֲתִי, דְּכַתִּיב (דְּנִיִּס ל, ט): "כִּי הוּא חֲיִיךְ וְאֶרְךְ יָמֶיךְ".
עַד כְּאֵן לְשׁוּנו. וְהַפְּנֹנָה: חֲיִיךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֶרְךְ יָמֶיךְ בְּעוֹלָם הַבָּא.

(נו) וְכֵן מְצִינוּ בְּמָה תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים שְׁהִיו עֲשִׂירִים, כְּעֵין רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חֲרָסוּם (יומא לה, ג). וְאִם בֶּן הַפְּסִיד תְּלַמִּיד חֲכָם הָעֲשִׂיר שְׁלֹא יִשְׁפַע מְזוּנו מְלַמְעָלָה. וְכֵן רַבִּי פִּינְחָס נִרְאָה שְׁהִיָּה עֲשִׂיר, כְּדַמוּכַח בְּזִהָר (אחרי מות נט, ג). וּמְצִינוּ גַם בֶּן רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן עֲלִיו הַשְּׁלוֹם, שְׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ג"מ פה, ג) שְׁהִיָּה אוֹכֵל שְׁשִׁים מִיְּנֵי מֵאֲכָל כְּשִׁהִיָּה חוֹלָה. אֶלָּא וְדַאי גַם וְעַב אוּ דַק יִהְיֶה הַשְּׁפַע הַנִּשְׁפַע בְּמִזוּן כְּשִׁאָדָם אוֹכֵל: לְשָׂאָר הָעַם נִשְׁפַע שְׁפַע גַם וְעַב, שְׁהוּא קִיּוּם הַגּוּף, וְלִתְלַמִּיד חֲכָם נִשְׁפַע מְלַמְעָלָה שְׁפַע דַּק לְקִיּוּם הַנְּפֶשׁ, כְּדַפְרִשְׁנוּ. וְהִינוּ (משלי יג, כה): "צַדִּיק אֲכָל לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ". פִּרוּשׁ: שְׁהַצַּדִּיק בְּאֲכִילָתוֹ אֵינוֹ מְכוּן לְכַרִּיאוֹת גּוּפוֹ וְשִׁיְהִיָּה חֲזָק, אֶלָּא "לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ" – כְּדִי לְתַת קִיּוּם לְנִפְשׁוֹ; שְׁהַשְּׁפַע הָעֲלִיּוֹן נִשְׁפַע בְּמֵאֲכָל הַהוּא, וְעַל יְדֵי כֶּף נִפְשׁוֹ שְׁבַעָה. וּבּוֹדַאי כִּי עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה שְׁהִיו מִתְּפַלְּלִין עַל מְזוּנָם – כְּמוֹ שְׁהַעֲתַקְנוּ לְעִיל (אבות נד), שְׁהִיָּה רַבִּי יִיסָא אוֹמֵר: הָא עַדן דִּי תַתִּיב מִבֵּי מְלָכָא – הַשְּׁפַע הַנִּשְׁפַע הִיָּה דַּק וְרוּחָנִי. וְהִינוּ: מִבֵּי מְלָכָא, שְׁהִיא הַשְּׁכִינָה, שְׁקַבְּלָה כְּבֹר הַשְּׁפַע הָעֲלִיּוֹן, מְזוּן תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם. מַה שְׁאִין בֶּן לְשָׂאָר הָעַם. וְכֵן עַל יְדֵי כְּנֹת הָאֲכִילָה, כְּדַפְרִשְׁנוּ לְעִיל (אבות מט).

(נז) וְלָהֶבִין הָעֲנִין יוֹתֵר נֹאמֵר: כִּי הַמְזוּנוֹת הַנְּזַכָּרִים שָׁם בְּמֵאמָרִים הֵם אַרְבַּעָה. הָאֶחָד: מְזוּן כָּלֵל הָעַם – מִשְׁמִים וְאַרְצָן. הַפְּנֹנָה: שְׁמִזוּנָם מוֹכֵן לָהֶם, וְהֵם אוֹכְלִים דִּי סְפוּקָם בְּכָל עֵת שְׁצַרִּיכִין. הַשְּׁנִי: מְזוּן הָעֲנִיִּים – מִמַּדַּת צְדָקָה. הַשְּׁלִישִׁי: מְזוּן הַחוּלִים – מִמַּדַּת הַנְּקִרְאָת שְׁמִים, שְׁנֵאמֵר (מסליס מא, ד): "יְדוּ"ד יִסְעִדְנוּ עַל עֲרֵשׁ דְּרִי". הַרְבִּיעִי: מְזוּן תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים – מִצַּד הַחֲכָמָה. כָּל אֶחָד כְּפִי הַכְּנֹת הַזְּדַכְכוּת גּוּפוֹ וְנִפְשׁוֹ כְּדִי יִשְׁפַע וְיִשְׁרָה עֲלִיו הַרוּחָנִיּוֹת הָעֲלִיּוֹן. וְהִנֵּה הָעֲנִיִּים מְזוּנָם מִמַּדַּת צְדָקָה, מִפְּנֵי שְׁהֵם מְנִין תְּבִירִין דִּילָהּ¹¹ (נשלא סג, ב), וְלָבָם נִשְׁכָּר וְנִדְכָּה. כְּדִי מְזוּנָם יוֹתֵר דַּק, מִפְּנֵי שְׁאִין מְזוּנָם נִמְצָא וּמוֹכֵן לָהֶם בְּכָל עֵת שְׁיִרְצוּ. לְכֵן יִשְׁפַע לָהֶם שְׁפַע מִמַּדַּת צְדָקָה, שְׁיִתְבָּרַךְ מְזוּנָם, וְיִהְיֶה לָהֶם קִיּוּם עַד שְׁעָה שְׁיִזְדַּמֵּן לָהֶם הַמְזוּן. וְהַחוּלִים, שְׁאִינָם אוֹכְלִים פֶּת כָּלֵל, אֶלָּא אֵיזָה מִשְׁקָה, וְלִפְעָמִים לֹא יִשְׁתּוּ אֶפְלוּ מִשְׁקָה, וּמְזוּנָם הוּא הַצְּטִמְקוֹת חֵלֵב וְדָם שְׁבָהֶם – מְזוּנָם יוֹתֵר רוּחָנִי, שְׁכָבֵר בְּטָלוּ כַחוֹת הַגּוּף, וּמִצַּד

המדה העליונה הנזכרת ישפע קיום לנפשם. ותלמידי חכמים העוסקים בתורה, מזונם הכל הוא מזון לנפש. פרושו הוא, שהשכינה משפעת להם מזונם מהחכמה, כאמרו (משלי 16, יד): "ממרחק תביא לחמה", וכבר נודע (עי' זוהר ויקרא כ, ג; ועי' פרדס שער ערכי הכינויים אות ר"ס 'רחוק') כי מלת 'רחוק' ו'מרחקים' הכל הוא שם. והלחם הזה הוא גשמי, שהוא לחם מזונם שעל ידו יסתפק גופם; אבל יש בלחם ההוא רוחניות עליון, שסעדה אחת ממנו יספיק לתת קיום לגוף שלשה ימים וכיוצא, ויש בו רוחניות להשכלת התורה וסודותיה. וראיה לזה: שאמרו בזהר (לך נה, ט) בענין כפר טרשא, שאמרו לו לרבי אבא, שהמקום ההוא זכה להם לענין התורה. ואמר: והאי ארחא דילן בכל ליליא: פלגותא גימין ופלגותא עסקין וזה הדרך שלנו בכל לילה: חציו אנו ישנים באורייתא. וכד אנו קימין בצפרא, ריחי חקלא ונהרי מיא גהרין לן אורייתא ואתישבת בלבן. עד כאן לשונו לענינו.

הרי בפרוש, כי ריחי חקלא היו מאירים להם סודות התורה.

נח) והפעם: כי על ידי עסק התורה שהיו עוסקין במקום ההוא היה הקדוש ברוך הוא מוריד שפע רוחני בעשבים הים, ועל ידי כך היו משכילין בחכמה. וזה בדרך הזה במזון תלמידי חכמים ישפע בלחם ההוא או בשאר המזונות שפע מזון הנפש להשכלת התורה. והינו מה שפרשו בתקונים (מיקון 16; מה, ט), והעתקנו לשונו בשער האהבה (ו, ג), שהשכינה יש למי שמוריד לו מזון הגוף, ויש שמוריד לו מזון הנשמה, שהוא מזון התורה. ואין לפרש שהוא מזון התורה לבדו, שאם לא יאכל כלל - ימות, אלא הכונה שרוב מזונו מזון לנשמה; ואף על פי שאוכל הגוף, בין שהוא דק, הנשמה היא הנזונת וגוברת בהשכלת התורה, והגוף חלש. וסיוע לענין זה מצינו בזהר (ויאל קד, 6), זה לשונו: אמרו שם, שהמלאכים שזמן אברהם אבינו עליו השלום, כל מה שהיו אוכלים היה נאכל על ידי אשם. ואף על פי שכתוב בפסוק שאכלו, הכונה הוא המזון שזונו מחסד אברהם. ואמר: ובגין כך כתיב (נלאש

לפיכך נאמר: "ויאכלו". כעין זה: "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו". אכילה אמתית אכלו, שזנו (עיניהם) מן השכינה. אף כאן: "ויאכלו" - גרמו להזון מצדו של אברהם (מצד החסד). ולפיכך לא נשאר ממה שנתן להם אברהם. כעין זה צריך האדם לשתות מכוס של ברכה, בשביל שיזכה לברכה של מעלה. אף הם אכלו ממה שהכין להם אברהם בשביל שיזכו להזון מצדו של אברהם, שהרי מן הצד ההוא יוצא המזון לכל המלאכים העליונים.

יח, ט): "ויאכלו". כגונא דא (שמות כד, יב): "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו". אכילה ודאית אכלו, דזנו מן שכנתא. אף הכא: "ויאכלו" - גרמו לאתזנא מנה מסטרא דאברהם. ובגין כך לא אשתארו ממה דיהב לון אברהם. כגונא דא בעי בר נש למשתי מההוא כסא דברכה, בגין דזכי לההיא ברכה דלעלא. אף אנון

שכח ראשית פרק חמשה עשר חכמה

לאתונא מסטרא דאברהם, דהא מההוא סטרא נפק מזונא לכלהו מלאכי עלאי. עד כאן לשונו.

(ט) הרי בפרוש, שעם היות שמהמזון הגשמי שאכלו לא נשאר כלום, שנאכל באשם, מכל מקום נזונו ברוחניות מצד החסד שאכלו על ידי אברהם. וכן הדבר למזון תלמידי חכמים: שאף על פי שיהיה המזון שבגופם נעכל, ישאר מזון רוחני לנשמתם, מפני שמזונם נשפע מחכמה, שהיא על החסד, ויעמדו בלי אכילה שלשה או ארבעה ימים, ובעוד שהם עוסקים בתורה הם נזונים ברוחניות התורה והיא שעוסקים בה. אם כן, מבלי ספק לא ימצא בענין זה אלא להם, שהיו תורתם אמנותם.

(ס) ובדרך זה מתישב, שהרשב"י עליו השלום ובנו ישבו במערה אחת שלש עשרה שנה, ונזונו על ידי אכילת חרובין (שם ל, ג). מפני שהמדה העליונה חכמה היתה מזונם, והיא דקה ורוחנית יותר מכל שאר המדות התחתונות, ואינה שורה בגוף מפני דקותה, אלא היא נותנת מזון רוחני לרו"ח ולנשמה, שהם תלמידי חכמים. שהרי התלמיד חכם סתם האוחז בקו האמצעי (מיקוים קמא, ג) ויש לו רוח ונשמה, ולכך מזונו מלמעלה דק ורוחני. וכן מצינו שאמרו בתקונים (הקדמה; י, ב), שהחכמה היא שקיו דאילנא^ס, והיא נשמת חיים מתפשטת במדות להחיותם, ואינה שורה במדות, אלא התפשטות דעת ובינה בתוכם, כמו שפרש מורי עליו השלום באדרא (ע"י אור יקר בשלח, חלק ט, דף עו). ולכן תלמידי חכמים האוחזים בתורה – אוחזים בעקרא ושרשא, כי התורה היא פנימית יותר מכל המצות, כמו שיתבאר במקומו, ומזונם החכמה, ואינה שורה אלא ברוחם ונשמתם ולא בגוף, עם היות שיאכל, ולכן הנשמה גוברת והגוף חלוש. ומפני שתלמידי חכמים עקר מזונם הוא לנשמה, כדפרשנו, לכן יוכלו לעמד שנים או שלשה ימים בלי אכילה כלל, שמזון התורה הוא מזונם והוא הנותן להם קיום. ואם ימצא ענין זה בבעלי תשובה, נוכל לומר שפח התשובה הוא הין אותם, כמו שאמרו בתקונים (מס"ט קטו, ג; וע"י שער האהבה ו, ג) שבעלי תשובה יש להם נשמה יתרה, והנשמה היתרה הזאת, שהיא בכח התשובה, יכולה לזון אותם שיעמדו שלשה ימים בלי אכילה. וגם מדת הצדיקים להסתפק במועט – מטעם הנזכר.

(סא) ובכלל הדרוש הנוגע לענין פונה הוא: שיחשב האדם בעת האכילה, שהוא אוכל לפני המלך, ואכילתו היא נשפעת מ"השלחן אשר לפני יי" (יוסקאל מא, כג), ובזה לא יבוא להיות גרגרן, שהרי דמו בזהר (מרומה קנה, ב) השלחן התחתון לשלחן

ב כסלו

העליון. נמצא, שכמו שמהשלחן העליון הנשמות העליונות והמלאכים גזונים, כך נפשו גזונת מהמזון העליון שנתגשם בשלחן התחתון הזה. והינו (משלי יג, כט): "צדיק אכל לשבע נפשו". ויש הכרח לכונה זו מהזהר (מרומה קטו, ג) בפסוק (מהלל כג, ה): "תערך לפני שלחן נגד צררי". זה לשונו פתורא דבר נש מזכי לה למיכל על פתורא אחרא

שלחנו של אדם מזכה אותו לאכל על שלחן אחר בעדון העולם ההוא, כמו שנאמר: "כי על שלחן המלך תמיד הוא אכל". ודוד המלך היה אומר: "תערך לפני שלחן נגד צררי". עריכת השלחן בעולם ההוא היא, שכן אז הוא העדון והכסוף שהגשמה נהנית בהם לעולם הבא. כלום שלחן יש להן לנשמות בעולם ההוא? הן! שכן אוכלות בעולם ההוא מזון וספוק העדון, כשם שהמלאכים העליונים אוכלים. כלום המלאכים העליונים אוכלים? הן!

בעדונא דההוא עלמא, כמה דאת אמר (ט"ז ט, יג): "כי על שלחן המלך תמיד הוא אכל". ודוד מלכא הוה אמר: "תערך לפני שלחן נגד צררי". אסתדרותא דפתורא בההוא עלמין הוי, דהא כדן איהו עדונא וכסופא דנשמתא אתהנית בהו לעלמא דאתי. וכי פתורא אית לון לנשמתין בההוא עלמא? אין! דהא מזונא וספוקא דעדונא אכלי בההוא עלמא, כגונא

דמלאכי עלאי אכלי. וכי מלחם עלאי אכלי? אין! עין שם. עד פאן לשונו לענגנו.

(כז) ועל דרך הסוד: באכילתו יכון שאכילתו היא באה מהשכינה, שממנה נשפע המזון למטה מהתחתונים, שכל אכילה – בעולם הזה. ועם היות שימצא אכילה למעלה (שה"ש ה, ה, ו): "אכלו רעים", ככר תרצו בפרשת ויקרא (ה, ו): מאן דאית לה גרבי דחמרא אכילה בעי.

(כח) עוד אפשר לפרש בענין פונת האכילה במה שאמרו ו"ל שהשלחן נקרא מזבח. אמר בברכות (נז, ג): אמר רב יהודה: שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם: המאריך בתפלתו, והמאריך על שלחנו, והמאריך בבית הפסא. ופרשו שם ראיה לכל אחד ואחד. ואמר טעם למאריך על שלחנו: דלמא אתי עניא ויהב לה. דכתיב (יחזקאל מה, כג): "המזבח עץ שלוש אמות גבה", וכתיב (סז): "וידבר אלי, זה השלחן אשר לפניי". פתח במזבח וסים בשלחן. רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרויהו: כל זמן שבית המקדש קים – מזבח מכפר על ישראל, ועכשו – שלחנו של אדם מכפר עליו. עד פאן לשונו. וכן אמרו רבותינו ו"ל: אמר רבי אלעזר: בזמן שבית המקדש קים – מזבח מכפר עליו, ועכשו שאין בית המקדש קים: זכה

[צ] עלמין בזו"ש: עלמא, ובדפו"י: עלמא הוי. [צא] מלחם עלאי בזו"ש: מלאכי עלאי. [צב] אכילה

למעלה אלו הם ב' מדות חכמה ובינה שנקראים רעים דלעילא דלא מתפרשין לעלמין. ע' זוהר ויקרא (ד, א) [לעמ מכמה]. [צג] מאן דאית וכו' ר"ל, מי שי לו גרבי יין, הוא רוצה לאכול! כלומר שהספירות הם בדקות

והם הענבים שהיין משומר בהם. הנה יחודם ושלמותם הוא בהיות הספירות המתפשטות ומתגלות למטה שהיא האכילה עולות עליהם אל מציאות הדק, ונמצא הספירות בדקותן כוללת גם הספירות אחר גלויים. וע' בעסיס רמונים שער ח' פרק יד, ותרורה צמאונך [לעמ מכמה]. [צד] אמרו רז"ל למ"מ. וע' ב"ב ט, א; ילקוט

– שלחנו מכפר עליו, שנאמר (שע"ה נח, ז): "הלוא פרס לרעב לחמך", לא זכה – ונעניים מרודים תביא בית" (סג). פרוש: באין הנכרים ונוטלין בחזק. עד כאן לשונו. והנה לפי פשט המאמר, אם בתחלת אכילתו ישים מגמת פניו שמהאכילה תהיה יתן ממנה לעני – הרי אכילתו היא מצוה, והנפש נהנית מסעדה זו. ועל דרך זה נוכל לפרש באפן שני "צדיק אכל לשבע נפשו" (משלי יג, כה), שפאשר אוכל מכון לעשות מצוה מהסעדה תהיה, כדי שתהיה נפשו שבעה מהמצוה.

(סד) וכבר האריכו בזהר (מחמה קנה, ג) במעלת המאכיל לעניים על שלחנו. אמר, זה לשונו: במאי זכי בר נש בשלחן? באתעדנא ביהוה עדונא עלאה? בשלחן דילה; במה דאיהו מעדן על פתורה נפשו דמספגני. דכתיב (שע"ה נח, ז): "ונפש נענה תשביע", ומה כתיב בתורה (פסוק י): "אז תתענג על יי". דאוף הכי קדשא בריך הוא רוי לה בכל אנון עדונין דמשח רבות קדשא עלאה דנגד, ואתמשך תדיר לההוא כבוד עלאה. עד כאן לשונו. והינו: "לשבע נפשו", שפמו שהוא השביע נפש נענה, גם כן נפשו תשבע מאור עליון. אמנם, תינח כשאפשר לזכות לעני; אמנם אם אדם הולך בדרך ואין עמו עני, או היכא דלא שכיחי עניים, כמו בלילה שאין כל כך עניים לחזר, או במקום שאין עניים מצויים – מה תקנתו כדי שיהיה השלחן מזבח? ואפשר לומר, שישער בדעתו שוי המאכל שהיה אפשר שיאכל אותו העני, ויתן לו דמים שיקנה העני בהם צרכי סעדה. וזו היא המצאה נכונה. ויבחר לתת פתו או מעותיו לעני שיהיה בו קצת דעת תורה, ושידע לברך בברכת המזון ושאר ברכות הנהנים; ואז הצדקה רצויה, כמו שנאריך במקומו.

(סה) אמנם המצאה זו היא מדרך השכל, ולא נאמר בגמרא אלא: דלמא אתי עניא ויהב לה; שהעקר שיתן מפרוסתו לעני, כדכתיב (שע"ה נח, ז): "הלוא פרס לרעב לחמך" – ממה שאתה אוכל. ועוד קשה: שהעני עצמו, שאין לו די ספוקו לבד, היאך יהיה השלחן שלו מכפר עליו? ואפשר לתרץ במה שפרשו בזהר (מחמה קנה, ג), זה לשונו: שלחן דכל בר נש אצטריך למהוי תדיר קמיה בשעתא דקא מברך לה לקדשא בריך הוא, בגין דתשרי עלה ברכתא מלעלא. ולא יתחזי בריקניא, השלחן של כל אדם צריך להיות תמיד לפניו בשעה שהוא מברך את הקדוש ברוך הוא, בשביל שתשרה עליו ברכה מלמעלה. ולא יראה ריקם, מפני שהברכות של מעלה אינן שורות

[צה] במה בור"ש: כמה. [צו] שיהיה בו קצת וכו' ומה טוב ומה נעים, מי שיש לו נער לומד או בחור בביתו שע"י כן מגדלו ומחזיקו לתורה, לאפוקי אותם המגדלים משרתים בביתם ומרגילים לערוה ושאר איסור,

ראשית שער הקדשה חכמה שלא

במקום תהו, ככתוב: "הגיד לי מה יש לך בבית". והרי העמידוהו החברים: שלחן שלא נאמרו עליו דברי תורה – עליו נאמר: "כי כל שלחנות מלאו קיא צאה, בלי מקום"; ואסור לברך על השלחן ההוא. מה הטעם? בגלל שיש שלחן ויש שלחן. יש שלחן שהוא ערוך לפני הקדוש ברוך הוא למעלה, והוא עומד תמיד לערוך בו דברי תורה, ולהכליל בו אותיות של דברי תורה. והוא לוקט אותם בתוכו, וכולל כלם בתוכו, ובהם הוא נשלם ושמח ויש לו שמחה. ועל שלחן זה נאמר: "זה השלחן אשר לפני יי". 'לפני יי', ולא 'מלפני יי'.

אורייתא, ולאכללא בה אתון דמלי דאורייתא. ואיהו לקט לון בגוה צי, וכלל פלהו בגוה, ובהו אשתלם וחדרי ואית לה חדוה. ועל שלחן דא פתיב (יחזקאל מא, כג): "זה השלחן אשר לפני יי". 'לפני יי', ולא 'מלפני יי'.

ויש שלחן אחר, שאין בו חלק בתורה, ואין לו חלק בקדשת התורה. זהו: "בלי מקום", שאין לו חלק בצד הקדשה כלום. לפיכך, שלחן שלא נאמרו עליו דברי תורה – הוא שלחן של "קיא צאה", הוא שלחן של אל אחר, אין באותו שלחן חלק בסוד האל העליון.

מלי דאורייתא – איהו שלחן ד"קיא צאה", איהו שלחן דטענא אוחרא, לית פההוא שלחן חלקא ברזא דאלהא עלאה.

שלחן שנאמרו עליו דברי תורה – הקדוש ברוך הוא נוטל את השלחן ההוא ושם אותו לחלקו. ולא עוד, אלא שרב ממנה סורינא נוטל כל הדברים ההם, ושם את דיוקן השלחן לפני הקדוש ברוך הוא, וכל דברי התורה שנאמרו עליו עולים על השלחן, והוא נצב לפני המלך הקדוש. משמע שנאמר: "זה השלחן אשר לפני יי", שנצב לפני הקדוש ברוך הוא.

יי, דאתעמד קמי קדשא בריך הוא.

סח) שלחן דבר נש קימא לדפאה לה לבר נש מפל חובוי. זפאה איהו מאן דאלין

דהא ברכן דלעלא לא שרין באתר ריקניא, דכתיב (מ"ז ד, ג): "הגיד לי מה יש לך בבית". והא אוקמוהו חבריא (אבות ג, ג): שלחן דלא אתמר עלה מלי דאורייתא – עלה כתיב (ישעיה כח, ט): "כי כל שלחנות מלאו קיא צאה, בלי מקום"; ואסיר לברכא על ההוא שלחן. מאי טעמא? בגין דאית שלחן ואית שלחן. שלחן איהו דקא מסדרא קמיה דקדשא בריך הוא לעלא, ואיהו קימא תדיר לסדרא בה פתגמי

סו) שלחן אחרא אית, דלא אית בה חלקא באורייתא, ולית לה חלקא בקדשה דאורייתא. ודא איהו: "בלי מקום", דלית לה חלקא בסטרא דקדשה כלום. בגין כן, שלחן דלא אתמר עלה מלי דאורייתא – איהו שלחן ד"קיא צאה", איהו שלחן דטענא אוחרא, לית פההוא שלחן חלקא ברזא דאלהא עלאה.

סו) שלחן דמלי דאורייתא אתאמרו עלה לה לחלקה. ולא עוד, אלא סורינא רב ממנא נוטל צי אנון מלין, ושרי דיוקנא דההוא שלחן קמי קדשא בריך הוא, וכל אנון מלין דאורייתא דאתאמרו עלה סלקין על ההוא פתורא, ואתעמד קמי קדשא בריך הוא קמלא קדישא. משמע דכתיב: "זה השלחן אשר לפני יי", דאתעמד קמי קדשא בריך הוא.

סח) שלחן דבר נש קימא לדפאה לה לבר נש מפל חובוי. זפאה איהו מאן דאלין

שלחנו של אדם עומד לטהר אותו מכל חטאיו. אשרי מי ששנים אלו עומדים על שלחנו: דברי תורה וחלק לעניים מן השלחן. כאשר מסלקים את השלחן הוא מלפני האדם, שני מלאכים קדושים נכונים שם, אחד מימין ואחד משמאל. אחד אומר: זהו שלחן המלך הקדוש, שפלוגי ערך לפניו. ערוך יהיה תמיד שלחן זה בברכות עליונות, ושמן וגדלה עליונה ישפין עליו הקדוש ברוך הוא. ואחד אומר: זהו שלחן המלך הקדוש, שפלוגי ערך לפניו. זה השלחן אשר עליונים ותחתונים יברכוהו. ערוך יהיה שלחן זה לפני עתיק ימים בעולם הזה ובעולם הבא. אבי, כאשר היו מסלקים השלחן מלפניו, היה מכסהו, והיה אומר: סלקו שלחן זה בצניעות, שלא יהיה בבשת לפני שלוחי המלך.

סלקין פתורא מקמיה, הנה חפי לה, והנה אומר: סלקו האי פתורא בצניעות, דלא יהא בכסופא קמי שלוחי דמלכא.

שלחנו של אדם זוכה לו לעולם הבא, וזוכה לו למזון העולם הזה, וזוכה לו להיות נכר לטוב לפני עתיק ימים, וזוכה לו להתוסף כח וגדלה במקום הנצרה. אשרי חלקו של אותו אדם בעולם הזה ובעולם הבא.

תרין קימין על פתורה: מלי דאורייתא וחלקא למספנין מההוא שלחן. כד סלקין ההוא פתורא מקמיה דבר נש, תרין מלאכין קדישין אודמנן תמן, חד מימינא וחד משמאלא. חד אומר: דא איהו שלחן דמלכא קדישא, דפלגיא קא מסדר קמיה. מסדר יהא תדיר פתורא דא בברכין עלאין, ומשחא ורבו עלאה קדשא בריך הוא ישרי עלוי. וחד אומר: דא איהו שלחן דמלכא קדישא, דפלגיא קא מסדר קמיה. דא פתורא די עלאי ותתאי יברכון לה. מסדר יהא האי פתורא קמי עתיק יומין בהאי עלמא ובעלמא דאתי. אבא, כד הו

סט) ששלחן דבר נש זכי לה לעלמא דאתי, וזכי לה למזונא דהאי עלמא, וזכי לה לאשתמודעא לטב קמי עתיק יומין, וזכי לה לאתוספא חילא ורבו באתר דאצטריך. ופאה איהו חלקה

דההוא בר נש בעלמא דן ובעלמא דאתי. עד פאן לשונו.

ע) הרי שאמר: שלחן דבר נש קימא לדפאה לה מכל חוביו. וזה ודאי על ידי עסק התורה בשלחן קדם ברפת המזון, שהרי אמרו: שלחן דלא אתאמרו עלה מלי דאורייתא - אסיר לברכא על ההוא שלחן; נראה דודאי מיירי קדם ברפת המזון. וגם מפאן הריסה למי שכתב (נרטורא אנוט ג, ג) שעל ידי ברפת המזון יוצאין ידי חיוב אמירת דברי תורה בשלחן; שאינו, כמבאר. ועד עתה לא דבר בחלקא דמספנין, אלא אחר זה אומר: ופאה איהו מאן דאלין תרין קימין על פתורה; וכבר פרשתי לעיל (אומ י) טבע מלת 'זפאה', שרוצה לומר: יותר משפח. נמצא, כי בכל מקום שאין עניים, או הוא עצמו עני, יהיה שלחנו מזבח לכפר על עונותיו בעסקו בתורה. וראוי שיקרא מזבח, שכמו שהמזבח נקרא מזבח מפני שזובחין עליו קרבנות, כן על ידי עסק התורה אדם זובח יצרו, כאמרו (קידושין ל, ב): אם פגע בך מגול זה - משכהו לבית

שנאמר (ט"ז ג, ט): "אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה", ופרשו (ר"ס יט, ט): אכל מתכפר הוא בדברי תורה. שדברי תורה מעלין מכל הקרבנות, כדפרשו בפרשת קדשים (פ, ט), עין שם.

עא) ובמדרש רות (רנ"ה ה, טו טו) אמרו, זה לשונו: "ויאכל בעז וישף וייטב לבו" (רות ג, ז). למה וייטב לבו? שברך על מזונו^א. דבר אחר: "וייטב לבו" – שאכל מיני מתיקה אחר המזון, שהיא מרגלת לשון לתורה. דבר אחר: "וייטב לבו" – שעסק בדברי תורה; שנאמר (מהלים קט, טג): "טוב לי תורת פיך". עד כאן לשונו. ואפשר דכלהו איתנהו.

יג כסל

עב) גם אם הוא בעל תשובה^א – יתודה קדם שיאכל. גם זה זוכח יצרו. וכן כתב הרב רבנו יונה בספר היראה, שבעל תשובה צריך להתודות קדם, ולפשפש במה שעשה עד אותה שעה. ובזה לא יבוא להיות גרגרן, כי יחשב בעונותיו אשר רבו, ושהוא אינו ראוי מצד עונותיו למזון ההוא, אלא מצד חסדו הגדול הן לרעים ולטובים. וזהו ענין שקשים מזונותיו של אדם פקריעת ים סוף (פסמיס קט, ט), כדפרשו בזהר (תרומה קט, ט): שקשה לפני הקדוש ברוך הוא, שהיא השכינה הדנה העולם, לפרנסם, מפני רע מעלליהם. הרי בזה זוכח יצרו, והשלחן יהיה לו מזבח פפרה. גם כתב רבנו יונה (טז), שבעודו תאב לאכל יניח מתאותיו לכבוד הבורא. וגם זה זוכח יצרו ומתכפר לו, כי בודאי זוכח התאנה הגשמית. וכתוב (מהלים ג, כג): "זבח תודה יכבדני", ופרשו ז"ל (פנהדמין מג, ט): כל הזוכח יצרו ומתודה – מכבד להקדוש ברוך הוא בשני עולמות^א.

עג) ובפ"ל מאמר הזהר שהעמקנו תראה מעלת הראשונים עליהם השלום, כי היו מחשיבים הדברים כפי רוחניותם ולא כפי גשמיותם. שאמרו שהיו מכסים השלחן שיהיה בצניעות, וזה מפני רוחניות הקדשה שעליה, שהרי נעשה בסיס לקדשה, שנאמרו עליו דברי תורה ושנתנו ממנו חלק לעניים. ורוחניות המצוה שנעשה על השלחן ההוא, הוא שמעלין המלאכים. ושני המלאכים – האחד כנגד התורה, והשני חלק העניים. מה שהוא כנגד חלק העניים וכו' מברכו בברכות

[קא] שבירך על מזונו שמה שאמר וייטב לבו פירושו, שהכיר בטובת ה' וברכו [מהמ"ו]. אי"ל, שהוא כמו שכתוב (דברים ח, י): "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך" [ממנו מהנהפ].
 [קב] בעל תשובה ולי נראה שכל אדם כשר יתודה, ואז מקיים (תהלים ג, כג): "זוכח תודה יכבדני", כי האכילה היא במקום קרבן, ובכל קרבן היה יודוי לכפר על עונותיו. וסימניך (איוב ג, כג): "כי לפני לחמי אנחתי תבוא". ויתודה וידוי, אשמנו וכו' הרשענו וכו' עד כי ירבה לסלוח. וכשבת ובימים טובים שאין אומרים וידוי, יאמר במקום וידוי זה הפסוק (דברים ל, ו): "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך, לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך", ולהרהר תשובה בלב [שלה"ק שער האומיות אות ק' - קדושה, נעניי סעודה].
 [קג] בשני עולמות ר"ל, כמה שכובש את יצרו להבא, מכבדו בעוה"ז. ובמה שמתודה על לשעבר מכבדו

העולם, מדה כנגד מדה. והינו דקאמר: מסדר יהא תדיר פתורא דא בברכין עלאין. וכנגד התורה אמר: דא שלחן דמלכא קדישא; שהיא התורה הקדושה, שנשפעה ממנו, ועולה עד למעלה מעלה. ולכך אמר: מסדר יהא האי פתורא קמי עתיק יומין. ומה שאמר בסוף המאמר: וזכי לה לאתוספא חילא ורבו באתר דאצטריך - היא השכינה, הצריכה התעוררות המתונים, ולפניה קשים המזונות כדפרשנו. ולכן, כיון שנה מיחד אליה התורה והצדקה, מוסיפין עליה כח מלמעלה. פי שמים אלו עקרם בעץ החיים, וכלם מצד הימין.

עד) התורה - פּרְשׁוּ בְרַעֲיָא מְהִימְנָא (פינחס רמב, ט). שאמר, ששלחן היא דין בצפון, וצריך לקשר אליה התורה, שהיא מימין. זה לשונו: אבל בסתרי תורה

אוקמוה (נ"ג כה, ט): הרוצה להעשיר - אבל בסתרי תורה העמידוהו: הרוצה להעשיר יצפין; יתן שלחן בצפון. הרי שלחן לשמאל, דאיהו דין. בעי לקשרא בה ימינא, דאיהי אורייתא, דמחסד אתיהבת,

דאיהי רחמי, "ימין יי" (מסלי קיט, טו). עד כאן לשונו. ובזהר (עקנ רעג, ב) פּרְשׁוּ בְעֵנִין זה, דאורייתא איהי ידו"ד מימינא, פתורא - אדנ"י משמאלא. נמצא, שהפונה יחוד השני שמות יאהדונהי. "אז תקרא וי יענה" (ישעי נח, ט). וכן הצדקה היא עץ החיים, מבאר בפרשת בחקתי (קיג, ט) ובכמה מקומות אחרים. ובמקומו"י נעתיק לשונו. ושם (נשלם סג, ב), שהצדקה, שהיא גמילות חסדים, מצד החסד. אמרו, זה לשונו: מזונא

דהוא עלאה מנה - ההוא דהוא דקיקא יתיר, ואתא מאתר דדינא שריא, ואקריי צדק. ודא הוא מזונא דמספני. ורזא דמלה: מאן דאשלם למסכנא - אשלם לה את חד, ואתעבד צדקה. ורזא דא (משלי יב, י): "גמל נפשו איש חסד". גמילות

חסדים משמע. דהא בדינא שריא, ואשלם לה חסד, כדן הוא רחמי. עד כאן לשונו.

עד*) נמצא, כי על ידי שתי מצות אלו נותן כח למעלה. ובזה נפרש פרוש שלישי: "צדיק אכל לשבע נפשו" (משלי יג, כה) - לתת שבע לנפשו העליונה על

ידי התורה והצדקה. על דרך שפרשו בזהר (מרום קמ, ט): "צור לבבי וחקלקי" (מסלי עג, טו), "וטוב לב" (משלי טו, טו), "וייטב לבו" (רות ג, ו) - כלהו בקדשא בריך הוא קאמר; גם כן נאמר שנפשו להקדוש ברוך הוא קאמר. והינו: לאתוספא חילא ורבו לאתר דאצטריך, כדפרשנא.

ראשית שער הקדשה חכמה שלה

עו) עוד שמעתי דרך אחר שיהיו כל סעודותיו לשם מצוה. והוא, שיעשה על דרך שהיה עושה שמאי הזקן. שאמרו עליו, שכל ימיו היה אוכל לכבוד השבת. כיצד? מצא בהמה נאה – אומר: הרי זו לכבוד שבת. מצא אחרת נאה הימנה וכו' (גיט טו, ב). נמצא בהמצאה זו, שסעדתו מצוה. שלפעמים יצטרך למנע מתאוותיו מפני כבוד השבת, כגון אם לא מצא אחרת נאה ממנה. וצריך להבין, כי מה שבח הוא זה? כי לכאורה יותר טוב היה שיניח את הראשונה ואת השנייה לשבת, ומה תועלתו באכלו את הראשונה שהיתה לכבוד שבת? וגם: אם לא היה מזדמן לו אחרת נאה הימנה, נמצא שלא היה אוכל לכבוד השבת; והיה ראוי שיאמר שכל ימיו היה מזמין לשבת. אבל לפי האמת אינה קשיא, שבנדאי אם לא היה מספיק לו הבהמה השנייה לשבת – ודאי שהיה מניח שתיהם, אלא ודאי שהיה מספיק לו השנייה, ולכך אוכל את הראשונה.

887s.1234567

עו) וטעם למציאות הדבר הוא במה שאמרו במכילתא (יטו ו) בענין (שמות כ, ט): "זכור את יום השבת לקדשו" – תהא זוכרו מאחד בשבת; שאם יתמנה לה מנה יפה, תהא מתקנה לשם שבת. והעתקנו שאר לשונו לעיל פרק שני (א"ט כ). וזו היתה סברת שמאי הזקן. וכן אמרו שם בגמרא (גיט טו, ב): תניא נמי הכי: בית שמאי אומרים: מחד בשבף לשבתך; ובית הלל אומרים: "ברוך ה' יום יום יעמס לנו" (מ"ה ס"ט, ט). ופרש רש"י עליו השלום: מחד בשבף לשבתך – מאחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה. וכבר פרשנו שם (אומיות כ"ה) טעם למציאות הדבר לזכירת השבת בכל יום, וטעם ההוא יספיק על מציאות ההזמנה. אבל לענין האכילה נוכל לומר במה שפרשנו שם (ג, ט) כי אין אכילת האדם בשבת שונה לאכילתו בחל, כי אכילת שבת נקרא 'ענג', והוא סוד: ע"ן נהר גן (ע"י זוהר יטו פ"ט, ב), שנאמר (ישעיה נ"ט, יג): "וקראת לשבת ענג", והוא מצוה. והנה בהזמינו באחד בשבת מנה לשבת – הרי חלה עליה קדשת שבת; ובמצאו אחרת נאה ממנה לשבת, ואוכל הראשונה – נמצא מזכך אכילתו בקדשת אכילת שבת, שהיא אכילה רוחנית והיא מצוה. ואחד מן הדברים המצילים את גוף הצדיקים שלא תשלט עליהם רמה במיתתם היא, שלא יהנו אלא מסעדת מצוה וסעדות שבתות וימים טובים; ולפחות יהנה זה שלא יאמרו: טל מה שבחרת^פ, שהרי לא נהנה אלא מסעדת מצוה, שהיא שבת.

עו) ואם תאמר: ואם לא יזדמן לו מנה, נמצא שלא יאכל לכבוד שבת. ויש לומר:

בו"ש: דאקרי. [קו] ובית הלל וכו' כלומר שגם ב"ה מודה לב"ש, אבל בית הלל היה גדול במדת בטחון, ובטח בה' שיזמין לו השי"ת מנה יפה לשבת יותר מכל הימים, ואין צורך להזמין כבר בתחלת השבוע. ע' רמב"ן על התורה (שמות כ, ח) וע' ברש"י שם, וע' ב"ח או"ח ס"ס רמ"ב. [קח] שלא יאמרו וכו' כי שלשה ימים אחר מיתתו של אדם, כריסו נבקעת ונופלת על פניו, ואומר לו: טול מה שנתת בי, כמבואר בשבת קנא.

שלו ראשית פרק חמשה עשר חכמה

שִׁמְחָשְׁבָה טוֹבָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה (קידושין מ, ב). וְלֹזֶה הַבֵּיא: תִּנְיָא נְמִי הָכִי: מַחַד בְּשַׁבְּךָ לְשַׁבְּתָךְ. וּפְרַשׁ רַש"י, זֶה לְשׁוֹנוֹ: תֵּן לְבָךְ לְשַׁבַּת הַבָּאָה. וְלֹא אָמַר שְׂיִבְקֶשׁ עַל כָּל פְּנִים לְהִזְמִין לְשַׁבַּת, אֲלֵא שְׂיִתֵּן אֶל לְבוֹ שְׁהִמְנָה הַרְאִשׁוֹנָה שְׂיִזְדַּמֵּן לוֹ שְׁתֵּהִיָּה לְשַׁבַּת. וְעַגְיָן זֶה הוּא מִמֶּשׁ מָה שֶׁפָּרְשׁוּ בְּמַכִּילְתָא 'זְכוּר' (ימרו ז), שְׁהִזְכִּירָה הִיא בְּלִבָּ. שְׁלֵא יִשְׁכַּח מִלְּבוֹ עַגְיָן הַשַּׁבַּת, מִפְּנֵי רְמִיזתוֹ אֶל עוֹלָם שְׁכָלוֹ אַרְךָ, לְעוֹלָם שְׁכָלוֹ שַׁבַּת. וְאִפְלוּ כְּשֵׁלֵא נִזְדַּמֵּן לוֹ אֲלֵא אֶחָד – בְּהִזְמַנְתוֹ אוֹתָהּ לְשַׁבַּת הוּא אוֹכֵל לְשֵׁם שַׁבַּת; שְׁכִינָן שְׁהִיָּה אֶפְשָׁר לוֹ שְׂיֵאכֵל אוֹתָהּ וְלֹא יִנִּיחַ אוֹתָהּ לְכַבוֹד שַׁבַּת, נִמְצָא אוֹכֵל אֲכִילָה לְשֵׁם קְדוּשַׁת שַׁבַּת. וְכֵן בְּהִזְמִינוֹ הַשְּׁנִיָּה לְשַׁבַּת וְאִינוֹ אוֹכֵל אוֹתָהּ, נִמְצָא אוֹכֵל אֶת הַרְאִשׁוֹנָה לְשֵׁם כְּבוֹד שַׁבַּת, שְׁהָרִי הַנִּיחַ הַשְּׁנִיָּה. וְנִמְצָא בְּזֶה סוּף הַמַּעֲשֵׂה תַחֲלַת הַמַּחְשָׁבָה. כִּי בַּמַּחְשָׁבָה הָעֲלִיוֹנָה קָדַם תַּחֲלָה שַׁבַּת וְאַחַר כֵּךְ שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה, אֲבָל בְּסוּף הַמַּעֲשֵׂה אִזְ נִתְגַּלָּה תַחֲלַת הַמַּחְשָׁבָה. וְלָכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם הַשַּׁבַּת קוֹדֵם בְּמַחְשָׁבָתוֹ, וְנוֹתֵן אֶל לְבוֹ לְאֹכֵל לְכַבוֹד הַשַּׁבַּת, כְּדַפְרֵשְׁנוּ.

עמ' וְגַם בְּהִיּוֹת הָאָדָם נוֹתֵן מְסַעֲדָתוֹ לְעַנִּי – הָרִי סַעֲדָתוֹ מְצוּה. וְכֵן הִיָּה עוֹשֵׂה רַבִּי תַנְחוּם, כְּדַפְרֵשׁוּ בְּמִדְרַשׁ וַיִּקְרָא רַבָּה פָּרַשְׁת 'וְכִי יָמוּךְ' (לה, ט), זֶה לְשׁוֹנוֹ: כֵּךְ הִיָּה רַבִּי תַנְחוּם י"ח בְּרַבִּי חִיָּא עוֹשֵׂה: בְּשַׁעָה שְׂאֵמוֹ לּוֹקַחַת לוֹ לְטָרָא אַחַת שֶׁל בְּשׂוּר מִן הַשּׁוּק, הִיָּתָה לּוֹקַחַת לוֹ שְׁתֵּימִם: אַחַת לְעַנְיִים וְאַחַת לוֹ, עַל שֵׁם (קס"ג, י): "גַּם אֵת זֶה לְעַמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים" – עַנְיִים וְעַשִׁירִים, כְּדִי שְׂיִהִיו זְכִינֵן אֵלּוֹ לְאֵלוֹ. לְפִיכֵךְ מֹשֶׁה מְזַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל (ויקרא כה, לה): "וְכִי יָמוּךְ אַחִיךָ". עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְהִנֵּה בְּזֶה יִהְיֶה הָאָדָם נִצּוֹל שְׁלֵא יִהְיֶה כְּרַסוֹ עַל פְּנָיו בְּקִבְרוֹ לְאַחַר שְׁלֹשֶׁה יָמִים. שְׂאֵמַר

בְּזִהָר (ויקרא קנ"ט, ט), זֶה לְשׁוֹנוֹ: לְאַחַר תִּלְתָּא יוֹמִין הֵהוּא טְנוּפָא אַתְהֶפֶךְ עַל אַנְפוּי וְאוֹמַר לוֹ: טַל מָה דִּיהֶבְתָּ בִּי! אֲכַלְתָּ וְשִׁתִּיתָ כָּל יוֹמָא, וְלֹא יִהְבְּתָ לְמַסְפְּנִי. וְכָל יוֹמָךְ הוּוּ כְּחִגִּין וּמוֹעֲדִין, וּמַסְפְּנִין הוּוּ כְּפְנִין, דְּלֹא אֲכָלוּ בְּהֶדְךָ. טַל מָה דִּיהֶבְתָּ בִּי! הֵדָא הוּא דְכַתִּיב (מלאכי ג, ג): "וְזִרְתִּי פָּרַשׁ עַל פְּנִיכֶם, פָּרַשׁ חֲגִיכֶם". וְהָא אוֹקִימָנָא. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

עמ' וּבְזִהָר (ויקרא יח, ב) פָּרַשׁוּ, שְׁבַשְׁשַׁת יָמֵי הַחַל הַשְּׁכִינָה נִהְנִית מְבַרְכַת הַמְּזוּן, אֲמַנֵם בְּשַׁבַּת הַשְּׁכִינָה נִהְנִית מַעְצָם הַסַּעֲדָה שְׂאָדָם מַתְעַנֵּג, שְׁכָל מָה שְׂאָדָם מַתְעַנֵּג בְּשַׁבַּת עוֹשֵׂה מְצוּה. וְעַל דְּרַךְ הַזִּהָר גַּם כֵּן נִפְרַשׁ "צְדִיק אֲכָל לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ"

ד כסלו

[קמ"ז ר' תנחום וכו' כן הגי' בויק"ר, אבל בקה"ר הגי': כך היה ר' תנחום עושה. אם היה למוד ליקח ליטרא

ראשית שער הקדשה חכמה שלו

(משלי יג, כה), שתשבע נפשו, שהיא השכינה, מברכת המזון. זה לשונו: רבי יוסי פתח ואמר: "ויאכל בעזו וישת וייטב לבו" (רוט ג, ז). מאי 'וייטב לבו'? דברך על מזונה.

מהו 'וייטב לבו'? שברך על מזונו. והעמידוהו. וזהו הסוד: מי שמברך על מזונו – זה מיטיב ללבו. ומי הוא הלב? זו השכינה. כאמור: "לך אמר לבי"; ואומר: "צור לבי וחלקי". ובגלל שברכת המזון חביבה לפני הקדוש ברוך הוא, כל המברך על השבע – מיטיב ומשמח את המקום האחר. וסימנה: הסעדות של שבת. כי המקום האחר נהנה מברכת השבע. מה הטעם? מפני שהמזון הוא קשה לפני הקדוש ברוך הוא, המקום ההוא. וכיון שהאדם אוכל ושותה ומברך – הברכה היא עולה, והוא נהנה מדברי השבע ההם, ונמצא שנהנה מן המזון מלמטה ומלמעלה. וזהו הסוד שמן החברים. סוד: בחל אין המקום ההוא נהנה אלא מן הדברים ההם העולים מתוך השבע, וכלם מתעטרים ורווים ושבעים בשמחה, והמקום ההוא נהנה מהם. בשבת הוא סוד אחר: במזון ממש, ובשמחת מזון המצוה של שבת, כמו שהעמידוהו.

מאנו דמברך לקדשא בריך הוא מגו שבעא, וכלהו מתעטרן ורון ושבעין בחדו, ויהוה אתר אתהני מניהו. בשבת איהו רזא אחרא: במזונא ממש, ובהוה חדוה דמזונא דמצנה דשבת כדאוקמוה.

המברך את הקדוש ברוך הוא מתוך השבע, צריך לכוון לבו ולשוות רצונו בשמחה, ולא ימצא עצוב, אלא שיברך בשמחה בסוד זה, וישוה רצונו כי הנה הוא נותן עתה לאחר בשמחה, בעין טובה. וכמו שהוא מברך בשמחה ובעין טובה, כן נותנים לו בשמחה ובעין טובה. ולפיכך לא ימצא עצוב כלל, אלא בשמחה ובדברי תורה. וישוה לבו ורצונו לתת ברכה זו בסוד הנצרך.

ובעין טובה, ובגין כך לא ישתכח עצוב כלל, אלא בחדוה ובמלין דאורייתא. וישוה לבה ורעותה למיהב ברכה דא ברזא דאצטריך.

רזא הקא: ארבע רתבין שליטין בארבע סטרין אתונו מההיא ברכתא דשבעא.

ואוקמוה. ודא הוא רזא: דמאן דמברך על מזונה – דא אוטב ללבה. ומאן איהו? דכתוב (מהלל כו, ט): "לך אמר לבי"; וכתוב (סס עג, כו): "צור לבי וחלקי". בגין כד דברכת מזונא חביבא קמי קדשא בריך הוא, כל מאן דברך על שבעא – אוטב וחדו לאתר אחרא. וסימנה: סעודתי דשבת. באתר אחרא אתהני מההיא ברכה דשבעא. מאי טעמא? בגין דמזונא איהו קשי קמי קדשא בריך הוא, ההוא אתר. וכיון דבר נש אכל ושתו וקא מברך – ההיא ברכתא סלקא, ואתהני מאנון מלין דשבעא, ואשתכח דאתהני ממזונא מתתא ומלעלא. ודא איהו רזא דמן חברי. רזא: בחל לא אתהני אלא מאנון מלין דסלקין מגו שבעא, וכלהו מתעטרן ורון ושבעין בחדו, ויהוה אתר אתהני מניהו.

מאן דמברך לקדשא בריך הוא מגו שבעא, בעי לכונא לבה ולשוואה רעותה בחדוה, ולא ישתכח עצוב, אלא דיברך בחדוה ברזא דא, ולישוה רעותה דהא איהו יתב השתא לאחרא בחדוה, בעינא טבא. כמא כד דאיהו מברך בחדוה ובעינא טבא, הכי יתבין לה בחדוה ובעינא טבא. ובגין כך לא ישתכח עצוב כלל, אלא בחדוה ובמלין דאורייתא. וישוה לבה ורעותה למיהב ברכה דא ברזא דאצטריך.

ובגין כן לא ישתכח עצוב כלל, אלא בחדוה ובמלין דאורייתא. וישוה לבה ורעותה למיהב ברכה דא ברזא דאצטריך.

[קט] בגין כזו"ש: ובגין. [קי] באתר כזו"ש: דאתר. [קיא] איתהני כזו"ש: אתהני ההוא אתר.

כאן סוד: ארבע מרכבות השליטות בארבע רוחות נזונות מברכת השבע. ובמלים ההן של 'ברוך אתה' הוא נהנה, ומתגדל ומתעטר בו. והמברך צריך רצון בשמחה ובעין טובה. ועל כן כתוב: "טוב עין הוא יברך". וכאן רד לסוף המקרא: "כי נתן מלחמו לדל". שאם לא תאמר כן, מקרא זה אין ראשו סופו ואין סופו ראשו. אלא: 'טוב עין' – כמו שהעמדנו. 'הוא יברך' – ודאי, בעין טובה ובשמחה. ולא לחנם הוא לברך בשמחה, שהרי מן הברכה ההיא ומן השמחה ההיא 'נתן מלחמו לדל' – למקום שצריך להזון מכל הצדדים, מקום שאין לו מעצמו כלום, מקום שנהנה מכל הצדדים ונכלל מכל הצדדים. דברים אלו לא נמסרו אלא לחכמים לדעת דרך התורה.

ואתכלל מכל סטרין. מלין אלין לא אתמסרו אלא לחכמיין למנדע ארְחא דאורייתא.

בוא וראה: בעז טוב עין היה, ועזות מצח לא היתה בו לעולם. מה נאמר: "ויבא לשכב בקצה הערמה". סוד. שנאמר: "בטנך ערמת חטים". מכאן למדנו: המברך ברכת המזון כִּיאות, בשמחה וברצון הלב – כאשר עולה מן העולם הזה, נכון לו מקום תוך הסודות העליונים בהיכלות הקדושים.

ברעותא דלפא – פד סלק מהאי עלמא, אַתר אתתקנא לה גו רזין עלאין בהיכלין קדישין. עד כאן לשונו.

(ג) וּבֹאֲשֶׁר תִּבִּין מֵה שְׁאֵמֵר: וְאִשְׁתַּכַּח דְּאַתְהֵנִי מִמְּזוֹנָא מִתְתָּא וּמִלְעֵלָא, שֶׁהוּא עַל יְדֵי קָסִם מֵה שְׁפָרְשׁוּ בְּפִרְשֵׁת נַח (ס. ב) בְּפִסּוּק (משלי ה, טו): "שְׁתֵּה מִיַּם מְבוֹרָךְ", תִּבִּין מִתַּק צוּף דְּבִשׁ "צִדִּיק אֵכֵל לְשֶׁבַע נִפְשׁוֹ" (שם יג, כה). וְכֹונֵנוּ לְהַעֲתִיק כָּל הַמְּאָמֵר, מִפְּנֵי שְׁבוּ מִבְּאָר פְּנִיַת בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, בְּמֵה שְׁאֵמֵר: רְזָא הֶכָּא: אַרְבַּע רְתַפִּין שְׁלִיטִין בְּאַרְבַּע סְטְרִין אֲתֹנֵנוּ מֵהֵהִיא בְּרַכַּתָּא דְשֶׁבַעַּא וְכוּ'. וְלִכְּן שְׁכָרוּ בְּעוֹלָם הֶכָּא בְּמֵה שְׁאֵמֵר בְּסוּף הַמְּאָמֵר: אַתר אתתקנא לה גו רזין עלאין בהיכלין קדישין. גַּם מֵה שְׁאֵמֵר שְׁיִבְרַךְ בְּעֵינָא טָבָא, יוֹבֵן עֵנִינוּ בְּמֵה שְׁאֵמֵר בְּאַדְרָא (שם קל, ב), שְׁטוֹב עֵינֵי הוּא בְּאַרְיָךְ, עֵינֵי שָׁם. וְלִזְה צְרִיךְ עֵינָא טָבָא וְרַעוּתָא וְחֻדְוָה, כְּדִי לְהַשְׁפִּיעַ מִשְׁלֵשׁ רֵאשׁוֹנוֹת.

וּבֹאֲנוֹן מְלִין דְּבְרוּךְ אַתְהָּ אַתְהֵנִי, וְאַתְרַבִּי וְאַתְעֵטֵר בֵּה. וּמֵאֵן דְּמִבְּרַךְ אֲצֵטְרִיךְ רַעוּתָא בְּחֻדְוָה וּבְעֵינָא טָבָא. וְעַל דָּא יְדִי (משלי כג, ט): "טוֹב עֵינֵי הוּא יְבָרַךְ". וְהֶכָּא שְׁפַל לְסִיפָה דְקָרָא: "כִּי נָתַן מִלְחָמוֹ לְדָל". דָּאִי לֹא תִימָא הֶכִּי, הָאִי קָרָא לֹאֵו רִישָׁה סִיפָה וְלֹאֵו סִיפָה רִישָׁה. אֲלֵא: 'טוֹב עֵינֵי' – כְּמָא דְאֻקְיָמָנָא. 'הוּא יְבָרַךְ' – וְדָאִי, בְּעֵינָא טָבָא וּבְחֻדְוָה. וְלֹא אִיהוּ לְמַגְנָא לְבְרַכָּא בְּחֻדְוָה, דְּהָא מֵהֵהִיא בְּרַכַּתָּא וּמֵהֵהוּא חֲדוּ 'נָתַן מִלְחָמוֹ לְדָל' – אַתְרַקְסוּ לְאַתְזוֹנָא מִכָּל סְטְרִין, אַתְרַ דְּלִית לֵהּ מִגְרָמָה כְּלוּם, אַתְרַ דְּאַתְהֵנִי מִכָּל סְטְרִין

(פ) תָּא חֲזוּ: בְּעֵז טָב עֵינָא הוּהוּ, וְחֻתְקָפָא דְּמִצְחָא לֹא הוּהוּ בֵּה לְעֵלְמָא. מֵה כְּתִיב (יומ ג, ז): "וַיִּבֹא לְשֹׁכֵב בְּקֶצֶה הָעֵרְמָה". רְזָא. דְּכְתִיב (שם ז, ג): "בְּטִנְךָ עֵרְמַת חֲטִיִּים". מֵהֶכָּא אֻלְפִּנָּא: כָּל מֵאֵן דְּמִבְּרַךְ בְּרַכַּת מְזוֹנָא פְּדָקָא יָאוּת, בְּחֻדְוָה

ברעותא דלפא – פד סלק מהאי עלמא,

(פד) והנה אם יכון האדם בתחלת האכילה שהוא אוכל כדי לברך למקום הצריך ברכה, כדי שתשפע מלמעלה, שהוא במשל המינקת: כאשר יש לה למי שתיניק ירבה החלב בודיה - גם זו פונה נכונה. והוא על דרך מה שפרשו בזהר (נשלט סג, 6), שחייב אדם לשאל מזונותיו בכל יום, שכיון שהוא שואל גורם שישפעו המזונות מלמעלה, כדי שישפיעו לו. וכבר נודע, שהמזונות הם תלויים במזל, כאמרו (מ"ק כח, 6): בני יחיי ומזוני וכו', אלא במזל תלין וכו'. אמר, זה לשונו: רבי יוסי פתח: "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון" (מהלים קמה, טו). מה כתיב לעלא (פסוק טו): "עיני כל אליך ישברו" - כל אנון בני עלמא מצפן וזקפן עינין לקדשא בריך הוא.

מה נאמר למעלה: "עיני כל אליך ישברו" - כל בני העולם מצפים ונושאים עינים אל הקדוש ברוך הוא. לפיכך, כל בני האמונה צריכים לשאל מזונם מהקדוש ברוך הוא בכל יום ויום, ולהתפלל תפלתם עליו. מה הטעם? מפני שכל המתפלל תפלתו אל הקדוש ברוך הוא על מזונו, גורם שכל יום ויום יתברך על ידי אותו האילן אשר "מזון לכל בו". וטעם הדבר: "ברוך ה' יום יום". ואף על פי שמזונו נמצא עמו, צריך לשאל אותו מלפני הקדוש ברוך הוא, ולהתפלל תפלה על המזון כל יום, בשביל שתמצאנה עמו ברכות כל יום ויום למעלה. ועל כן אין לו לאדם לבשל מזון מהיום ליום אחר, ולא לעכב מהיום ליום אחר. זהו שכתוב: "ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו". חוץ מערב שבת לשבת, כמו שהעמדנו. ואז נמצא הקדוש ברוך הוא מלא ברכות בכל יום. ואז נאמר: "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון". מהו 'רצון'? הוא הרצון הנמצא מעתיקא קדישא, ויוצא ממנו רצון להמצא מזונות לכל. והשואל מזונו בכל יום ויום - הוא הנקרא בן נאמן, בן שבגללו נמצאות ברכות למעלה.

מלא ברכן בכל יומא. וכדן כתיב: "פותח את ידך" וגומר. מאי 'רצון'? ההוא רצון דאשתכח מעתיקא קדישא, ונפק מנה רצון לאשתכחא מזוני לכלא. ומאן דשאל מזוני בכל יומא ויומא - הוא אקרי ברך מהימנא, ברך דבגינה משתכחן ברכן לעלא. עד כאן לשונו.

(פה) הרי שאמר: וכדן אשתכח קדשא בריך הוא מלא ברכן בכל יומא. ועל דרך זה

בגין כך, כל אלין בני מהימנותא בען בכל יומא ויומא לשאלא מזוניהו מקדשא בריך הוא, ולצללאה צלותהון עלה. מאי טעמא? בגין דכל מאן דמצלי צלותה לגבי קדשא בריך הוא על מזוניה, גרם דיתברך כל יומא על ידי ההוא אילנא ד"מזון לכלא בה" (דניאל ד, ט). וטעמא דמלה (מהלים סח, כ): "ברוך ה' יום יום". אף על גב דאשתכח עמה, בעי למשאל קמי קדשא בריך הוא, ולשאלא צלותא על מזונא כל יומא, בגין דישתכחון עמה ברכן כל יומא ויומא לעלא. ועל דא לא לבעי לה לאגוש לבשלא מזונא מן יומא ליומא אחרנא, ולא לעכב מן יומא ליומא אחרא. הדא הוא דכתיב (שמות טו, ד): "ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו" (עי' סוטה מט, ט). כדן מערב שבת לשבת, כמא דאוקימנא. וכדן אשתכח קדשא בריך הוא

הוא ענין ברכת המזון, שגורם השפעת הברכות לשכינה. ואנב מבאר מעלת השואל מזונותיו בכל יום, שהוא נקרא בן, ודרך הבן לאהב את אביו, והאהבה הינו שהוא גורם השפעת הברכות למעלה. ועוד פרשו לקמיה (סג, ג), שעל השואלים מזונותם בכל יום מהקדוש ברוך הוא נאמר (מהליס קמו, יא): "רוצה יי את יראיו, את המיחלים

ומי הם יראיו, שהוא מוציא להם רצון זה? חזר ואמר: "את המיחלים לחסדו" – אלו המצפים ומחכים בכל יום ויום לבקש מזונותם מהקדוש ברוך הוא. משמע שנאמר: "את המיחלים לחסדו".

לשוננו. ועוד בזהר (מקן קט, ג): פתח ואמר פתח ואמר המקרא שלאחריו: "איש אמונות רב ברכות" – זהו האיש שאמונת הקדוש ברוך הוא בו. כגון רבי ייסא הזקן, שאף על פי שהיתה לו סעדת אותו היום לאכל, לא היה מכינה עד ששואל מזונו מלפני המלך הקדוש. לאחר שהתפלל תפלתו ושאל מזונו מלפני המלך, אז היה מכין את הסעדה. והיה אומר תמיד: לא נכין את הסעדה עד שיתנו מבית המלך.

מתקין. והיה אומר תדיר: לא נתקן עד דינתנון מבי מלכא. עד כאן לשוננו.

(פו) ויש משתבשין ואומרים, שברכת 'ברך עלינו' היא כלל שאילת המזונות, ומהמאמר הנה יש ראיה לנגדה יי, שהרי אומר: לבתר דצלי צלותה ושאל מזונה, נראה שענין התפלה הוא ענין בפני עצמו ושאלת המזונות בפני עצמו. וכיוצא בזה אמרו במדרש תנחומא (נשלם כ) וכן במכילתא (נשלם ג) על פסוק (שמות טו, ד): "הנני ממטיר לכם וגו', דבר יום ביומו". אמרו, זה לשוננו: מי שברא יום ברא פרנסתו. מכאן היה רבי אלעזר המודעי אומר: כל מי שיש לו מה יאכל היום, ואומר: מה אכל למחר? הרי זה מחסרי אמונה. עד כאן לשוננו. וכן אמרו במסכת סוטה (ממ, ט): פסקא. ופסקו אנשי אמונה. אמר רבי יצחק: אלו בני אדם המאמינים בהקדוש ברוך הוא. תניא. רבי אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו, ואומר: מה אכל למחר? אינו אלא מקטני אמונה. והינו דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב (זכריה ד, ט): "כי מי בז ליום קטנות?" מי גרם לצדיקים שיתבזבו שלחנם לעתיד לבוא – קטנות שהיתה בהם, שלא האמינו להקדוש ברוך הוא. עד כאן לשוננו. ופרש רש"י עליו השלום: שמאמינים בהקדוש ברוך הוא – לותר ממונם לנוי הדור מצוה ולצדקה

לחסדו". ואמרו, זה לשוננו בקצור: ומאן אנון יראיו, דאפק לון האי רצון? הדר ואמר: "את המיחלים לחסדו" – אנון דמצפן ומחפן בכל יומא ויומא למבעי מזוניהו מן קדשא בריך הוא. משמע דכתיב: "את המיחלים לחסדו". עד כאן קרא אבתרה (משלי כמ, ט): "איש אמונות רב ברכות" – דא הוא יי דהימנותא דקדשא בריך הוא בה. כגון רבי ייסא סבא, דאף על גב דהנה לה מיכלא דההוא יומא למיכל, לא הנה מתקין לה עד דשאל מזונה קמי מלכא קדישא. לבתר דצלי צלותה ושאל מזונה קמי מלכא, כדן הנה מתקין.

ולהוצאת שבתות וימים טובים. שיתבוננו שלחנם לעתיד לבוא - שאין מקבלים שכר שלם. והכי משמע: כי מי בן ליום הבא את הצדיקים. קטנות - קטני אמונה. עד כאן לשונו.

טו כסל

(פו) ובשם שאין לאדם לאכול עד שיתפלל על מזונו (פי" שער האהבה ו, כה), כך אין לו לאכול עד שיעסק בתורה וילמד השעה הקבועה ללמודו. וכן פירשו רבותינו ו"ל במדרש במדבר רבה פרשת נזיר (י, ט) על פסוק (קהלמ, י, ז): "אשר יה ארץ שםלך בן חורין", ופרשוהו על העוסק בתורה, שנקרא בן חורין, שהתורה נקראת חרות. ואמר אחר כך: "ושריך בעת יאכלו" (סג) - שקובעים עתים לתורה ואחר כך אוכלים, לקיים מה שנאמר (סג ט, ז): "לך אכל בשמחה לחמה, ושחה בלב טוב ינה, כי כבר רצה האלהים את מעשיך". הדין הוא דכתיב אחריו: "בגבורה ולא בשתי" - בגבורה של תורה, ולא בשתייה של יין. עד כאן לשונו לענינו.

(פח) ועם היות שפרשנו פונת האכילה דרך כלל, נשאר עוד לבאר דרך פרט. שהרי אנו חייבין ליחד למעלה בכל הדברים, בענין (אנוט ג, יג): וכל מעשיך יהיו לשם שמים, וכן (משל ג, ו): "בכל דרכיך דעהו", כדפרשנו בשער האהבה (פיק ט). וזו היתה מעלת האבות, שאפלו במעשיהם הגשמיים היו מיוחדים. והראיה מענין באר המים שחפרו אברהם ויצחק, שפרשו בזהר (מולוח קמא, ב) שהיה ענינם כמו מצות תפלין לנו. עד כאן לשונו. עין שם. וכן יעקב בענין המקלות שפצל ברהטים, שפרשו בזהר (ויג קסג, ב) שהיתה פונתו הנחת תפלין. זה לשונו: יעקב שלימא נטל אנון מקלות, תפלין דרישא, ברהטים - אתרי יעקב התם נטל אותם מקלות, תפלין של ראש, ודוכתי (לרוח) [לדורין] תפלין. עד כאן ברהטים - מקומות להשפין תפלין. לשונו. וכן במציאות האכילה בפרטיה יש יחוד גמור, כמו שנבאר.

(פט) והרב רבנו בחיי ו"ל כתב בספר "שלחן של ארבע" (השער השני) בענין האכילה דבר נאות אל היחוד. זה לשונו: כבר ידעת, כי אין קיום הנפש באכילת קמא הגוף, ואין פעלותיה נגלות אלא על ידי הגוף. ומזה תבין ענין הקרבנות, שהוא מסתרי תורה, שפתוב בהם (נמדנר כח, ג): "לאשי ריח ניחחיי", וכי כח הנפש העליונה מתרבה ונוסף באשים באכילתם הקרבנות. וכן אמרו רבותינו ו"ל קכב: "את קרבני לחמי לחמי לאשי". יכול לחמי? תלמוד לומר 'לאשי' - לאשי אתם נותנים. וזה, מפני התקשרות הנפש במדות נקשרות כחות הנפש עם כחות הגוף. והבן פסוק

[קכא] כי אין קיום הנפש וכו' בשש"א שלפנינו: כי אין קיום הנפש בגוף, ואין פעולותיה נגלות אלא באכילת הגוף. [קכב] אמרו רז"ל... יכול לחמי וכו' במדרשים שלפנינו אינו. וכעין זה הובא בשש"א, ט וז"ל: "הנך יפה רעית" הקב"ה אומר לישראל: אתם מפרנסים אותי, שנאמר: "את קרבני לחמי". יכול יש לפניו אכילה ושתייה? ת"ל, "לאשי" לאשים אתם נותנים. א"כ למה נאמר 'לחמי'? אלא אע"פ שאתם נותנים

שְׁהִזְכִּיר נְעִים וּמִירוֹת (מהלים קג, ב): "בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ, וְכָל קִרְבֵי אֶת שֵׁם קִדְשׁוֹ". יְחַד הַנְּעֻלָּמָה לְנַעֲלָם, וְהַנְּגִלָה לְנַגְלָה. (וּקְנִיז) [וְהַבִּז] זֶה, כִּי כַחוֹת הַנְּפֶשׁ אֵינָם מִתְּגַלִּים וּבָאִים לְיַד פְּעֻלָּה אֲלֵא עַל יְדֵי הַגּוֹף, אִם כֵּן הַגּוֹף הוּא צִדָּךְ גָּדוֹל לְפָרְסָם מַעֲלַת הַנְּפֶשׁ וּשְׁלֵמוֹתָהּ. וְצָרִיךְ שֶׁתִּדַּע, כִּי אֵין אֲכִילָתוֹ שֶׁל אָדָם אֲלֵא דְמִיּוֹן, אֵינְנוּ דָּבָר אֲמִתִּי וְלֵא פְעֻלָּה וְדֵאִית, כִּי הוּא דָּבָר כּוֹזֵב וְעֵנִין מִשְׁתַּנָּה, וְעוֹבֵר בְּאֵיבָרִים הָאֲמֻצְעִים בְּסִבָּה אַחַר סִבָּה. אִךְ הַרְעִיוֹנִים הַזֵּפִים בְּחֻכְמָה וּבְדַבְּקוֹת, הַמְּחַשְׁבָּה בְּאוֹר הַשֶּׁכֶל בְּחֻכְמַת הַחֻכְמָה ^{קכ} הִיא הָאֲכִילָה הַקְּיֵמַת הַוְדֵאִית. כְּעֵנִין שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל (ילקוט משפטים שסג; ויק"ר כ, י): "וַיַּחְזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ" (שמות כז, יא) – רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲכִילָה וְדֵאִית; שְׁנֵאמַר (משלי טו, טו): "בְּאוֹר פָּנָי מִלֶּךְ חַיִּים".

5) וְאָמַר לְקַמִּיָּה: לְכֵן יִצְטָרֵךְ כְּשִׂיאֲכֹל, שֶׁיִּפְנֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ, וְתִהְיֶה מְשׁוֹטְטָה בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל לְגָמָא וְלִגְמָא, כְּעֵנִין שְׁכָתוֹב: "וַיַּחְזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ". וְזֶה דוֹמָה לְמָה שֶׁדָּרְשׁוּ חֻכְמִים ו"ל (ז"ר יז, ט): "כֹּל הַנְּשָׂמָה תְּהִלָּל יָהּ" (מהלים קג, ו) – עַל כָּל נְשִׁימָה וּנְשִׁימָה תֵּן לוֹ הַלוּל. וְתוֹכֵל לְלַמֵּד זֶה מְדוּר הַמְּדָבָר, כִּי בְהִיוֹתָם אוֹכְלִים הַמֵּן הִיתָה כּוֹנֵתָם מְשׁוֹטְטָה בְּשִׁכְיָנָה וּמִתְכּוֹנֵים בְּעֵנִיָּה ^{קכ}. כִּי עַל כֵּן חִיָּבָה הַחֻכְמָה שֶׁיְהִיָּה שְׁעוֹר מְזוֹנָם עֹמֵר, שֶׁהוּא עֲשִׁירִית הָאִיפָה, כְּלוֹמֵר, אֶחָד מֵעֶשֶׂר בְּאִיפָה, כְּטַעַם מִצּוֹת הַמְּעֶשֶׂר. שֶׁהֵרִי כְּשִׂימָדָד אָדָם תִּשַׁע מִדּוֹת וַיִּפְרִישׁ הַעֲשִׁירִית, יִתְבוֹנְנוּ הַחֻכְמִים לְהִתְבוֹנֵן בְּעֲשִׁירִית, שֶׁהִיא הַמְּדָה הַנּוֹתֵנָת טָרֵף לְבֵיתָהּ וּמִסְפֶּקֶת מְזוֹן לְכָל גִּבְרָא מַעֲלָה וּמְטָה. וּמִטַּעַם זֶה אָמְרוּ (ע"י ג' נ"ח, ט): תִּשַׁעָה וְקָטָן מִצְטָרְפִין. כְּלוֹמֵר, מִצְטָרְפִין בְּבִרְכָה עַל הַמְּזוֹן לְבָרֵךְ גִּבְרָא לְאֱלֹהֵינוּ, וְהוּא הָאֲדוֹן הַמְּסַפֵּיק מְזוֹן לְכָל בְּרִיָּה.

6) וְאָמַר עוֹד לְקַמִּיָּה: נִמְצְאתָ לְמַד, כִּי כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד עַל שְׁלִחְנוֹ וְהוּא אוֹכֵל עַל הַמְּחַשְׁבָּה הַזֶּה – הֵנָּה הָאֲכִילָה הַהִיא עֵנִין גּוֹפְנֵי וּפְעֻלָּה טְבֻעִית, וְהֵנָּה הִיא חוֹזֵרֶת לְעִבּוּדָה עֲלִית ^{קכ}, שְׁכָלִית. וְזֶה טַעַם שְׁכָתוֹב (משלי ג, ו): "בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעֲהוּ", כְּאֲשֶׁר הַזְּכָרְתִּי. וְאִם כֵּן, הֵרִי אֲכִילָתוֹ גִּחְשָׁבֶת עִבּוּדָה גְּמוּרָה, כְּאֶחָת מִן הַעִבּוּדוֹת הָאֲלֵהִיּוֹת, אוֹ כְּמִצְוָה אַחַת מִן הַמִּצְוֹת. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ לְעֵנִיָּנוּ. וְקִצְרָנוּ לְשׁוֹנוֹ הַמְּצָטְרֵךְ אֶל כּוֹנֵנֵנוּ, וְדַלְגָנוּ הַבְּלִתִּי מִכְּרַח.

7) וְהַנְּרָאָה לָנוּ כְּפִי הַנִּכְלָל מִדְּבַרֵי הַרְשָׁבִי עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּזֵהָר וּבְרַעֲיָא מְהִימָנָא הוּא, כִּי צָרִיךְ לְכוֹן שֶׁהַמְּזוֹן נִשְׁפָּע מִצַּד הַיְמִין אֶל מִדַּת צְדִיק, וְהַצְדִּיק מְשַׁפִּיעוֹ לְצַדִּיק. מְזוֹן מִצַּד יְמִין – כֵּן פָּרְשׁוּ בְּזֵהָר (מְרוֹמָה קס"א, ג) בְּעֵנִין "עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמְּזוֹן". אָמַר, זֶה לְשׁוֹנוֹ: "עַל הָאָרֶץ" – "עַל הָאָרֶץ" – זוֹהִי אֶרֶץ הַחַיִּים; "וְעַל הַמְּזוֹן" כִּי אֵיחָד אֶרֶץ הַחַיִּים; "וְעַל הַמְּזוֹן" – דָּא – זֶהוּ חֶסֶד. הֵרִי כְּלוּלִים זֶה בְּזֵה בְּדַבְּקוֹת אַחַת.

ראשית שער הקדשה חכמה שמג

אִיהוּ חֶסֶד. הָא כְּלִילוֹ דָּא בְּדָא בְּדִבְקוּתָא חֲדָא. עַד כְּאֵן לְשׁוּנוּ.

(ג) וְיָשָׁם (וימי רמ, ב), בְּעֵנִין "מִהֶאֱכֹל יֵצֵא מֵאֲכָל" (סופטים י, ז), פֶּרֶשׁ, שְׁמִצְדִיק שְׁנִקְרָא אוֹכֵל יֵצֵא מֵאֲכָל אֶל הַמִּדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שְׁהִיא הַשְּׂכִינָה. זֶה לְשׁוּנוּ: פֶּתַח וְאָמַר: "מִהֶאֱכֹל יֵצֵא מֵאֲכָל, וּמֵעַז יֵצֵא מִתּוֹק". הָאִי קָרָא אֶסְמִכְתָּא אִית לֵן בֵּיהּ.

'מִהֶאֱכֹל' - דָּא צְדִיק, דְּכָתִיב (משלי יג, כה):
"צְדִיק אֲכַל לְשֶׁבַע נֶפֶשׁוֹ". 'צְדִיק אֲכַל'
וְדָאִי, וְנָטַל כְּלָא. אִמָּאִי? 'לְשֶׁבַע נֶפֶשׁוֹ'
- לְמִיָּהֵב שְׂבָעָא לְהֵוּא דְאֶקְרִי נֶפֶשׁוֹ,
דְּאֶקְרִי דוֹד. 'יֵצֵא מֵאֲכָל' - דְּאֶלְמָלָא
הֵוּא צְדִיק לָא יִפְק מְזוּנָא לְעֵלְמִין, וְלָא

יְכַל עֲלֵמָא לְאַתְקִימָא בֵּיהּ. עַד כְּאֵן לְשׁוּנוּ. וְנִרְאֵה לִי, כִּי 'מֵאֲכָל' עוֹלָה צ"א, כְּמִנֵּין שְׁנִי שְׁמוֹת מִתִּיחָדִים בְּצְדִיק; וְכֵן הַמְזוּן נִשְׁפַּע מִסוּד הַיְחוּד, כְּדִפְרָשׁוּ בְּזִהְר (וימי רמ, ב) עַל פְּסוּק (מסליס קד, ט): "וְלֶחֶם לֶבֶב אֲנוּשׁ יִסְעֵד", שְׁמֵלֶת 'וְלֶחֶם' הוּא כְּעֵנִין ו"ה, עֵינֵן שָׁם.

(ג*) וְעוֹד שָׁם (ויקרא יא, ט), בְּעֵנִין פְּרוּשׁ שָׁם שְׁד"י בְּצְדִי"ק, פֶּרֶשׁוּ שְׁנִקְרָא שְׁד"י מִפְּנֵי שְׁנוּתֵן דִּי סְפוּק מְזוּן לְעוֹלָמוֹת. זֶה לְשׁוּנוּ: תְּשִׁיעָאָה: שְׁדִי - דְּאָמַר

לְעֵלְמָא דִּי. דְּהָא 'דִּי' סְפוּקָא הוּא, וְסְפוּקָא הַתְּשִׁיעִי: שְׁדִי - שְׁאָמַר לְעוֹלָם דִּי. שְׁהִי 'דִּי' לָא אֶתִי לְעֵלְמָא אֶלָּא מִן צְדִיק, דְּאִיהוּ הוּא סְפוּק, וְסְפוּק אִינוּ בָּא לְעוֹלָם אֶלָּא מִצְדִיק, יְסוּד עוֹלָם, דְּאָמַר לְעוֹלָם דִּי. עַד כְּאֵן שְׁהוּא יְסוּד עוֹלָם, שְׁאָמַר לְעוֹלָם דִּי.

לְשׁוּנוּ. אִם כֵּן, צְרִיף לְכוּן: שְׂפָמוּ שְׁמַדַּת צְדִיק הַעֲלִיּוֹן אוֹכֵל לְתַת שְׂבָע לְנֶפֶשׁוֹ הַעֲלִיּוֹנָה, נֶפֶשׁ דוֹד; כֶּךָ הוּא לִוְקַח הַשְּׂפַע מִצְדִיק מִצְד הַיְמִין וּמִמַּדַּת צְדִיק לְתַת קִיּוֹם לְנֶפֶשׁוֹ הַתַּחְתּוֹנָה, שְׁהִיא חֵלֶק מִהַשְּׂכִינָה. וְהוּא עַל דְּרָף שְׁפָרְשׁוּ בְּזִהְר פֶּרֶשׁת וִירָא (ק, ט): "אֲשֶׁר לָא נִשְׂא לְשׁוּא נֶפֶשׁוֹ" (מסליס מד, ד) - 'נֶפֶשׁוֹ' כְּתִיב. וְהַעֲתִקְנוּ לְשׁוּנוּ בְּשַׁעַר הָאֵהָבָה (יא, ב).

(ד) וּבְזִה נִבִּין מַה שְׁהִיָּה אוֹמַר הַלֵּל עֲלִיו הַשְּׁלוֹם לְתַלְמִידֵיו (ויק"ר לה, ג): בּוֹאוּ וְנִגְמַל חֶסֶד עִם הָאֲכִסְנָאִי. וְאָמַר, שְׁהִיא נֶפֶשׁ הַעֲנִיָּה. וְהַעֲתִקְנוּ בְּשַׁעַר הָאֵהָבָה (יא, ט).

(ט) וְהִינוּ, כִּי הַשְּׂפַעַת הַמְזוּן מִצְד הַחֶסֶד, וְלִכְךָ יִקְרָא גְמִילוּת חֶסְדִים. וְהִנֵּה הַנֶּפֶשׁ שׁוֹכְנַת בְּלֵב, כְּדִפְרָשׁוּ בְּתַקוּנִים (מיקון סט; ק, ט) וְהַעֲתִקְנוּ לְשׁוּנוּ לְעֵיל פֶּרֶק רֵאשׁוֹן (אומ

כח), נִמְצְאָת הַנֶּפֶשׁ דִּין בְּבַחֲיַנְתָּהּ זֹו הַשׁוֹכְנַת בְּלֵב שְׁהוּא אֵשׁ (עי' מיקונים קכח, ב), וְלִכְן צְרִיף לְהַשְׁפִּיעַ לָהּ הַמְזוּן מִצְד הַיְמִין וְלְהַשְׁקִיט דִּינָיָה. שְׁהִי בְּיוֹם הַתְּעִנִּית, שְׁאִין מְזוּן, הָאָדָם מִתִּיף חֲלָבוּ עַל יְדֵי חֵם הַלֵּב. וְאַחַר כֶּךָ יִזְכֹּר לְתַת לָהּ מְזוּן לְאֲכֹל, לְאֵשׁ הַשׁוֹרָה עַל רֵאשׁוֹ, סוּד (דנריס ד, מד): "כִּי יִי אֶלְהִיף אֵשׁ אֲכֹלָה". וּמַהוּ אֲכִילְתוּ? הַתּוֹרָה

שדמ ראשית פרק חמשה עשר חכמה

(ה, טו). וילכה יצסק בתורה יכי קדם ברפת המזון, כדפרשנו. וברפת המזון היא מצות עשה, ובוזה האש העליון אוכל. והוא מה שהחמירו בפרשת ויקהל בענין ברפת המזון (לעיל אומיות עט-פז), מפני שהוא תקון אל השכינה.

טו כסלו

(סו) ועוד יכון במה שפרשו ברעיא מהימנא (פינמס לנו, א), כי נצח יהוד נקראים טוחנות מצד הימין, ונקראים שתי ווין מן ושט מצד השמאל. זה לשונו: נצח יהוד

תרין פלגי גופין אנון, כגונא דתרין תאומים. ובגין דא אתקריאו שחקים, תרוניהו פחדא. וא"ו אנון מן ושט, מסטרא דשמאלא. ואנון תרין טוחנות נצח יהוד הם שני חצאי גופים, דגמת שני תאומים. ולפיכך נקראו שחקים, שניהם יחד. ואו ואו הם מן ושט, מצד שמאל. והם שתי טוחנות של צד ימין.

דסטרא דימינא. עד כאן לשונו לענינו. ואפשר שיקראו טוחנות מצד הימין, ששם ל"ב שבילין, וטוחנות בכלל הל"ב, יתברר הפסלת מתוך אכל, עין בפרשת פקודי (יג, ט). ואפשר שיקראו שני ווין מן ושט, מפני ששני עורות יש לו לושט, החיצון אדם והפנימי לבן (מולין מג, א). והנה יכון: כמו שלמעלה קדם שיבוא השפע אל צדיק וצדק יוכן על ידי הטוחנות ועל ידי הושט, כן הוא טוחן על ידי הטוחנות וכולע על ידי הושט לתת קיום לנפשו, כדפרשנו.

(סו*) והנה ישפנה האדם התחתון מהאדם העליון בבחינה אחת. והוא: כי האדם העליון נשפע שפע העליון בו מן המוח ללב, ומן הלב לכבד, כדפרשו בזוהר (מרום קנג, א); אמנם האדם התחתון יצטרך לזכוף המאכל על ידי האצטומכא, ויבוא המזון לכבד, והכבד מחלק מזון לכל האיברים, ומקריב מבחר הדם ללב, ומבחר מבחר מהכל עולה אל המוח, שהם העשנים מהמזון, שהוא הדקות. והטעם לזה: כי האדם, מפני גשמיותו, צריך שתי בחינות: בתחלה שיבוא השפע גם לפיו, ויטחנו עד שיזדכך על ידי כל הכלים האמורים, ואחר כך מלמטה למעלה יעלה ללב ולמוח, כדפרשנו. אמנם למעלה הוא הפך, כי למעלה במוח הוא דק הרבה, וצריך שירד ממדרגה למדרגה, עד שיתעבה ויהיה ראוי לשיוכלו התחתונים לקבלו. ואין בחינה לחזרת המזון מלמטה למעלה אלא ביום התענית, שהאדם התחתון כבר המזון נעכל, ונקרב הדם הגשמי ללב, ואחר כן, שכבר נעכל, אדם מקריב חלבו אל הכבד העליון, שהיא המדה העשירית, ומשם אל הלב, ומשם אל המוח. ובענין התענית נבאר ענינם.

[כזו] קודם ברהמ"ז וכו' ועל כן, נמשלה התורה ללחם, שנאמר (משלי ט, ה): "לכו לחמי בלחמי". הכוונה, כמו שהלחם הוא עיקר מזון הגוף, כך התורה היא עיקר מזון הנפש, וכא ללמדנו שראוי לכל אדם שלם, שכשיאכל לחם, אז יאכל בו לחם משנה, הא' הוא הלחם אשר נתן ה' לנו לאוכלה, שהגוף נהנה ממנה ואין הנשמה נהנית ממנה, והוא הלחם החמרי. והב' הוא הלחם הרוחני, שהנשמה נהנית ממנה והוא ד"ת שידבר

ראשית שער הקדשה חכמה שמה

10) ומורי עליו השלום כתב במצות (דברים ט, י) "ואכלת ושבעת" (עי' אור יקר תרומה סי' טו), שיכונן בענין האכילה קשר כל הקדושים מלמטה למעלה, בסוד (ויקרא ט, ט): "אשה ריח ניחוח ליי". ואני מוסיף, שכשם שהגוף נבנה מארבעה יסודות (זוהר טו פ, ב), והמאכל נותן כח לארבעה יסודות הגשמיים; כך, כיון שהנפש שייסודה ארבע אותיות ידו"ד, סוד (יחזקאל לו, ט): "מארבע רוחות באי הרוח", שפרשו בזהר (שמות יג, ב) גם כן היא נהנית מהמאכל ההוא. ולכך בכרפת המזון ארבע ברכות – כנגד ארבע רתפין שליטין, שפרשו בזהר (ויקרא יח, ב) והעתקנו לשונו לעיל (אות פא).

11) עוד ראוי לכונן באכילה, שכל דבר שהוא אוכל יש פנימיות קדשה, ומיץ ותכן מערב בו מצד חטא אדם הראשון, ועל ידי הטחינה נברר, ונפשו נהנית מהפנימיות שבו ונעשה דם, ומיץ ותכן שבו נעשה מותר להשפיע לחיצונים. וכיון שהוא מסריח, כודאי שנברר הטוב שהיה בו ונשאר פסלת להשליך אותו לחוץ. ולכך המשה נקביו עובר משום "ולא תשקצו את נפשתיכם" (ויקרא כ, כה), כדפרשו ז"ל (מכות טו, ג). ועוד: כאשר יקח מהשלחן איזה דבר בידו הימין כדי לברך, יכונן שמעלה אותו מעלמא דנקבא לעלמא דדכוּרָא. ובשתייתו המים יכונן לקרר דין הלב והאצטומכא, שהמים נשפעים מחסד, ו'מים' עולים צ', ועם התכה צ"א, כמנין יאהדונהי, נמצא שהם יחוד שני שמות מצד החסד. ועוד יכונן בארבעה שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, שיש בהם תשע יודין, כמנין 'מים'. ויש עוד בזה סוד. וכל כ"ה המים באין אל הראה, וסוד הראה פרשו בזהר (פינחס לו, ב) שהם השרפים, והשרפים הם בכסא, כדכתוב (ישעיה ו, ג): "שרפים עמדים ממעל לו, שש כנפים לאחד", ופרשו בתקונים (מיקון כא; נא, ג) שהוא סוד שם מ"ב, שיש שש אותיות לכל שם ושם, והשרפים עומדים לקרר אש הלב, שהוא ^ל השכינה, שהוא דין.

12) והמתנהג באכילתו על דרך שפתכנו, נמצא שהוא פעוּמָד לפני הקדוש ברוך הוא, ולא יבוא להיות בשלחנו בלעזן, שהוא עומד לפני המלך העליון, ולא יבוא להקל ראשו. וימשיך עליו עונה ויראה, ואז אין אכילתו למלא תאוותו; כי האוכל למלאת תאוותו הוא מסלק ממנו המורא והבשת, ומושך עליו תאוה החיצונית, ואז כל אכילתו צד ^ל יצר הרע להלהיבו ולהחטיאו. מה שאין כן החושב שאוכל לפני הקדוש ברוך הוא, ושאין מחצה מפסקת בינו לבין הקדוש ברוך הוא, שהרי הוא עומד ומברך: "ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם", כמדבר לנוכח עם חברו, וראוי להשגיח במה שמוציא מפיו, ואל יסלק ממנו המורא.

13) וראוי לחשב בחסדו הגדול, שהיטיב עמו להשפיע לו המזון ההוא. שמצד

מַעֲשֵׂיו לֹא הָיָה רְאוּי לְמִזוֹן, כִּי "הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת הִיא תְּמוּת" (ימוקאל יט, ד), אֲלָא חֲסִדוֹ הוּא הִזָּן לְרַעִים וְלְטוֹבִים. וְכַאֲשֶׁר יַחֲשֹׁב בְּמַעֲשָׂיו הַרְעִים לֹא יָבוֹא לְהִתְעַנֵּג בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי חֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (איו"ג ג, כג): "כִּי לִפְנֵי לַחֲמֵי אֲנִיחֵתִי תָּבֵא". וְאֵלּוּ הֵם דְּבָרֵי הַשְּׂכִינָה כְּשֶׁהִיא כְּבִיכּוֹל בְּגִלוּת. וּבְשֵׁשֶׁת יְמֵי חֹל, שֶׁהִיא נִקְרָאת עֲנִיָּה (מיקויס נח, א), יִתְנַהֵג בְּאֲכִילָתוֹ כְּמוֹ עֲנִי. וְזֶה נִקְרָא: "שִׁבְרוּ עַל יְיָ אֱלֹהֵינוּ" (מסילס קמו, ט). וְדִיּוֹ לְעֵבֶד לְהִיּוֹת כְּרַבּוֹ (נרכות נח, ג). אֲבָל בְּיוֹם שַׁבָּת יִתְעַנֵּג, כִּי בְּעֲנוּגוֹ מְקַיֵּם מִצְוֹת "וְנִקְרָאתָ לְשַׁבַּת עֲנֵג" (שע"ה נח, יג), וְאִין גְּלוּת בְּשַׁבָּת. וַיְכּוֹן שֶׁכָּל עֲנוּגוֹ נִשְׁפָּע לְמַעְלָה, בְּסוּד 'עֲדָן נָהָר גִּזְ' שֶׁפָּרְשׁוּ בַּזֵּהָר פְּרִשְׁתָּ יִתְרוֹ (פס, א).

ק) גַּם רְאוּי לְהִתְנַהֵג בְּעֲנֵן הָאֲכִילָה בְּשַׁעַה מִיַּחְדָּת, דִּהְיִינוּ שַׁעַה שְׁשִׁית, זְמַן סְעֻדַת תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, כְּדִפְרָשׁוּ ז"ל (פסחים יג, ג). וְהַטַּעַם לָזֶה הוּא: כִּי מִדַּת הַיּוֹם הוּא תִפְאָרַת, נִחְלַק חֲצִיו לְחֲסִד וְחֲצִיו לְגְבוּרָה, וְחִלְקֵי הַחֲסִד הֵם שֵׁשׁ שְׁעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת; וְלִכֵּן תְּלַמִּיד חֲכָם, הָאוֹחֵז בְּקוֹ הָאֲמָצְעִי (מיקויס קמ"א, ג), אוֹחֵז בְּסוּף הַחֲסִד קִדְּם שְׂיִתְחִיל צַד הַגְּבוּרָה, שֶׁהוּא מֵה שְׁבִין זֶה לָזֶה. וּבְשַׁעוֹת הַקּוֹדְמוֹת יְכוֹן לָתֵת מְזוֹן לְנַשְׁמָתוֹ, כְּדִפְרָשְׁנוּ לְעִיל (א"ח ג), דְּכָתִיב (משלי יג, כה): "צַדִּיק אֲכַל לֶשְׂבַע נִפְשׁוֹ" – אַחַר שֶׁנִּפְשׁוּ שְׁבַעָה מִהַתּוֹרָה.

קא) וּבְאֵיכוֹת הַמְּזוֹן יִתְנַהֵג עַל פִּי הַתּוֹרָה. שֶׁאָמַר (שמו"ט טו, ט): "בָּתֵּת יְיָ לָכֶם בְּעֶרְבֵי בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל, וְלֶחֶם בִּבְקָר לִשְׂבַע". וּפִרְשׁ רַש"י, זֶה לְשׁוֹנוֹ: בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל – וְלֹא לִשְׂבַע. לְמַדָּה תּוֹרָה דְרָף אֶרֶץ, שְׂאִין אוֹכְלִין בֶּשֶׂר לִשְׂבַע. וּמָה רָאָה לְהוֹרִיד לֶחֶם בִּבְקָר וּבֶשֶׂר בְּעֶרְבֵי? לְפִי שֶׁהֶלְחֵם שְׂאֵלוֹ בַּהֲגֵן, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם בְּלֹא לֶחֶם; אֲבָל בֶּשֶׂר שְׂאֵלוֹ שְׂלֵא בַּהֲגֵן, שְׂאֶפְשָׁר לָהֶם בְּלֹא בֶּשֶׂר. וּמֵאָמַר זֶה הוּבָא בְּיוֹמָא (ע"ה, ט), וְאָמַר שֵׁם: מִכָּאן לְמַדָּה תּוֹרָה דְרָף אֶרֶץ, שְׂלֵא יֵאֲכַל אָדָם בֶּשֶׂר אֲלָא בְּלִילָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ יֵשׁ לָהֶם רְמִז וְסוּד. כִּי הַבֶּשֶׂר שֶׁהִיא אֲדָמָה, רְמִז לְמִדַּת הַדִּין, רְאוּי שְׂיֵאֲכַל בְּלִילָה, שֶׁהוּא מִדַּת הַדִּין; וְלֶחֶם בִּבְקָר – שֶׁהוּא מִדַּת יוֹם, רַחֲמִים.

קב) וְנוֹכַח לּוֹמַר, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר שְׂלֵא יֵאֲכַל בֶּשֶׂר אֲלָא בְּלִילָה – לֹאוּ דוֹקָא לִילָה, אֲלָא הוּא הַדִּין מְפֻלַּג הַמִּנְחָה וְאֵילָף חָשׁוּב לִילָה אֲלֵבָא דְרַבִּי יְהוּדָה לְהַתְפַּלֵּל עֲרֻבִית. וְהִלְכְתָא כְּנֻחָה, דִּהָא אָמְרוּ (נרכות כו, א): מָאן דְּעֵבֶד כְּמַר – עֵבֶד, וּמָאן דְּעֵבֶד כְּמַר – עֵבֶד וְכוּ'. וּבְזֶה יִדְקָדֵק לְשׁוֹן הַמְּקַרָּא, דְּקָאָמַר (שמו"ט טו, יג): "בֵּין הָעֲרֻבִים תֵּאֲכְלוּ בֶּשֶׂר", וְלֹא קָאָמַר 'בְּלִילָה'. וּמִי שְׂאִינוּ מִתְעַנֶּה, וְדִרְכּוֹ לְקוֹם בְּחִצּוֹת

[קלב] מִכָּאן לְמַדָּה וְכוּ' דֹאמַר שֵׁם: בֶּשֶׂר שֶׁשְׂאֵלוֹ שְׂלֵא כְּהוֹגֵן נִיתֵן לָהֶם שְׂלֵא כְּהוֹגֵן, וְהֵינּוּ שֶׁהוֹרִיד לָהֶם הַבֶּשֶׂר בְּעֶרְבֵי, כְּשַׁעַה שְׂאִינוּ רְאוּיָה לְחַקֵּן אוֹתָהּ עַד שַׁעַת סְעוּדָה. וְנִיתֵן לְלַמּוֹד מִכָּאן, שׁוֹמֵן סְעוּדַת בֶּשֶׂר הוּא

לילה לעסק בתורה - דרך זה נאות אליו, שיש זמן לעכול הבשר, ולא תתרבה לו השנה בקומו לעסק בתורה.

יז כסל

קג) ואחר שבארנו מהות פגנת האכילה והשתיה כפי מה שהורונו מן השמים ומצאנו בספרים, נבאר תקוני השלחן, שהם עשרה דברים שפרשו במדרש רות

(ו"ט רומ פו, ג), זה לשונו: בברכת המזון אית מלין ידיען. חד: לתקוני פתורא כפם ההוא זמנא. כל כף ומסדר פתורא - איהו משבח, כגון דיתב למיכל קמי מלכא, דכתיב (דברים יד, טו): "ואכלת לפני יי אלהיך". תנינא: נטילת ידים. מאן דאכל בלא נטילת ידים - כאלו אכל טמאה (ע"י סוטה ד, ג). תליתאה: נטילת ידים. דיטל דימינא בשמאלא, וישמש שמאלא לימינא. ויטל עד שעורא דפרק דיגורו רבנן (מולין קו, ב). רביעאה: דצריך להגביה ידיו אחר נטילה בשעה שמברך (סוטה ד, ג; וראה נואם ר"ל הגדול יב). ויוג שתי הזרועות כאחת בשעת הגבהת ידיו. חמישאה: דצריך למסמך ברכה לנטילה (נרכות מג, ב). שתיתאה: למיהב מפתא לעני (סס נה, ב). שביעאה: לברך ברפת המוציא ולדקדק בה קלד (ירושלמי נרכות ו, ה; מוס' נרכות נח, ג ד"ה והלכמא). ואסור לאכל בלא ברכה. שמינית: האוכל על שלחנו צריך שלא יהא גרגרן ובלען קלד, אלא פאוכל לפני המלך. תשיעית: צריך להיות על שלחנו דברי תורה (אבות ג, ג). ויחיד שאין לו עם מי יעסק בתורה - די לו בברכותיו. עשירית: מים אחרונים - חובה (מולין קה, ב), ולא הצריכו בהם ברכה. עד כאן לשונו לעניננו. ומקצת מתקונים אלו נתבארו ברעיא מהימנא פרשת פינחס (רמז, ג).

קד) בענין לתקוני פתורא: מלבד מה שפרשו שיהא פאוכל לפני המלך, גם כן הוא מפני פבוד הלחם, שצריך לנהג בו פבוד, כמו שנעתיק לשונו בענין המוציא (לקמן אות קו), וכן אמרו בזהר פסקא 'ועשירית האיפה' (פינחס רמז, ב). ואמר: "ועשירית האיפה" (נמדנר כח, ה) - אמאי? אלא עשירית האיפה לקבל כנסת ישראל, דאיהי עשיראה דודגין. ואצטריכא לאתיהבא בין תרין דרועין. ואיהי סלת נהמא, ואיהי נהמא. ובגין דאיהי נהמא, לא אתפקד על נהמא דשבעה מינין,

בברכת המזון יש דברים ידועים. אחד: לערך השלחן כפי אותו הזמן. ומי שאין לו מזון כל כך, ועורר השלחן - הרי הוא משבח, מפני שהוא יושב לאכל לפני המלך, שנאמר: "ואכלת לפני יי אלהיך". השני: נטילת ידים. האוכל בלא נטילת ידים - כאלו אכל טמאה. השלישי: נטילת ידים. שיטל של ימין בשמאל, וישמש השמאל לימין. ויטל עד שעור הפרק שגזרו חכמים.

[קלג] כל כך וכו' בזו"ש מוסיף: ומכאן דלא הוה ליה מזונא כל כך, ויסדר פתורא. [קלד] בה כן הוא בדפו"י. אבל בזו"ש: בה, וכן הוא בירושלמי ובתוס' ברכות. [קלה] גרגרן ובלען ע' ברכות לט, ב דמיחזי

ולפיכך, המזלזל בלחם וזורקו בארץ – עניות רודפת אחריו. וממנה אחד מפקד על זאת, והוא רודף אחריו לתת לו עניות. ולא יצא מן העולם עד שיצטרך לבריות. ועליו נאמר: "נדד הוא ללחם איה". פרוש: הולך מטלטל וגולה ממקום למקום לבקש לחם איה הוא, ואין מי שמשיגו עליו. זהו שכתוב: "איה" – איה מי שירחם עליו, מפני שלא ימצא.

דיצטרף לברין. ועלה כתיב (וייט טו, כג): "נדד הוא ללחם איה". נודד הוא, ויהך מטלטל וגלי מאתר לאתר ללחם איה הוא, ולית מאן דישגח עלה. הדא הוא דכתיב: "איה" – איה מאן דמרחם עלה, בגין דלא ישכח. עד כאן לשונו. הרי בפרוש שצריך לנהג כבוד בלחם, מפני שהוא משגח על ידי השכינה, ולא על ידי שרים וממנים אחרים.

ק) ובענין תנינא – נטילת ידים: אמר תנינא – נטילת ידים עד שעורא דגורו רבנן. דהא חמש (קשרין) קלי [אצבעון]. דבהון י"ד פרקין, ואוף הכי י"ד פרקין אנון דיד שמאלא, ואנון כ"ח פרקין. לקבליהו כ"ח ידו"ד, באנון כ"ח אתון דקרא קדמאה דעובדא דבראשית, דאתמר בהון (נמדנר י, י): "ועתה יגדל נא כח ידו"ד". ועשר אצבעון רמיזי לעשר אמירן דעובדא דבראשית. ובגין דא אוקמוה מרי מתניתין (סוטה ד, ט): מאן דמזלזל בנטילת ידים – נעקר מן העולם.

אמאי? בגין דאית בהון רזא דעשר אמירן וכ"ח אתון דבה קלי אתברי עלמא. עד כאן לשונו.

קו) ובענין שביעאה – לברכא ברכת המוציא: אמר שם במדרש רות (פו, ב), זה לשונו: דהכי אמר רב

כי כן אמר רב המנונא הזקן: שבע ארצות הן, וכלן הן מדורים למטה. ומכלן לא רצה הקדוש ברוך הוא אלא בתבל זו (שהיא העליונה משבעתן). ובכלן אין מאותם שבעה מינים אלא בתבל זו. ובכלן נתן הקדוש ברוך הוא כל

המנונא סבא: שבע ארצות אינהו, וכלהו מדורין לתתא. ומכלהו לא אתרעי קמי קדשא בריך הוא אלא בתבל דא. ובכלהו לא הוה מאנון שבעה מיני אלא בתבל

דא. ובכלהו יהב קדשא בריך הוא כל
עשבין וכל יבולי ארעא קל^ח, בר מאלין
שבעה מינין אלא קל^ט דנהמא דבני נשא.
ובגיני כך אצטריך לדקדק בה^ק, דהא
נהמא בידה אתמסר, ולא בידי דממנא

העשבים וכל יבולי הארץ, חוץ משבעה מינים
אלו של לחם בני האדם. ולפיכך צריך לדקדק בו,
שהרי הלחם נמסר בידו, ולא ביד ממנה אחר;
והוא המוציא אותו, ולא אחר. ועל כן: 'המוציא',
ולא 'מוציא'.

אתרא; ואיהו דאפק לה, ולא אתרא. ועל דא: 'המוציא', ולא 'מוציא'. עד כאן
לשוננו. ובתקונים (מיקון י; לא, א) אמר, שה"א ד'המוציא' היא בשכינה, וצריך לבזבז
לבררה ממץ ותבן, שהן הקלפות. שפן חטה יש בה מץ ותבן שהם פטורים מן
המעשר (ע"י מעשרות א, א), והחטה אחר שהיא נבררת מהם חייבת במעשר. זה לשוננו
בקצור: ובגין דא, ב'המוציא' בעל הבית צריך לדקדק בה^{קמ}, למהוי איהי נקיה בלא
פסלת. עד כאן לשוננו.

קו) תמינאה - דלא למהוי גרגרן: פרושו במדרש רות (פ, א), זה לשוננו: תמינאה
השמיני - שלא יהיה גרגרן ובלען, אלא כמי
שאוכל לפני המלך. כי הברכה אינה שורה במעיו
של זה שנמצא בלען כעשו, שנאמר: "הלעיטני
נא מן האדם האדם הזה" - דרך הלעטה. מה
הטעם? בגלל שהנחש הרע שוכן במעיו, ואינו
שבע. ולא עוד, אלא שנקרא רשע; שנאמר:
"ובטן רשעים תחסר". לפיכך צריך לאכל בנחת
על שלחנו כמי שיושב לפני המלך.
דלא יהא גרגרן ובלען,
אלא כמאן דאכל קמי מלכא. דברכתא לא
שריא במעוי דההוא דאשתכח בלען
כעסן^{קמ}, דכתיב (נלאשית כה, ט): "הלעיטני
נא מן האדם האדם הזה" - יורה^{קמ}
הלעטה. מאי טעמא? בגין דחויא בישא
שרי במעוי, ולא אשבע. ולא עוד, אלא
דאקרי רשע; דכתיב (משלי יג, כה): "ובטן רשעים תחסר" מאין לשבעה^{קמ}. בגין דא
אבעי למבעי כד אכל כמאן דיתב קמי מלכא. עד כאן לשוננו.

קז) וישאר תקוני השלחן שנתבארו לעיל: לתת מפתו לעני, וכן לעסק בדברי תורה
על השלחן, ומים אחרונים - נתבארו לעיל (אומיות סג"ע א). ומה שאמר (לעיל
אומ קג) בענין דברי תורה, שאם הוא יחיד פטור מדברי תורה, נראה שהזהר חולק על
זה בפרשת תרומה (קנ"ג, ט), כמו שהעתקנו לשוננו לעיל (אומ סה), דקאמר: שלחן דלא
אתאמרו עלה מלי דאורייתא, אסור לברכא על ההוא שלחן - סתם, ולא חלק בין
יחיד לרבים. ולכן נכון להחמיר ולומר איזה מזמור או משנה וכיוצא. וירא שמים
יצא את כלם.

יח כסל

קט) וכתב החסיד הרב יוסף יעבץ במשנת 'שלשה שאכלו על שלחן אחד' (אנומ ג,

[קלח] יבולי ארעא בזו"ש: יבולי ארעא ביד ממנן, בר וכו'. [קלט] אלא דנהמא בזו"ש: שבעת המינין נהמא
דמיכלא דבני נשא. [קמ] בה בזו"ש: בה' דהמוציא. [קמא] בה בזו"ש: בה'. [קמב] דאשתכח בלען בזו"ש
מוסיף: אלא בההוא דלא אשתכח בלען, ובלען איהו כעשו דכתיב וכו'. וברפוי: ובלען איהו כעסן, דכתיב

ג, זה לשונו: ורשב"ם ז"ל פרש"מ: פתח הכתוב במזבח וסיים בשלחן קמ"ו, לומר: שבזמן שבית המקדש קיים – אדם מתכפר על ידי הקרבנות ושיר הלויים; עכשו – במקום הקרבן מאכיל העניים, ובמקום השיר מדבר בדברי תורה קמ"ו. ויש נוהגים לשורר פזמונים או מזמורים אחר הסעדה. ומנהג יפה הוא להפטר מן הענש, אבל עקר הדבור הוא ממש לומר איזה דין או חדוש, פסוק או הגדה. פי שלש חלקות הם קמ"ח: צדיקים גמורים – הא דאמרן; בינוניים – המזמור; רשעים – ולא כלום. וכמו שמי שאינו מדבר בדברי תורה ממשיך עליו כח הטמאה, כך המדבר בדברי תורה ממשיך עליו כח הטמאה, דכתיב (יחזקאל מא, כג): "וידבר אלי זה השלחן". וכתב עוד לקמיה: ועת המאכל מבחן ומצרף לדעת אם אוהבים התורה או לא. משל לאדם שיש לו בן במדינת הים, שבעת שמחתו יזכרו. ואמר הכתוב (מסילס קלו, ו): "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי". לכן בעת האכל, שהאדם שמח: אם יזכר התורה – נראה שאהבתה קשורה בלבו; וכשהוא שוכחה מתוך המאכל – אז יתלהב

[קמ"ח] ורשב"ם ז"ל נמצא בכת"י ואינו לפנינו. [קמ"ו] פתח הכתוב וכו' דכתיב (יחזקאל מא, כג): "המזבח עץ שלש אמות גבוה" וכו', ומסיים שם "וידבר אלי, זה השלחן אשר לפני ה'". [קמ"ז] ובמקום השיר וכו' ובתולעת יעקב כתב: שבשלחן יש תורה, עבודה, גמ"ח. תורה כפשוטו; עבודה – ברהמ"ז; גמ"ח – עניים על שולחנו. ואלו הם השלש אמות שהם גובה המזבח. וכתב בשלה"ק (שער האותיות אות ק' – קדושה), שהתולעת יעקב והיעב"ץ הנזכר לפנינו שניהם לדבר אחד נתכוונו, להודיע לנו איך ששלחנו של אדם מזבח כפרה אע"פ שנתחלפו המחברים הנזכרים בקצת משמעות. הדורש הבעל תולעת יעקב חשיב שלש הדברים שאדם צריך לקיים על שלחנו: אכילת עניים, תורה, ברהמ"ז דומיא דשלחן גבוה שהוא המזבח, שהיה מוכתר בשלשה כתרים. כהנים עוסקים בעבודה, והלויים שוררים על הדוכן וישראלים במעמדם היו קורין במעשה בראשית. אכילת עניים על שלחנו דוגמת העבודה שהיא הקרבן. ודברי תורה על השלחן דוגמת אנשי מעמד שהיו קורין במעשה בראשית בכל יום. וברהמ"ז כנגד השיר שהיו הלויים אומרים בדוכן. ובעל ראשית חכמה בשם הרב ר' יוסף יעב"ץ, לא זכר כי אם שני דברים שצריך האדם לקיים על שולחנו, אכילת עניים במקום קרבן והתורה במקום השיר שהלויים אומרים וכו'. והשלישי שהוא ברהמ"ז לא זכר ממנו דבר. מ"מ אין חילוק ביניהם בענין המכוון כלל, אלו ואלו דברי אלהים חיים ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. רק שבעל תולעת יעקב נחית למניינא, וקחשיב מה שצריך האדם לקיים על שלחנו כדי שיהא שלחנו אשר לפני ה' דומה למזבח ממש, ומונה אחת ואחת למצוא חשבון, והם ג' כנגד המזבח שהיה מוכתר בשלשה כתרים כדלעיל. גם את זה לעומת זה עשה, כנגד שלשה דברים שהעולם עומד עליהם. והר"י יעב"ץ לא נחית למניינא, רק הוא מונה אחת ואחת שצריך לקיים על שלחנו כי היכי דליהוי שלחנו מזבח כפרה כנוכר דבריו, והם אכילת עניים ותורה, וכזאת יכופר עונו כאלו הקריב קרבנו, אבל ברהמ"ז שהיא דאורייתא, ובלאו הכי מחויב לברך על המזון מן התורה לא חשיב בהדי אינך. ועוד דהר"י יעב"ץ ז"ל עולה על השלחן מלכים מאן מלכי רבנן דלא איירי אלא משלחן של ת"ח ששלחנו גדול משלחן שאר העם, כי פרוש הוא בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו שיכוין לשם מצוה ואפי' הלחם אשר הוא אוכל אינו מכוין באכילתו להנאת גופו, כי אם לקיום נפשו, כמ"ש: "צדיק אוכל לשובע נפשו" ר"ל נפש ממש, והוא דבר שהנשמה תלויה בו שמכוין בזה לשם מצוה כדי שיהא גופו בריא לעבודת השם יתברך, וממילא יכוין גם לזה שיהא שלחנו מזבח כפרה כפי היכולת. אבל המון עם שאינם מדקדקים במצות כל כך, גם כן אין מקפידים על זה שיהא שלחנו מזבח כפרה, על כן אינו מדבר בהם כי אם בשלחן של תלמיד חכם. ופי' ואמר: מה יעשה האדם שיהא שלחנו מכפר עליו עתה בזמן שאין ביהמ"ק קיים כאלו הקריב קרבן על גבי המזבח? ואמר שבמקום הקרבן יאכיל עניים, ובמקום השיר ידבר בדברי תורה, ונחשב לו כאלו הקריב קרבן במזבח. ועל שאינו מדבר כאן כי אם בשלחן של תלמיד חכם הנזהר בכל מילי, ממילא נזהר ג"כ בשלחנו כדלעיל, על כן לא חשיב כאן ברהמ"ז, כי ברהמ"ז גם כל

ראשית שער הקדשה חכמה שנה

היצר ויתחזק על עמדו, וכשל השכל ונפל. דמיון הנלחמים זה עם זה, ונפל האחד וקם האחר, שמאז אין לו תקומה. ולזה ימנע ממנו מאז הדר התורה ויפיה. וזמן הסעדה מעבר מספן, שאם ימשך אז אחרי היצר – וגבר עמלק; וכאשר ירים ידו בתורת משה – וגבר ישראל (מלשה"כ שמות י', יא). עד כאן לשונו.

קי) נראה מתוך דבריו, וכן ראיתי כתוב קמ"ט, שאפלו בשעה שהוא לועס המאכל צריך להרהר בדברי תורה, מלבד דברי תורה שעל השלחן^{ק"י}. וכן ראוי להחמיר. ובענין תקוני השלחן האריכו שם ברעיא מהימנא (פינחס רמב"א, ב); ולא העתקנו לשונו, כדי שלא להאריך. ועוד בארו שם תקוני הכוס. ובפרשת עקב (רע"ג, ג – רע"ג, ג) נתבארו תקוני השלחן ליל שבת, עין שם.

קי"א) ובענין ברפת המזון: ראוי שיחשב כשיכרך שהוא מקיים בזה מצות עשה. ולכן צריך שלא יכרך בקלות ראש או מתנמנם שלא בכונה, אלא יכין עצמו לקראת אלהיו^{ק"י}. ויכרך בעטוף הראש. ולנו עטוף הוא שיכרך במצנפת שדרכו לצאת בה לשוק לפני בני אדם. ויכרך ביראה ואהבה, כדרך כל המצות הצריכות יראה ואהבה. ויראה – פרשנו במקומו (שער סימא א, ג): למדחל למרה, דאיהו רב ושליט וכו'. ואהבה – הוא שיזכר החסד הגדול שעשה עמו השם, ושיהיטיב עמו להכין לו פרנסתו, אף על פי שלא היה ראוי לכך מצד עונותיו. והינו אמרו: "הזן את העולם^{ק"י} בטובו, בחן בחסד וברחמים" וכו'. רוצה לומר: בחסדו זן לכל, בין לרעים בין לטובים. ויתן אל לבו סוד 'ישמעאל בני ברכני' (נביא י, ב). כי עם היות שהוא יתברך ויתעלה אינו צריך לנו, כי הוא ברא שמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה, והכל צריכין לו והוא אינו צריך להם, אלא שחשקו שיתברך על ידי התחתונים כדי שיהיה בהם הנגה להשפיעם מטובו. לכן ראוי לנו, שאנו בניו, לעשות רצון אבינו, לברכו בחשק ואהבה, ולברך מלה במלה בנחת ובמתון, לתת לו שבת, כענין "שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה", ברית ותורה וכו'. ויברך בקול רם. רצוני לומר, שישמיע קולו

חלוקת הם וכו' עמ"ש בשלה"ק בשם אביו ז"ל מענין זה, בשער האותיות אות ק' קדושה. [קמט] ראיתי כתוב ראה לעיל אות צ. וע' בתחלת הספר – תקנות חכמי צפת סוף פ"א. [קנ] בשעה שהוא וכו' ונראה דמצוה גדולה, לישא וליתן במלחמתה של תורה עם מי שיושב אצלו בשלחן אם אפשר לו. ואם הוא עני שמאכיל הוא טוב יותר, ואם שומע לקול בניו בתורה בסעודה מה טוב ומה נעים חלקו. וטוב ליחד לו ספר ללמוד ממנו באכילתו מראשו לסופו, ולא פעם בזה ופעם באחר. ומצוה גדולה לשמוח בסיום אותו הספר [יוסף אומן קל]. [קנא] לקראת אלהיו כו' ונראה מזה, שכל מה שמחוייב להדר עצמו במלבושיו לתפלה משום: "הכון לקראת אלהיך ישראל", הוא חייב ג"כ בברכת המזון. ועכ"פ לא יכרך אם אין רק מצנפתו על ראשו, שבוש לילך כן לפני בני אדם אפילו שאינם גדולים, או בכובע שרגיל לצאת בו על פני השדה, או ברחובות קריה בין הערלים [יוסף אומן קסט]. ובשלה"ק (שער האותיות אות ק' – קדושה, בעניני סעודה) כתב וז"ל: וראיתי ממדקדקים נזהרים לשום בגד עליון כשעת ברהמ"ז, כמו כשעת תפלה ומנהג טוב הוא, בפרט כשיש זימון שהמברך יתעטף בכגד העליון ואז מורא שמים עליו, והכל כדי שלא יתגאה כשאכל ושבע ודשן.

לְבָנֵי בֵיתוֹ, שֶׁלֹּא יִבְרַךְ בְּלַחֲשׁ. כִּי אָמִירַת הַבְּרָכוֹת בְּקוֹל מְעוֹרָר הַפְּנִינָה וּמִבֵּיא זְכִירָה:
 אִם בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ – יִזְכֹּר "יַעֲלֶה וְיָבוֹא", אוּ בְשֶׁפֶת – "רְצֵה", וְכִיוּצָא. וְהֵאוּמַר בְּלַחֲשׁ
 שׁוֹכַח הַכֹּל. עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה שֶׁצָּרִיף לְהוֹצִיא בִפֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר
 (מִשְׁלֵי ה', כ"ג): "כִּי חַיִּים הֵם לְמִצְאֵיהֶם", וְכֵן (ט"ז ע"ג, ט): "עֲרוּכָה בְּכֹל וּשְׁמֵרָה", כְּמוֹ
 שֶׁדָּרְשׁוּ קַיִי בְּעֲרוּכֵין (נ"ד, ט). וְכֵן לְעִנְיַן הַבְּרָכוֹת.

[\[אָבְרָם אֶבְרָהָם\]](#)

וּבְזֶה נִכְלַל הַפֶּרֶק הַזֶּה.

[\[אָבְרָם אֶבְרָהָם\]](#)